รายงานการประชุมวุฒิสภา

ครั้งที่ ๘

(สมัยสามัญ สมัยที่สอง)

วันพุธที่ ๑๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๙

ฉบับสำนักการพิมพ์

ครั้งที่ ๖ (สมัยสามัญ สมัยแรก) วันที่ ๑๓ กรกฎาคม พ.ศ. ๒๕๑๙ และ

ครั้งที่ ๘ ถึง ครั้งที่ ๑๒ (สมัยสามัญ สมัยที่สอง) วันที่ ๑๕ กันยายน – ๖ ตุลาคม เล่ม ๒ พ.ศ. ๒๕๑๙

รายงานการประชุมวุฒิสภา

ครั้งที่ ๘/๒๕๑๙ (สามัญสมัยที่สอง)

วันพุธที่ ๑๕ กันยายน พุทธศักราช ๒๕๑๙

ณ ตึกอัฐสภา

เริ่มประชุมเวลา ๙.๓๕ นาฬิกา

จำนวนสมาชิกที่มาประชุมทั้งหมดที่ลงชื่อไว้เมื่อเลิกประชุม ๗๖ คน

ประธานวุฒิสภา : วันนี้เป็นการประชุมวุฒิสภา ครั้งที่ ๘/๒๕๑๙ (สามัญสมัยที่สอง) มีสมาชิกมาประชุมครบองค์ประชุมแล้ว เชิญประธานเปิดการประชุม

ระเบียบวาระที่ ๑ เรื่องที่ประธานจะแจ้งต่อที่ประชุม ก็มีคุณเสริม วินิจฉัยกุล สมาชิกวุฒิสภา ได้ขอลาออกจากตำแหน่งวุฒิสภา ตั้งแต่วันที่ ๖ กันยายน ๒๕๑๙ จึงขอเรียนต่อที่ประชุมทราบ

(ที่ประชุมรับทราบ)

ประธานวุฒิสภา : ทีนี้เมื่อลาออกไปแล้วทำให้กรรมาธิการสามัญประจำสภาที่คุณเสริม วินิจฉัยกุล ดำรงตำแหน่งอยู่ ๒ คณะ คือ คณะกรรมาธิการการเศรษฐกิจ กับ คณะกรรมาธิการพิจารณาศึกษา ร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ตามข้อบังคับข้อ ๔๖ กำหนดไว้ว่า "ในกรณีที่ตำแหน่งกรรมาธิการในคณะกรรมาธิการใดว่างลง ให้ประธานคณะกรรมาธิการแจ้งต่อประธานสภาเพื่อขอให้สภาตั้งขึ้นแทน" ได้กำหนดไว้ในระเบียบวาระที่ ๔ กระผมขอประทานให้ที่ประชุมนี้เลือกบุคคลแทนเสียในขณะนี้เลย ก็ขอให้ที่ประชุมเลือกบุคคลแทนคณะกรรมาธิการการเศรษฐกิจ ขอประธานเสนอชื่อได้ครับ เชิญคุณสวาณนท์ ครับ

นายสานนท์ สายสว่าง : ท่านประธานที่เคารพ กระผมขอเสนอ คุณสังเวียน มีเผ่าพงษ์ ผู้ใดเห็นด้วยโปรดรับรองครับ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

ประธานวุฒิสภา : จะมีท่านผู้ใดเสนออีกหรือไม่

(ไม่มีสมาชิกเสนอ)

ประธานวุฒิสภา : ไม่มี ก็เป็นอันว่าคุณสังเวียน มีเผ่าพงษ์ เป็นกรรมาธิการการเศรษฐกิจ

ที่นี้ต่อไปขอให้ที่ประชุมเลือกซ่อมแทนคณะกรรมาธิการพิจารณาศึกษาร่างพระราชบัญญัติ งบประมาณรายจ่าย ขอประทานเสนอชื่อได้ครับ เชิญคุณบัว ครับ

พลอากาศเอก บัว ศิริทรัพย์ : ท่านประธานที่เคารพ กระผมขอเสนอ นายสวัสดิ์ คชเสนี ขอผู้รับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

ประธานวุฒิสภา : จะมีท่านผู้ใดเสนออีกหรือไม่

(ไม่มีสมาชิกเสนอ)

ประธานวุฒิสภา : ไม่มี ก็เป็นอันว่า คุณสวัสดิ์ คชเสนี เป็นกรรมาธิการพิจารณาศึกษาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ขอท่านเลขาธิการ ฯ โปรดอ่านชื่อกรรมาธิการที่เลือกตั้งซ่อมอีกครั้งหนึ่งครับ

พันเอก สงวน คำวงษา (เลขาธิการรัฐสภา) : สำหรับคณะกรรมาธิการการเศรษฐกิจ ที่เลือกซ่อมแทน คือนายสังเวียน มีเผ่าพงษ์ คณะกรรมาธิการพิจารณาศึกษาร่างพระราชบัญญัติงบประมาณรายจ่าย ที่เลือกซ่อมแทน คือนายสวัสดิ์ คชเสนี

ประธานวุฒิสภา : ระเบียบวาระต่อไป รับรองรายงานการประชุมวุฒิสภาครั้งที่ ๑/๒๕๑๙ (สามัญสมัยที่สอง) ซึ่งได้วางไว้ให้ท่านสมาชิกตรวจดูตั้งแต่วันพุธที่ ๔ กันยายน แล้วจะมีท่านผู้ใดขอแก้ไขประการใดหรือไม่

(ไม่มีสมาชิกขอแก้ไข)

ประธานวุฒิสภา : ไม่มี ถือว่าที่ประชุมนี้รับรองรายงานการประชุมครั้งนี้ ระเบียบวาระต่อไป กระทู้ถาม วันนี้ไม่มี

ระเบียบวาระต่อไป เป็นเรื่องด่วน ซึ่งรัฐบาลเสนอขอให้พิจารณาในวันนี้ ซึ่งเป็นสิทธิของรัฐบาลที่เสนอเรื่องด่วนเช่นนั้นได้ กระผมจึงขอประทานเชิญเข้าระเบียบวาระตามที่รัฐบาลเสนอ ขอประทานอภัยโทษด้วย ถ้าเผื่อว่าทำความลำบากให้กับท่านสมาชิก คือร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรได้ลงมติเห็นชอบแล้ว เชิญคุณสานนท์ กรับ

นายสานนท์ สายสว่าง : ท่านประธานที่เคารพครับ กระผมก็เห็นด้วยเป็นเรื่องด่วนแต่ที่มีร่างอยู่ร่างหนึ่ง ซึ่งกรรมาธิการพิจารณาเสร็จแล้ว ตามระเบียบเราจะต้องพิจารณาก่อนชั่วเดี๋ยวเดียวเท่านั้น กระผมอยากจะเอาระเบียบวาระที่ ๕ มาพิจารณาเสียก่อน อยากจะเปลี่ยนระเบียบวาระจะขัดข้องไหมครับรัฐบาล นี่เดี๋ยวเดียวเท่านั้นแหละครับ

นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม) : ท่านประธานที่เคารพ ผมคิดว่าประมวลกฎหมายแพ่ง ฯ ก็คงจะไม่นานนัก เพราะเพียงแค่หลักการก็ขอความกรุณาอย่าเกี่ยงกันเลยครับ ก่อนหลังก็ประเดี๋ยวเดียวเหมือนกันขอประทานโทษครับ

ประธานวุฒิสภา : ก็ตกลงพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่ง/และพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นชอบแล้ว

๓๘

ที่ สป ๐๐๐๗/๑๘๑๖๐ สภาผู้แทนราษฎร

๙ กันยายน ๒๕๐๙

เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

กราบเรียน ประธานวุฒิสภา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้น พร้อมด้วยบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบ

ด้วยในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๐/๒๕๐๙ (สามัญ-สมัยที่สอง) วันพฤหัสบดีที่ ๙ กันยายน ๒๕๐๙ ที่ประชุมได้ลงมติเห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ซึ่งคณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ และได้เสนอต่อวุฒิสภาพิจารณาต่อไป

ฉะนั้น จึงเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมาเพื่อนำเสนอต่อวุฒิสภาพิจารณาต่อไป ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๔๘

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

อุทัย พิมพ์ใจชน

(นายอุทัย พิมพ์ใจชน)

ประธานสภาผู้แทนราษฎร

บันทึก

เรื่องการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวล
กฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....
ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาเสร็จแล้ว

ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ซึ่งคณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอ ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๕/๒๕๑๙ (สามัญ สมัยที่สอง) วันศุกร์ที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๑๙ สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาและลงมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ และตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณา เมื่อคณะกรรมาธิการพิจารณาเสร็จแล้วจึงได้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรพิจารณา

ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๐/๒๕๑๙ (สามัญ สมัยที่สอง) วันพฤหัสบดีที่ ๔ กันยายน ๒๕๑๙ ที่ประชุมได้ลงมติเห็นชอบ และให้เสนอต่อสภาเพื่อพิจารณาต่อไปตามรัฐธรรมนูญ

ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้วุฒิสภาได้รับเมื่อวันที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๑๙

สงวน ตำวงษา

(พันเอก สงวน ตำวงษา)

เลขาธิการรัฐสภา

บันทึกหลักการและเหตุผลประกอบ
ร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..)
พ.ศ. ....

หลักการ

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๐ และยกเลิกมาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ มาตรา ๓๙ มาตรา ๔๐ มาตรา ๔๑ มาตรา ๔๒ มาตรา ๔๓ มาตรา ๕๐ และวรรคสองของมาตรา ๑๓๗

เหตุผล

เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๘ วรรคสอง บัญญัติว่า ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน จำต้องแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญ โดยแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ มาตรา ๒๐ เพื่อให้สอดคล้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา ๑๔๔๕ ซึ่งให้ศาลมีอำนาจอนุญาตให้ชายและหญิง ที่มีอายุต่ำกว่าสิบแปดปีบริบูรณ์ทำการสมรสได้ โดยบัญญัติให้ชายหญิงซึ่งได้รับอนุญาตจากศาลทำการสมรสได้ก่อนอายุครบสิบแปดปีบริบูรณ์บรรลุนิติภาวะโดยการสมรส นอกจากนี้ได้พิจารณาเห็นว่า มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ มาตรา ๓๙ มาตรา ๔๐ มาตรา ๔๑ มาตรา ๔๒ มาตรา ๔๓ มาตรา ๕๐ และวรรคสองของมาตรา ๑๓๗ เป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิสตรี สมควรยกเลิกเสีย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

ร่าง

พระราชบัญญัติ

แก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..)

พ.ศ. ....

.....

.....

.....

.....

.....

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

.....

.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ...."

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษา เป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๒๑ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๒๐ ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา ๑๔๘๔"

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกมาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ มาตรา ๓๙ มาตรา ๔๐ มาตรา ๔๑ มาตรา ๔๒ มาตรา ๔๓ มาตรา ๕๐ และวรรคสองของมาตรา ๑๓๗ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

.....

.....

ได้พิจารณาเห็นว่า มาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ มาตรา ๓๙ มาตรา ๔๐ มาตรา ๔๑ มาตรา ๔๒ มาตรา ๔๓ มาตรา ๕๐ และวรรคสองของมาตรา ๑๓๗ เป็นบทบัญญัติที่จำกัดสิทธิสตรี สมควรยกเลิกเสีย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

ผมขอความกรุณาที่ประชุมได้โปรดรับหลักการด้วยครับ ขอบคุณครับ

ประธานวุฒิสภา : มีท่านผู้ใดจะอภิปรายหรือไม่ครับ เชิญคุณสานนท์ นายสานนท์ สายสว่าง : ท่านประธานที่เคารพ ตามที่รัฐบาลแถลงมาก็เพื่อให้เป็นไปตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ และกฎหมายนี้ก็เข้ามาโดยเร่งด่วน ถ้าหากเราจะพิจารณาโดยละเอียดลออ กระผมเข้าใจว่าอาจจะไม่ทัน และเข้าใจว่าสภาผู้แทนก็อาจจะพิจารณาด้วยความละเอียดลออแล้ว และจะมาเร่งวุฒิสภาให้ทำโดยเร็ว ในกฎหมายทั้งบรรพเข้าใจว่าจะยากมาก เพราะว่าด้วยการครอบครัว บรรพ ๕ นี่ มันมีปัญหามากมายก่ายกองแต่อย่างไรก็ตาม กระผมก็อยากจะขอกราบเรียนรัฐบาลว่า มีกฎหมายอีกหลายฉบับที่สุภาพสตรียังไม่มีสิทธิเท่าเทียมกับสุภาพบุรุษ ท่านก็ไม่ได้เสนอแก้มา กลับเสนอแก้แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เช่นกฎหมายว่าด้วยการเกณฑ์ทหาร อย่างนี้เป็นต้น ยังนี้ผู้หญิงเขาก็เสียใจเขาไม่ได้ถูกเกณฑ์ สภาพเขาก็ไม่เหมือนสุภาพบุรุษ ก็เท่ากับขัดรัฐธรรมนูญเหมือนกันนะครับ ก็อยากจะฝากไว้

อีกประการหนึ่ง ก็มีอีกหลายประการที่เราจะต้องแก้ไข ให้เขารับราชการได้ หลายกระทรวงทบวงกรมที่ยังขัดด้วยสภาพที่เขารับไม่ได้ที่เป็นสุภาพสตรี สิ่งเหล่านี้ที่เราควรจะแก้ เพราะฉะนั้นกระผมหนักใจเหลือเกินที่จะพิจารณาว่า ด้วยประมวลกฎหมายแพ่งพาณิชย์ให้เป็นที่เรียบร้อยได้ แม้สภานี้จะเป็นผู้ทรงคุณวุฒิมากมายก่ายกอง โดยเฉพาะท่านผู้พิพากษา ซึ่งมาจากอดีตศาลฎีกาก็เยอะแยะ ท่านก็พร้อมที่จะร่วมมือกับรัฐบาลแก้ไขให้ดีที่สุด แต่ระยะเวลาไม่เอื้ออำนวยเลย เพราะเหตุว่ามีระยะเวลากระชั้นชิดมาก ที่นี้ถ้าแก้แล้วก็จะต้องไปตั้งกรรมาธิการร่วมกันอีก ก็อาจไม่ทันต่อรัฐธรรมนูญตามที่ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้แถลงมา จึงขอกราบเรียนไว้ด้วยความเคารพว่า สภานี้หนักใจมาก ฉะนั้นถ้าหากมีอะไรปัญหาเกิดวันหน้า ก็ขอฝากกับท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมโปรดได้แก้ไขขึ้นมาแต่ละมาตรา ในวันหน้า

จากสภาผู้แทนหรือจากรัฐบาล สภานี้รู้สึกว่าจะได้ร่วมมือกับรัฐบาลให้เรียบร้อยนั้นยากมาก ในระยะเวลาที่จำกัดเช่นนี้ เพราะฉะนั้นกระผมจึงขอกราบเรียนเพียงเท่านี้ครับ

นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม) ท่านประธานที่เคารพ กระผมขอขอบคุณท่านสมาชิกผู้มีเกียรติที่ให้สัตยาบันแก่รัฐบาล ผมก็เชื่อว่าอย่างนั้นแหละยังมีเรื่องอื่นอีกหลายอย่างที่ยังไม่สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญมาตรา ๒๙ วรรคสองแต่ด้วยเหตุที่รัฐบาลนี้ก็เพิ่งเข้ามารับงานเพียงไม่กี่เดือน สำหรับประมวลกฎหมายแพ่ง ฯ นี้ ในฐานะที่ผมเป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้รับภาระมา ผมก็ต้องรับผิดชอบและก็รับผิดชอบมาด้วยความกระหันหันเช่นเดียวกัน เพราะฉะนั้นจึงขอความกรุณาของภัยด้วยที่คล้าย ๆ ว่าบีบคั้นให้พวกเราต้องรีบเร่งช่วยกันทำในสภาผู้แทนราษฎรผมก็เห็นอยู่มาตั้ง ๒ — ๓ คาทิตย์ ประชุมกันทั้งวันทั้งคืนเลย เพราะฉะนั้นสภาพอย่างนี้ก็คงจะต้องมาที่นี่เช่นเดียวกัน แต่อย่างไรก็ตามเราก็ตั้งพยายามทำเท่าที่เราจะทำได้ ถึงแม้จะทันหรือไม่ทัน แต่ว่าเราก็ได้ทำภาระหน้าที่เราอย่างเต็มสติปัญญาแล้ว สมมุติว่าจะไม่ทันก็จนใจ แต่ผมเชื่อว่าถ้าทุกท่านให้ความกรุณาแก่ผมแล้ว เชื่อว่าคงจะทัน ผมขอขอบคุณอีกครั้งหนึ่งครับ

นางแรม พรหโมบล บุณยประสพ ท่านประธานที่เคารพ ดิฉันแรม พรหโมบล บุณยประสพ ขอกราบเรียนต่อท่านประธานว่า การที่รัฐบาลนี้ได้นำเรื่องกฎหมายแพ่ง ฯ ฉบับใหม่ มาให้สภานี้พิจารณาเป็นการรีบด่วนนั้น ดิฉันในฐานะที่เป็นผู้หญิงคนหนึ่ง และมีความสนใจในเรื่องสิทธิสตรีนี่มาตั้งแต่ต้น และทั้งที่ได้เคยเป็นกรรมาธิการร่างประมวลกฎหมายแพ่ง ฯ ซึ่งใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ และในที่นี้ในสภานี้ก็ยังมีท่านอีกผู้หนึ่งซึ่งยังเหลืออยู่นอกจากดิฉัน คือ พระมฤเวทย์วิมลนาท ซึ่งเป็นกรรมาธิการร่วมกันในการพิจารณากฎหมายตั้งแต่ครั้ง พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นต้นมา คือ ๓๐ ปีมาแล้ว เพราะฉะนั้นในการที่เรามีกฎหมายฉบับนี้ซึ่งใช้มาเป็นระยะเวลาอันนานพอสมควร ที่จะได้พิจารณาถึงข้อความขาดตกบกพร่องในเรื่องกฎหมายของครอบครัว ซึ่งจะนำมาให้เกิดความผาสุกต่อสถาบัน หรือสถานภาพของครอบครัว เพราะฉะนั้นถ้าหากว่าครอบครัวแต่ละครอบครัวมีความสุขแล้ว หรือมีความสัมพันธ์อันดีต่อกันแล้ว

ประเทศชาติก็ย่อมจะดีหรือมีความเจริญรุ่งเรืองขึ้น เช่นเดียวกับสถานภาพของครอบครัว เพราะฉะนั้นดีฉันจึงขอขอบพระคุณรัฐบาลนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมและท่านรัฐมนตรีช่วยว่าการกระทรวงยุติธรรม ทั้งสองท่านนี้เป็นกำลังอันสำคัญเหลือเกินที่ช่วยเกื้อกูลอุดหนุนให้สตรีมีสิทธิเพิ่มขึ้น ดังที่ได้กรุณาเสนอกฎหมายเข้ามาโดยรีบด่วน ดีฉันก็เห็นด้วยกับท่านผู้อภิปราย ขอประทานโทษที่ต้องเอ่ยนาม คือคุณสานนท์ สายสว่าง ที่ว่าการที่นำเสนอเข้ามาในครั้งนี้นั้น เป็นเรื่องต้องใช้เวลาพอสมควรถึงจะพิจารณากฎหมายฉบับนี้ได้ เพราะว่ากฎหมายฉบับนี้เป็นเรื่องที่ละเอียดอ่อนมาก เพราะเกี่ยวกับความสัมพันธ์ระหว่าง สามี ภรรยา และบุตร แต่ถึงกระนั้นก็ดี ดีฉันเองก็จะได้พยายามที่สุด คือหมายความว่า ต้องการที่จะให้กฎหมายฉบับนี้ออกมาให้พ้นภายในระยะเวลา ๒ ปี ซึ่งจะถึงกำหนดในวันที่ ๗ ตุลาคมนี้ ความจริงนั้นกฎหมายฉบับนี้ไม่น่าจะค้างมาจนกระทั่งระยะเวลาอันสั้นอย่างนี้ แต่ว่าทำอย่างไรได้ก็เมื่อค้างมาจนถึงขณะนี้แล้ว เราก็จำเป็นจะต้องพยายามถึงที่สุด และดีฉันก็ขอประทานกราบเรียนต่อท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมด้วยว่า การที่ท่านบอกว่าเป็นการบีบคั้นสภานี้นั้น ดีฉันก็อว่าคงไม่เป็นการบีบคั้นเพราะท่านสมาชิกสภานี้ก็มีความตั้งใจและปรารถนาดีที่จะดำเนินงานให้เป็นที่เรียบร้อยสมกับที่รัฐธรรมนูญได้เขียนไว้ในมาตรา ๒๘

อีกประการหนึ่ง ในเรื่องที่ท่านผู้อภิปรายที่แล้วมา ได้พูดถึงเรื่องกฎหมายเกณฑ์ทหารนั้นดีฉันเองก็มีความรู้สึกเช่นเดียวกับท่าน ก็มีความน้อยใจเหมือนกันที่ทำไมถึงไม่เปลี่ยนกฎหมายฉบับนี้เสีย เพราะเหตุว่าสตรีจะได้เป็นพลเอกบ้างและก็จะได้มีโอกาสได้รับใช้ประเทศชาติ ขณะนี้เองก็ได้มีกลุ่มสตรีที่เรียกว่า "อาสารักษาดินแดน" โดยเรียกคำย่อว่า "สอ.รด." ก็ได้มีการไปปฏิบัติในหน้าที่ฝึกรบโดยสพายปืนแล้ว อย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นดีฉันเองก็คิดว่าถ้าหากจะให้สิทธิสตรีตามกฎหมายนี้แล้วถึงแม้ที่สุดจะไปแก้กฎหมายในเรื่องเกณฑ์ทหาร ก็คงจะไม่มีผู้หญิงคนไหนขัดข้อง เพราะแม้ที่สุดประเทศอิสราเอลเองเวลานี้ก็ได้เกณฑ์ทหาร เกณฑ์ผู้หญิงเป็นทหารตั้งแต่อายุ ๑๘ ปี ซึ่งก็เป็นผลดีมากสำหรับประเทศชาติของเขาซึ่งอยู่ล้อมรอบ

ด้วยประเทศชาติซึ่งเป็นศัตรูของเขา เพราะฉะนั้นดีฉันจึงต้องขอขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้ด้วย ที่ทางฝ่ายรัฐบาลได้มีความสนใจเป็นพิเศษ และก็ขอขอบพระคุณครับ

นายวินัย ทองลงยา : ท่านประธานที่เคารพ กระผม วินัย ทองลงยา เวลานี้เรากำลังพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติม ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ๒ มาตราเท่านั้น คือให้ยกเลิกมาตรา ๒๐ แก้ไขใหม่เป็นว่า "ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำตามบทบัญญัติมาตรา ๑๔๔๘" และก็มาตรา ๔ "ให้ยกเลิกมาตรา ๓๗ มาตรา ๓๘ มาตรา ๓๙ มาตรา ๔๐ มาตรา ๔๑ มาตรา ๔๒ มาตรา ๔๓ มาตรา ๕๐ และวรรคสองของมาตรา ๑๓๗ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์" ประเด็นที่เราจะพิจารณาก็มีอยู่แต่เฉพาะร่างอันนี้อันเดียวยังไม่ถึงบทบัญญัติแห่งบรรพ ๕ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ กระผมคิดว่าเราน่าจะรวบรัดสงวนเวลาที่จะพิจารณาบทบัญญัติบรรพ ๕ ต่อไป ก็น่าจะพิจารณาร่างฉบับแรกนี่ก่อนว่าที่เสนอมานี้สภานี้ควรจะรับหลักการได้โดยเร็ว

นายมนูญ บริสุทธิ์ : ท่านประธานที่เคารพ กระผมได้อ่านหลักการและเหตุผลของร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้แล้ว ปรากฏว่าเหตุผลที่แก้ไขมาตรา ๒๐ เพื่อให้สอดคล้องกับการแก้ไขเพิ่มเติมบทบัญญัติมาตรา ๑๔๔๕ ซึ่งให้ศาลมีอำนาจอนุญาตให้ชายและหญิงที่อายุต่ำกว่ากำหนดได้ทำการสมรสกันได้ แต่เมื่อมาพิจารณาดูตัวร่างพระราชบัญญัติมาตรา ๑๔๔๕ แล้วไม่ตรงกัน ในตัวร่างพระราชบัญญัติเป็นมาตรา ๑๔๔๘ เพราะฉะนั้นจะเป็นเพราะพิมพ์ผิดหรืออย่างไร กระผมเข้าใจว่าพิมพ์ผิด ถ้าพิมพ์ผิดก็อยากจะขอให้แก้เสีย เพราะเหตุว่าเวลาประกาศในราชกิจจานุเบกษาแล้ว ถ้าเราไม่แก้ก็จะผิดไป เพราะไม่ใช่มาตรา ๑๔๔๕ แต่เป็นมาตรา ๑๔๔๘ ดังเราจะเห็นได้จากในตัวบทนั่นประการหนึ่ง

อีกประการหนึ่ง กระผมสงสัยว่าวิธีเสนอกฎหมายอย่างนี้ จะถูกขั้นตอนหรือเพราะมาตรา ๑๔๔๘ ปัจจุบันยังไม่มีข้อความอย่างนี้เลย แล้วเราจะบอกว่าให้ยกเลิกมาตรา ๒๐ แล้วใช้ความว่า "ผู้เยาว์ย่อมบรรลุนิติภาวะเมื่อทำการสมรส หากการสมรสนั้นได้ทำการตามบทบัญญัติมาตรา ๑๔๔๘" ได้อย่างไร เพราะประมวล

กฎหมายแพ่งและพาณิชย์เวลานี้ มาตรา ๑๔๔๘ ไม่ได้พูดถึงเรื่องนี้เลยถ้าเราออกกฎหมายไปอย่างนี้ขั้นตอนจะถูกหรือ ทำไมเราไม่เอาบรรพ ๕ มาพิจารณาแก้ไขเสียก่อนให้มันมีมาตรา ๑๔๔๘ เสียก่อนเมื่อแก้ไขแล้ว การที่เขียนมาตรา ๒๐ ว่าการสมรสนั้นทำได้ตามบทบัญญัติมาตรา ๑๔๔๘ ก็จะถูกต้องตรงกัน ก็จะมีกฎหมายรับ นี่มาตรา ๑๔๔๘ เวลานี้มันไม่ได้พูดถึงเรื่องผู้ใดจะทำการสมรสกันต้องอายุเท่าไร ๆ ไม่เกี่ยวอะไรกันเลย อย่างไรก็ดีถ้าหากว่าเราจะผ่านไปแล้ว กระผมก็คิดว่าในตอนขั้นประกาศราชกิจจานุเบกษา รัฐบาลน่าจะพิจารณาว่าควรจะประกาศพระราชบัญญัติฉบับไหนก่อนฉบับไหนหลัง เพื่อจะได้สอดคล้องกัน

นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม) ท่านประธานที่เคารพ ผมขอขอบคุณท่านสมาชิกผู้มีเกียรติที่ได้ตักเตือน ผมได้กราบเรียนที่ประชุมนี้เมื่อสักครู่นี้แล้วว่า ตามที่อ้างมาตรา ๑๔๔๕ นั้นให้เติมคำว่า "เดิม" คือ อายุการสมรสนี้นะเดิมได้บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๔๔๕ แต่ตอนแก้ไขใหม่นี่เป็นมาตรา ๑๔๔๘ เติมคำว่า "เดิม" เข้าใจว่าคงจะกระจ่างขึ้น ขอขอบคุณครับ

นายจินดา ชัยรัตน์ ท่านประธานที่เคารพ ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นี้ ไม่ใช่เพิ่งเริ่มขึ้นในรัฐบาลนี้ หรือรัฐบาลเมื่อ ๒ ปีนี้ แต่ได้เริ่มมาตั้งแต่รัฐบาลสมัยจอมพล ป. พิบูลสงคราม นั้น ได้เริ่มตั้งกรรมการพิจารณาเข้าไปเป็นคณะกรรมการกฤษฎีกา พิจารณากันมาด้วยความละเอียดรอบคอบ มีประธานแล้วก็เปลี่ยนเป็นครั้งสุดท้ายนี้เจ้าคุณอรรถการียนิพนธ์เป็นประธาน ซึ่งพระมนูเวทย์วิมลนาทก็เป็นประธานคนหนึ่ง การพิจารณานั้นเพราะเหตุว่าประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ก็ดี บรรพ ๖ ก็ดี แก้ไขมาจากกฎหมายลักษณะผัวเมียและลักษณะครอบครัว ซึ่งเปลี่ยนแปลงหลักการประเพณีหลายอย่าง จนใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. ๒๔๗๗ จนกระทั่งต่อมาจึงเห็นว่า มีข้อความบางประการมีข้อขัดข้อง เป็นต้นว่าด้วยเรื่องหญิงมีสามี จะต้องได้รับความยินยอมจากสามีในการกระทำนิติกรรม แต่ก็มีวิธีอุบายต่าง ๆ ทำให้เจ้าหนี้ได้รับความเสียหาย เพราะฉะนั้นจำเป็นจะต้องแก้ไข และความไม่เสมอภาคบางอย่างก็เห็นกันอยู่แล้ว จึงได้พยายามร่างและแก้ไขกันมา เฉพาะมาตราเดียวนี่กระผมเท่าที่ทราบ

ก็ทราบว่าประชุมกัน โต้เถียงกันหน้าดำหน้าแดงตั้งหลายนัดต่อหลายนัด กว่าจะเสร็จมาตรา หรือครึ่งมาตรา เพราะฉะนั้นเมื่อสมควรแก่เวลาที่จะต้องแก้ไขแล้ว ในหลักการกระผมเห็นว่าควรจะรับหลักการได้ที่จะแก้ไข การแก้ไขนี้ก็ต้องโยงไปถึงประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๑ ซึ่งว่าด้วยหญิงมีสามี และการบรรลุนิติภาวะไว้ด้วย ซึ่งการแก้นี้ก็ต้องแก้ทั้งบรรพ ๑ และบรรพ ๕ ด้วยจึงจะชอบ แต่ว่าการที่รัฐธรรมนูญมาบัญญัติไว้ว่าทำให้เสร็จภายใน ๒ ปี ซึ่งกระผมเห็นว่ารัฐธรรมนูญซึ่งบัญญัติขึ้นภายหลังที่เขากำลังแก้อยู่ ก็ไม่อาจจะคาดหมายได้ว่าจะเสร็จได้ ๒ ปีหรือไม่ เพราะเหตุว่าปัญหาอันนี้ไม่ใช่ปัญหาเล็ก ๆ น้อย ๆ เพราะว่าการเป็นผัวเมียหรือสามีภรรยานี้ หรือครอบครัวนี้ มันเป็นปัญหามาตั้งแต่ครั้งสมัยโบราณกาลจะเห็นได้จากกฎหมายลักษณะผัวเมีย ซึ่งมีอะไรหลายอย่างแล้วก็แตกต่างกับที่ใช้อยู่ในปัจจุบันและเราจะต้องแก้ไข ปัญหาเหล่านี้ไม่ใช่ของที่จะพิจารณากันโดยรวบรัด คณะกรรมการร่างรัฐธรรมนูญแม้ว่าเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทั้งนั้น ก็โต้เถียงกันมาหนักหนาแล้วก็ผ่านมาถึงสภาผู้แทนราษฎร กระผมก็ได้ทราบข่าวว่ามีการแก้ไขเปลี่ยนแปลง ที่นี้เมื่อส่งมาถึงสมาชิกวุฒิสภา ก็ไม่ใช่ว่าเป็นทางผ่านเท่านั้น เมื่อเราเป็นสมาชิกวุฒิสภามีหน้าที่จะต้องไตร่ตรองว่าชอบหรือไม่ชอบ ข้อที่แก้ไขเปลี่ยนแปลงดังนั้น ก็จำจะต้องมีโอกาส โอกาสนี้คือต้องมีเวลา เราจะจำกัดแต่เพียงว่าเพราะรัฐธรรมนูญกำหนดไว้เพียง ๒ ปี ถ้าหากออกกฎหมายไปโดยลวก ๆ ไม่พิถีพิถันโดยรอบคอบแล้ว ผลภายหลังก็จะเกิดขึ้นอีก เพราะฉะนั้นกระผมจึงเห็นว่าโดยสรุปแล้วในหลักการนั้นควรรับว่าแก้ไข แต่ส่วนรายละเอียดนั้นขอให้สงกรรมาธิการของสภานี้พิจารณาขั้นหนึ่งก่อน และก็นำมาว่าที่สภาผู้แทนราษฎรก็ดี หรือคณะกรรมการกฤษฎีกาได้เสนอร่างมาก็ดี มาเปรียบเทียบว่าอันไหนควรไม่ควร แล้วนำเข้าสู่สภานี้พิจารณาเป็นรายมาตรา และขออย่าได้จำกัดเวลาภายในวันที่ ๗ ตุลาคมนี้ ซึ่งทำไม่ได้แม้แต่มาตราเดียว ถ้าจำเป็นรัฐบาลก็มีหน้าที่ที่จะเสนอแก้ไขรัฐธรรมนูญขยายเวลา ๒ ปี ให้ไปจนกว่าจะพิจารณาถึงที่สุดก็ได้ จะให้เร็วก็ได้ เพราะฉะนั้นกระผมเห็นว่าไม่ขัดข้องประการใด ฉะนั้นในเบื้องต้นนี้โดยหลักการแล้วก็เห็นควรจะรับหลักการที่เสนอมานี้ แต่ว่าในขั้นต้นนี้เมื่อรับหลักการแล้ว ควรจะตั้งคณะกรรมาธิการพิจารณาเสียก่อน ดังที่ได้กราบเรียนมานี้

ประธานวุฒิสภา : เมื่อไม่มีท่านผู้ใดจะอภิปรายต่อไปแล้ว ผมก็จะถามมติจากที่ประชุมนี้ว่าจะรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้หรือไม่ ท่านผู้ใดเห็นว่าควรรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัตินี้ ขอได้โปรดยกมือขึ้น

(มีสมาชิกยกมือ ๗๗ คน)

ประธานวุฒิสภา : ท่านผู้ใดเห็นว่าไม่ควรรับหลักการ ขอได้โปรดยกมือขึ้น

(ไม่มีสมาชิกยกมือ)

ประธานวุฒิสภา : ไม่มี เป็นอันว่าที่ประชุมนี้ลงมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... รัฐบาลจะเสนอส่งคณะกรรมาธิการสามัญหรือวิสามัญ

นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม) : ท่านประธานที่เคารพ รัฐบาลขอเสนอกรรมาธิการวิสามัญ โดยเหตุที่กฎหมายฉบับนี้รัฐบาลถือว่าเป็นสมบัติส่วนรวมไม่ใช่ของรัฐบาล ไม่ใช่ของบุคคลกลุ่มใดกลุ่มหนึ่งอย่างที่ท่านสมาชิกผู้มีเกียรติได้กล่าวมาเมื่อสักครู่นี้ เพราะฉะนั้นก็ยินดีที่จะรับฟังท่านสมาชิกผู้มีเกียรติว่าจะเอาจำนวนสักเท่าไร

ประธานวุฒิสภา : เชิญคุณสานนท์ ครับ

นายสานนท์ สายสว่าง : ความจริงจำนวนนี้ฝ่ายรัฐบาลควรจะเสนอครับเรา วุฒิสภาพร้อมที่จะร่วมมือ แต่ขอกราบเรียนฝากไว้ถ้ามากนักก็มักจะขาดไม่ค่อยครบองค์ประชุม อยากให้รัฐบาลเสนอเท่าไรเหมาะ

ประธานวุฒิสภา : เดี๋ยวก่อน ขอประทานว่าจะเอาสามัญหรือวิสามัญเสียก่อน

นายสานนท์ สายสว่าง : ข้อนี้รัฐบาลเสนอและไม่มีใครค้านก็เป็นวิสามัญ

ประธานวุฒิสภา : ถือว่าตกลงตามที่รัฐบาลเสนอครับ

นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม) : รัฐบาลขอเสนอ ๑๕ ท่าน

นายสานนท์ สายสว่าง : กระผมขอคัดค้าน เพราะว่าสภานี้ก็มีสุภาพสตรีอยู่หลายท่าน ขอให้เป็น ๒๑ ท่านครับ

นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม) : รัฐบาลไม่ขัดข้องก็คุณสานนท์บอกเองล่ะ ผมก็เปิดช่องให้คุณสานนท์เสนอจะเอาเท่าไรก็ว่ามา รัฐบาลไม่ขัดข้อง รัฐบาลขอ ๖ ท่านก็พอ เหลืออีก ๑๕ ท่าน เป็นของสมาชิกที่จะเสนอ

ประธานวุฒิสภา : ตกลง ๒๑ ท่านนะครับ จะมีท่านผู้ใดมีความเห็นเป็นอย่างอื่นหรือไม่

(ไม่มีสมาชิกมีความเห็นเป็นอย่างอื่น)

ประธานวุฒิสภา : ไม่มี ขอเชิญรัฐบาลเสนอ

นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม) : รัฐบาลขอเสนอ ๑. นายชวน หลีกภัย ๒. นายสมภพ โหตระกิตย์ ๓. นายไพศิษฐ์ พิพัฒมกุล ๔. นายไชยวัฒน์ ไตรยสุนันท์ ๕. นายสนอง ตู้จินดา และ ๖. นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์

ประธานวุฒิสภา : ๖. ท่านครับ พี้นี้อีก ๑๕ ท่านเป็นของสมาชิกเสนอเชิญคุณสานนท์

นายสานนท์ สายสว่าง : ท่านประธานที่เคารพ กระผมกราบเรียนขอเสนอคุณเรม พรหโมบล บุณยประสพ ผู้ใดเห็นด้วยโปรดรับรองครับ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

นายจ่าง รัตนะรัต : กระผมขอเสนอคุณจันทนี สันตะบุตร โปรดรับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

นายจินดา ชัยรัตน์ : กระผมขอเสนอพระมหาเวทย์วิมลนาท ขอผู้รับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

หม่อมหลวงเจตน์ สุทัศน์ : กระผมขอเสนอคุณปุย โชจนะบุรานนท์ ขอผู้รับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

นางจันทนี สันตะบุตร : ดิฉันขอเสนอคุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ ขอผู้รับรองด้วยค่ะ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

นายเชิงจือ ลือประเสริฐ : กระผมขอเสนอนายแถม สุรทิณฑ์ ขอผู้รับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

นายพา ไชยเดช : กระผมขอเสนอคุณหญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา ขอผู้รับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

คุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ : ท่านประธานที่เคารพ ดิฉันขอเสนอคุณพจน์ ปุษปาคม ขอผู้รับรองด้วยค่ะ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

นายไสว อินทรประชา : กระผมขอเสนอคุณสุวัฒนา เพชรทองคำ ขอผู้รับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

นายเทม สุไลมาน : กระผมขอเสนอคุณมารุต บุนนาค ขอผู้รับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

นายมารุต บุนนาค : ท่านประธานที่เคารพ ความจริงกระผมไม่รังเกียจแต่เผอิญกระผมต้องไปต่างประเทศระยะนาน ขอถอนครับ

นายอบ วสุรัตน์ : ท่านประธานที่เคารพ กระผมขอเสนอคุณหญิงดิฐการภักดี ขอผู้รับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

นายมารุต บุนนาค : กระผมขอเสนอคุณสมถวิล สังขะทรัพย์ ขอผู้รับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

นายแถม สุรทินท์ : ท่านประธานที่เคารพ กระผมขอเสนอคุณบุญ บริสุทธิ์ ครับ ขอผู้รับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

พลตำรวจโท ต่อศักดิ์ ยมนาค : ท่านประธานที่เคารพ กระผมขอเสนอคุณมวลนาฏ อมาตยกุล ท่านผู้ใดเห็นด้วยโปรดรับรองครับ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

นายอุดม โปษะกฤษณะ : ท่านประธานที่เคารพ กระผมขอเสนอคุณเอื้อนทิพย์ เปรมโยธินขอผู้รับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

นางเอื้อนทิพย์ เปรมโยธิน : ท่านประธานที่เคารพ ดิฉันขอถอนค่ะ ขอให้ผู้ชายที่จะได้ไปมีสิทธิ์มีเสียงคัดค้านเข้าไปด้วย

นางแร่ม พรหโมบล บุณยประสพ : ท่านประธานที่เคารพ ดิฉันขอเสนอคุณวินัย ทองลงยา ขอผู้รับรองด้วยค่ะ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

นายเทียน อัชกุล : กระผมขอเสนอคุณเสนาะ เอกพจน์ขอผู้รับรองด้วยครับ

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

ประธานวุฒิสภา : ครบ ๑๕ คนแล้ว จะมีท่านผู้ใดเสนออีกหรือไม่ เชิญคุณสานนท์ ครับ

นายสานนท์ สายสว่าง : ท่านประธานที่เคารพ กระผมขอเสนอปิดการเสนอชื่อครับ ผู้ใดเห็นด้วยโปรดรับรองด้วย

(มีสมาชิกยืนขึ้นรับรอง)

ประธานวุฒิสภา : จะมีท่านผู้ใดมีความเห็นเป็นอย่างอื่นหรือไม่

(ไม่มีสมาชิกมีความเห็นเป็นอย่างอื่น)

ประธานวุฒิสภา : ไม่มีก็ถือว่าที่ประชุมนี้มีมติให้ปิดการเสนอชื่อ ขอให้ท่านเลขา ฯ โปรดอ่านรายชื่อครับ

พันเอก สงวน กำวงษา (เลขาธิการรัฐสภา) : รายชื่อคณะกรรมาธิการวิสามัญพิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ฉบับที่ .. พ.ศ. .... ๑. นายชวน หลีกภัย ๒. นายสมรถ โหตระกิตย์ ๓. นายไพศิษฐ์ พิพัฒนกุล ๔. นายไชยวัฒน์ ไตรยสุนันท์ ๕. นายสนอง ตู้จินดา ๖. นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ ๗. นางแร่ม พรหโมบล บุณยประสพ ๘. นางชันหนี สันตะบุตร ๙. พระมนูเวทย์วิมลนาท ๑๐. นายปุย โรจนะบุรานนท์ ๑๑. คุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ ๑๒. นายแถม สุรทิณห์ ๑๓. คุณหญิงพูนทรัพย์ นพวงศ์ ณ อยุธยา ๑๔. นายพจน์ ปุษปาคม ๑๕. นางสุวัฒนา เพชรทองคำ ๑๖. คุณหญิงคิมหุการภักดี ๑๗. นางสมถวิล สังขะทรัพย์ ๑๘. นายมนูญ บริสุทธิ์ ๑๙. คุณนวลนาฏ อมาตยกุล ๒๐. นายวินัย ทองลงยา ๒๑. นายเสนาะ เอกพจน์

ประธานวุฒิสภา : กำหนดแปรญัตติภายในกี่วันท่านรัฐมนตรีครับ

นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม) : ขอเสนอแปรญัตติตามข้อบังคับคือ ๗ วัน

ประธานวุฒิสภา : จะมีท่านผู้ใดมีความเห็นเป็นอย่างอื่นหรือไม่

(ไม่มีสมาชิกมีความเห็นเป็นอย่างอื่น)

ประธานวุฒิสภา : ไม่มี เป็นอันว่าที่ประชุมนี้มีมติให้แปรญัตติภายใน ๗ วัน ระเบียบวาระต่อไป ร่างพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. .... ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นชอบแล้ว

ที่ สผ ๐๐๐๓/๑๘๑๗๕ สภาผู้แทนราษฎร

๑๓ กันยายน ๒๕๑๙

เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. ....

กราบเรียน ประธานวุฒิสภา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้น พร้อมด้วยบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบ

ด้วยในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๐/๒๕๑๙ (สามัญ สมัยที่สอง) วันพฤหัสบดีที่ ๔ กันยายน ๒๕๑๙ และต่อในวันศุกร์ที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๑๙ ที่ประชุมได้ลงมติเห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. .... ซึ่งคณะรัฐมนตรี เป็นผู้เสนอ และให้เสนอต่อวุฒิสภาพิจารณาต่อไป

ฉะนั้น จึงเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมาเพื่อนำเสนอต่อวุฒิสภาพิจารณาต่อไป ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา๑๔๘

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

อุทัย พิมพ์ใจชน

(นายอุทัย พิมพ์ใจชน)

ประธานสภาผู้แทนราษฎร

บันทึก

เรื่อง การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแห่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. ....ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรพิจารณาเสร็จแล้ว

ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแห่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. .... ซึ่งคณะรัฐมนตรีเป็นผู้เสนอในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๕/๒๕๑๙ (สามัญ สมัยที่สอง) วันศุกร์ที่ ๑๓ สิงหาคม ๒๕๑๙ สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาและลงมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ และตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่งเพื่อพิจารณา เมื่อคณะกรรมาธิการพิจารณาเสร็จแล้วจึงได้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรพิจารณา

ในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๑๐/๒๕๑๙ (สามัญ สมัยที่สอง) วันพฤหัสบดีที่ ๔ กันยายน ๒๕๑๙ และต่อในวันศุกร์ที่ ๑๐ กันยายน ๒๕๑๙ ที่ประชุมได้ลงมติเห็นชอบและให้เสนอต่อวุฒิสภา เพื่อพิจารณาต่อไปตามรัฐธรรมนูญ

ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้วุฒิสภาได้รับเมื่อวันที่ ๑๓ กันยายน ๒๕๑๙

สงวน ถาวงษา

(พันเอก สงวน ถาวงษา)
เลขาธิการรัฐสภา

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติ บรรพ ๕
แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่
พ.ศ. ....

หลักการ

ปรับปรุงบทบัญญัติ บรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

เหตุผล

เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๘ วรรคสอง บัญญัติว่า ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน จำต้องแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

ร่าง

พระราชบัญญัติ

ให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมาย

แพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่

พ.ศ. ....

.....

.....

.....

.....

.....

โดยที่เป็นการสมควรปรับปรุงบทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เสียใหม่

.....

.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. ...."

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกบทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ซึ่งได้ใช้บังคับโดยพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์พุทธศักราช ๒๔๗๗ และให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ ท้ายพระราชบัญญัตินี้แทน เว้นแต่ในกรณีที่พระราชบัญญัตินี้

บัญญัติเป็นอย่างอื่น

มาตรา ๔ บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ ท้ายพระราชบัญญัตินี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงบทบัญญัติมาตรา ๔ และมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พุทธศักราช ๒๔๗๗

มาตรา ๕ บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงความสมบูรณ์ของการหมั้น การสมรส สัญญาก่อนสมรส การเป็นบิดามารดากับบุตร การเป็นผู้ปกครอง การเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์และการรับบุตรบุญธรรม ที่ได้มีอยู่แล้วในวันใช้บังคับบทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๖ การเปลี่ยนแปลงเพิกถอนสัญญาก่อนสมรส ซึ่งสัญญาก่อนสมรสนั้นได้ทำขึ้นไว้ก่อนวันใช้บังคับบทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้ ให้กระทำได้โดยคู่สมรสนำหนังสือสัญญาก่อนสมรสพร้อมด้วยข้อตกลงการเปลี่ยนแปลงเพิกถอนไปยื่นต่อนายทะเบียนสมรส ณ ท้องที่ที่ตนทำการสมรส และให้นายทะเบียนสมรสจดการเปลี่ยนแปลงเพิกถอนสัญญาก่อนสมรสไว้ในทะเบียนสมรส และแนบหนังสือสัญญาก่อนสมรสพร้อมด้วยข้อตกลงเปลี่ยนแปลงเพิกถอนไว้ท้ายทะเบียนสมรสด้วย

การเปลี่ยนแปลงเพิกถอนสัญญาก่อนสมรสจะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาลตามเงื่อนไขและกรณีที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๔๖๗ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๗ บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้ ไม่กระทบกระเทือนถึงอำนาจการจัดการสินบริคณห์ที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มีอยู่แล้วในวันใช้บังคับบทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ที่ได้ตรวจชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้ แต่ให้ถือว่าสินเดิมตามบทบัญญัติบรรพ ๕

แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เดิมของฝ่ายใดเป็นสินส่วนตัวตามบทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ ท้ายพระราชบัญญัตินี้ของฝ่ายนั้น

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ถ้าคู่สมรสฝ่ายใดเป็นผู้จัดการสินบริคณห์แต่ฝ่ายเดียว ให้ถือว่าคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้ยินยอมให้คู่สมรสฝ่ายนั้นจัดการสินสมรสและสินส่วนตัวตามวรรคหนึ่งของตนด้วย

ในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายใดประสงค์จะใช้อำนาจจัดการสินส่วนตัวตามวรรคหนึ่งที่เป็นส่วนของตน ถ้าคู่สมรสนั้นมิได้เป็นผู้จัดการสินบริคณห์ให้แจ้งให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งทราบ และให้คู่สมรสทั้งสองฝ่ายร่วมกันจัดการแบ่งสินส่วนตัวดังกล่าว ที่อยู่ในสภาพที่แบ่งได้ให้แก่ฝ่ายที่ประสงค์จะจัดการ แต่ถ้าสินส่วนตัวนั้นไม่อยู่ในสภาพที่แบ่งได้ให้ทั้งสองฝ่ายจัดการร่วมกัน

มาตรา ๘ บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ ท้ายพระราชบัญญัตินี้ไม่กระทบกระเทือนถึงการจัดการสินเดิม ที่เปลี่ยนเป็นสินส่วนตัวตามมาตรา ๗ ซึ่งได้กระทำไปแล้วก่อนวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

มาตรา ๙ บรรดาอายุความหรือระยะเวลาที่บทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ได้กำหนดไว้ก่อนวันใช้บังคับบทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้ ถ้าหากยังไม่สุดสิ้นลงในวันที่ใช้บังคับบทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้ และอายุความหรือระยะเวลาที่กำหนดขึ้นใหม่นั้น แตกต่างกับอายุความหรือระยะเวลาที่กำหนดไว้แต่เดิมก็ให้นำอายุความหรือระยะเวลาที่ยาวกว่ามาบังคับ

มาตรา ๑๐ คำว่า "ค่าอุปการะเลี้ยงดู" ในบรรดาบทกฎหมายซึ่งมีความหมายถึงค่าอุปการะเลี้ยงดูตามนัยของบทบัญญัติมาตรา ๑๕๐๖ และมาตรา ๑๕๐๗ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เดิมนั้น ให้ใช้คำว่า "ค่าเลี้ยงชีพ" แทน

มาตรา ๑๑ บทบัญญัติแห่งกฎหมายใดอ้างถึงบรรพ ๕ หรือบทบัญญัติในบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เดิม ให้ถือว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายนั้นอ้างถึงบรรพ ๕ หรือบทบัญญัติในบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ท้ายพระราชบัญญัตินี้ ในบทมาตราที่มีนัยเช่นเดียวกัน แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๒ ให้นายกรัฐมนตรีรักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

.....

.....

ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

บรรพ ๕

ครอบครัว

ลักษณะ ๒

การสมรส

หมวด ๑

การหมั้น

มาตรา ๑๔๓๕ การหมั้นจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิง มีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้วการหมั้นที่ฝ่าฝืนบทบัญญัติวรรคหนึ่ง เป็นโมฆะ

มาตรา ๑๔๓๖ ผู้เยาว์จะทำการหมั้นได้ต้องได้รับความยินยอม ของบุคคลดังต่อไปนี้

(๑) บิดาและมารดา ในกรณีที่มีทั้งบิดามารดา

(๒) บิดาหรือมารดา ในกรณีที่มีมารดาหรือบิดาตาย หรือถูกถอนอำนาจปกครอง

(๓) ผู้ปกครอง ในกรณีที่ไม่มีบิดามารดา หรือมีบิดาหรือมารดาแต่ถูกถอนอำนาจปกครอง

การหมั้นที่ผู้เยาว์ทำโดยปราศจากความยินยอมดังกล่าว เป็นโมฆียะ

มาตรา ๑๔๓๗ ของหมั้นเป็นทรัพย์สินที่ฝ่ายชายให้ไว้แก่ฝ่ายหญิง เพื่อเป็นหลักฐานการหมั้นและประกันว่าจะสมรสกับหญิงนั้น ของหมั้นให้ตกเป็นสิทธิแก่หญิง เมื่อได้ทำการสมรสแล้ว

สินสอด เป็นทรัพย์สินซึ่งฝ่ายชายให้แก่บิดามารดาหรือผู้ปกครองฝ่ายหญิง เพื่อตอบแทนการที่หญิงยอมสมรส ถ้าไม่มีการสมรส ชายเรียกคืนได้

มาตรา ๑๔๓๘ การหมั้นไม่เป็นเหตุที่จะร้องขอให้ศาลบังคับให้สมรสได้ ถ้าได้มีข้อตกลงกันไว้ว่าจะให้เบี้ยปรับในเมื่อผิดสัญญาหมั้น ข้อตกลงนั้นเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๔๓๙ เมื่อมีการหมั้นแล้ว ถ้าฝ่ายใดผิดสัญญาหมั้นอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิเรียกให้รับผิดใช้ค่าทดแทน ในกรณีที่มีของหมั้น ถ้าฝ่ายชายผิดสัญญาหมั้นให้ของหมั้นตกเป็นสิทธิแก่หญิง ถ้าฝ่ายหญิงผิดสัญญาหมั้นให้คืนของหมั้นแก่ฝ่ายชาย

มาตรา ๑๔๔๐ ค่าทดแทนนั้นอาจเรียกได้ ดังต่อไปนี้

(๑) ทดแทนความเสียหายต่อกายหรือชื่อเสียงแห่งชายหรือหญิงนั้น

(๒) ทดแทนความเสียหายเนื่องจากการที่คู่หมั้น บิดามารดา หรือบุคคลผู้กระทำการในฐานะเช่นบิดามารดาได้ใช้จ่ายหรือต้องตกเป็นลูกหนี้ เนื่องในการเตรียมการสมรสโดยสุจริตและตามสมควร

(๓) ทดแทนความเสียหายเนื่องจากการที่คู่หมั้นได้จัดการทรัพย์สินหรือการอื่นอันเกี่ยวแก่อาชีพหรือทางทำมาหาได้ของตนไปโดยสมควรด้วยการคาดหมายว่า จะได้มีการสมรส

ในกรณีที่หญิงเป็นผู้มีสิทธิได้ค่าทดแทน ศาลอาจชี้ขาดว่าของหมั้นที่ตกเป็นสิทธิแก่หญิงนั้นเป็นค่าทดแทนทั้งหมดหรือเป็นส่วนหนึ่งของค่าทดแทนที่หญิงพึงได้รับ หรือศาลอาจให้ค่าทดแทนโดยไม่คำนึงถึงของหมั้นที่ตกเป็นสิทธิแก่หญิงนั้นก็ได้

มาตรา ๑๔๔๑ ถ้าคู่หมั้นฝ่ายหนึ่งตายก่อนสมรส อีกฝ่ายหนึ่งจะเรียกร้องค่าทดแทนมิได้ ในกรณีที่มีของหมั้น ถ้าหญิงตายให้ฝ่ายหญิงคืนแก่ฝ่ายชาย แต่ถ้าชายตายไม่ต้องคืนของหมั้น

มาตรา ๑๔๔๒ ในกรณีมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่หญิงคู่หมั้นทำให้ชายไม่สมควรสมรสกับหญิงนั้น ชายมีสิทธิบอกเลิกสัญญาหมั้นได้และให้หญิงคืนของหมั้นแก่ชาย

มาตรา ๑๔๔๓ ในกรณีมีเหตุสำคัญอันเกิดแก่ชายคู่หมั้น ทำให้หญิงไม่สมควรสมรสกับชายนั้น หญิงมีสิทธิบอกเลิกสัญญาหมั้นได้โดยมิต้องคืนของหมั้นแก่ชาย

มาตรา ๑๔๔๔ ถ้าเหตุอันทำให้คู่หมั้นบอกเลิกสัญญาหมั้น เป็นเพราะ

การกระทำชั่วอย่างร้ายแรงของคู่หมั้นอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งได้กระทำภายหลังการหมั้น คู่หมั้นผู้กระทำชั่วอย่างร้ายแรงนั้นต้องรับผิดใช้ค่าทดแทนแก่คู่หมั้นผู้ใช้สิทธิบอกเลิกสัญญาหมั้น เสมือนเป็นผู้ผิดสัญญาหมั้น

มาตรา ๑๔๔๕ ชายคู่หมั้นอาจเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นซึ่งได้ร่วมประเวณีกับหญิงคู่หมั้นโดยรู้หรือควรจะรู้ว่าหญิงได้หมั้นกับชายคู่หมั้นนั้นแล้วได้ เมื่อชายคู่หมั้นได้บอกเลิกสัญญาหมั้นตามมาตรา ๑๔๔๒ แล้ว

มาตรา ๑๔๔๖ ชายคู่หมั้นอาจเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นซึ่งได้ข่มขืนกระทำชำเราหรือพยายามข่มขืนกระทำชำเราหญิงคู่หมั้น โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าหญิงได้หมั้นแล้วได้โดยไม่จำต้องบอกเลิกสัญญาหมั้น

มาตรา ๑๔๔๗ ค่าทดแทนอันจะพึงชดใช้แก่กันตามหมวดนี้ให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์

สิทธิเรียกร้องค่าทดแทนตามมาตรา ๑๔๔๐ (๑) หรือ (๓) มาตรา ๑๔๔๔ มาตรา ๑๔๔๕ หรือมาตรา ๑๔๔๖ นั้นไม่อาจโอนกันได้และไม่ตกสืบไปถึงทายาท เว้นแต่สิทธินั้นจะได้รับสภาพกันไว้เป็นหนังสือ หรือผู้เสียหายได้เริ่มฟ้องคดีตามสิทธินั้นแล้ว

สิทธิเรียกร้องค่าทดแทนตามความในหมวดนี้ ให้มีอายุความหกเดือน

หมวด ๒
เงื่อนไขแห่งการสมรส

มาตรา ๑๔๔๘ การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายและหญิงมีอายุสิบเจ็ดปีบริบูรณ์แล้ว แต่ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลอาจอนุญาตให้ทำการสมรสก่อนนั้นได้

มาตรา ๑๔๔๙ การสมรสจะกระทำมิได้ถ้าชายหรือหญิงเป็นบุคคลวิกลจริตหรือเป็นบุคคลซึ่งศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ

มาตรา ๑๔๕๐ ชายหญิงซึ่งเป็นญาติสืบสายโลหิตโดยตรงขึ้นไป หรือลงมาก็ดี เป็นพี่น้องร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดาก็ดี จะทำการสมรสกันไม่ได้ ความเป็นญาติดังกล่าวมานี้ให้ถือตามสายโลหิต โดยไม่คำนึงว่าจะเป็นญาติโดยชอบด้วยกฎหมายหรือไม่

มาตรา ๑๔๕๑ ผู้รับบุตรบุญธรรมและบุตรบุญธรรมจะสมรสกันไม่ได้

มาตรา ๑๔๕๒ ชายหรือหญิงจะทำการสมรสในขณะที่ตนมีคู่สมรสอยู่ไม่ได้

มาตรา ๑๔๕๓ หญิงที่ผ่านการสมรสสิ้นสุดลงด้วยประการอื่นจะทำการสมรสใหม่ได้ก็ต่อเมื่อการสิ้นสุดแห่งการสมรสได้ผ่านพ้นไปแล้วไม่น้อยกว่าสามร้อยสิบวัน เว้นแต่

(๑) คลอดบุตรแล้วในระหว่างนั้น

(๒) สมรสกับคู่สมรสเดิม

(๓) มีใบรับรองแพทย์ประกาศนียบัตรหรือปริญญา ซึ่งเป็นผู้ประกอบการรักษาโรคในสาขาเวชกรรมได้ตามกฎหมายว่ามิได้มีครรภ์ หรือ

(๔) มีคำสั่งของศาลให้สมรสได้

มาตรา ๑๔๕๔ ผู้เยาว์จะทำการสมรสให้นำความในมาตรา ๑๔๓๖ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔๕๕ การให้ความยินยอมให้ทำการสมรสจะกระทำได้แต่โดย

(๑) ลงลายมือชื่อในทะเบียนขณะจดทะเบียนสมรส

(๒) ทำเป็นหนังสือแสดงความยินยอมโดยระบุชื่อผู้จะสมรสทั้งสองฝ่าย และลงลายมือชื่อของผู้ให้ความยินยอม

(๓) ถ้ามีเหตุจำเป็น จะให้ความยินยอมด้วยวาจาต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคนก็ได้

ความยินยอมนั้น เมื่อให้แล้วถอนไม่ได้

มาตรา ๑๔๕๖ ถ้าไม่มีผู้ที่มีอำนาจให้ความยินยอมตามมาตรา ๑๔๕๔ หรือมีแต่ไม่ให้ความยินยอมหรือไม่อยู่ในสภาพที่อาจให้ความยินยอม หรือโดยพฤติการณ์ผู้เยาว์ไม่อาจขอความยินยอมได้ ผู้เยาว์อาจร้องขอต่อศาลเพื่ออนุญาตให้ทำการสมรส

มาตรา ๑๔๕๗ การสมรสตามประมวลกฎหมายนี้ จะมีได้เฉพาะเมื่อได้จดทะเบียนแล้วเท่านั้น

มาตรา ๑๔๕๘ การสมรสจะทำได้ต่อเมื่อชายหญิงยินยอม เป็นสามีภริยากัน และต้องแสดงการยินยอมนั้นให้ปรากฏโดยเปิดเผยต่อหน้านายทะเบียน และให้นายทะเบียน

บันทึกความยินยอมนั้นไว้ด้วย

มาตรา ๑๔๕๔ การสมรสในต่างประเทศระหว่างคนที่มีสัญชาติไทยด้วยกันหรือฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีสัญชาติไทย จะทำตามแบบที่กำหนดไว้ตามกฎหมายไทยหรือกฎหมายแห่งประเทศนั้นก็ได้

ในกรณีที่คู่สมรสประสงค์จะจดทะเบียนตามกฎหมายไทย ให้พนักงานทูตหรือกงสุลไทยเป็นผู้รับจดทะเบียน

มาตรา ๑๔๖๐ เมื่อมีพฤติการณ์พิเศษซึ่งไม่อาจทำการจดทะเบียนสมรสต่อนายทะเบียนได้ เพราะชายหรือหญิงฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือทั้งสองฝ่ายตกอยู่ในอันตรายใกล้ความตายหรืออยู่ในภาวะการรบหรือสงคราม ถ้าชายและหญิงนั้นได้แสดงเจตนาจะสมรสกันต่อหน้าบุคคลซึ่งบรรลุนิติภาวะที่อยู่ ณ ที่นั้น แล้วให้บุคคลดังกล่าวจดแจ้งการแสดงเจตนาขอทำการสมรสของชายและหญิงนั้นไว้เป็นหลักฐาน และต่อมาชายหญิงได้จดทะเบียนสมรสกันภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่อาจทำการจดทะเบียนต่อนายทะเบียนได้ โดยแสดงหลักฐานต่อนายทะเบียนและให้นายทะเบียนจดแจ้งวัน เดือน ปี สถานที่ที่แสดงเจตนาขอทำการสมรส และพฤติการณ์พิเศษนั้นไว้ในทะเบียนสมรส ให้ถือว่าวันแสดงเจตนาขอทำการสมรสต่อบุคคลดังกล่าวเป็นวันจดทะเบียนสมรสต่อนายทะเบียนแล้ว

ความในมาตรานี้มิให้ใช้บังคับถ้าหากจะมีการสมรสในวันแสดงเจตนาขอทำการสมรส การสมรสนั้นจะตกเป็นโมฆะ

หมวด ๓

<u>ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยา</u>

มาตรา ๑๔๖๑ สามีภริยาต้องอยู่กินด้วยกันฉันสามีภริยา

สามีภริยาต้องช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูกันตามความสามารถและฐานะของตน

มาตรา ๑๔๖๒ ถ้าการอยู่ร่วมกันจะเป็นอันตรายแก่กายหรือจิตใจหรือทำลายความผาสุกอย่างมากของสามีหรือภริยา ฝ่ายที่จะต้องรับอันตรายหรือความเสียหายอาจร้องต่อศาลขอให้สั่งอนุญาตให้พนอยู่ต่างหากในระหว่างที่เหตุนั้น ๆ ยังมีอยู่ก็ได้ ในกรณีเช่นนี้

ศาลจะกำหนดจำนวนค่าอุปการะเลี้ยงดูให้ฝ่ายหนึ่งเสียให้แก่อีกฝ่ายหนึ่งตามควรแก่พฤติการณ์ก็ได้

มาตรา ๑๔๖๓ ในกรณีที่ศาลสั่งให้สามีหรือภริยาเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ ภริยาหรือสามีย่อมเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ แต่เมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรือพนักงานร้องขอ และถ้ามีเหตุสำคัญ ศาลจะตั้งผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ก็ได้

มาตรา ๑๔๖๔ ในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นคนวิกลจริตไม่ว่าศาลจะได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือไม่ และคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งไม่อุปการะเลี้ยงดูฝ่ายที่วิกลจริตตามสมควรก็ดี กระทำการอย่างใดหรือไม่กระทำการตามควรเป็นเหตุให้ฝ่ายที่วิกลจริตตกอยู่ในภาวะอันน่าจะเป็นภัยทางทรัพย์สิน ทางกาย ทางจิตใจก็ดี บุคคลซึ่งอาจร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถตามมาตรา ๒๙ หรือผู้อนุบาลมีอำนาจฟ้องคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูให้แก่ฝ่ายที่วิกลจริตนั้น และหรือขอให้ศาลมีคำสั่งใด ๆ เพื่อคุ้มครองฝ่ายที่วิกลจริตนั้นได้

ในกรณีดังกล่าวในวรรคหนึ่ง ถ้ายังมิได้มีคำสั่งของศาลแสดงว่าคู่สมรสซึ่งวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ ก็ให้บุคคลตามวรรคหนึ่งร้องขอต่อศาลในคดีเดียวกันนั้น ให้ศาลมีคำสั่งว่าคู่สมรสซึ่งวิกลจริตนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ โดยจะขอให้ตั้งผู้อื่นเป็นผู้อนุบาลตามมาตรา ๑๔๖๓ ด้วยหรือไม่ก็ได้ หรือถ้าได้มีคำสั่งของศาลว่าเป็นคนไร้ความสามารถและมีผู้อนุบาลแล้ว จะขอให้ถอดถอนผู้อนุบาลและแต่งตั้งผู้อนุบาลใหม่ก็ได้

ในกรณีที่คู่สมรสซึ่งถูกอ้างว่าเป็นคนวิกลจริตนั้นยังไม่ได้ถูกสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หากศาลเห็นว่าคู่สมรสนั้นยังไม่เป็นบุคคลที่ควรสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ ให้ยกคำร้องและยกฟ้องคดีเรียกค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้นเสีย ถ้าเห็นว่าเป็นบุคคลที่ควรสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ แต่ยังไม่สมควรสั่งในเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือมีคำสั่งใด ๆ เพื่อคุ้มครองฝ่ายที่วิกลจริตนั้น ก็ให้ศาลสั่งให้คู่สมรสนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ โดยพิพากษายกคำขอค่าอุปการะเลี้ยงดูหรือคำขอใด ๆ เพื่อคุ้มครองฝ่ายที่วิกลจริต

ความในมาตรานี้ไม่กระทบกระเทือนถึงอำนาจศาลที่จะสั่งตั้งผู้อนุบาลตาม มาตรา ๑๔๖๓ และอำนาจสั่งตามมาตรา ๑๕๓๐

หมวด ๔

ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา

มาตรา ๑๔๖๕ ถ้าสามีภริยามิได้ทำสัญญากันไว้ในเรื่องทรัพย์สินเป็นพิเศษก่อนสมรส ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภริยาในเรื่องทรัพย์สินนั้น ให้บังคับตามบทบัญญัติในหมวดนี้

ถ้าข้อความใดในสัญญาก่อนสมรสขัดต่อความสงบเรียบร้อย หรือศีลธรรมอันดีของประชาชน หรือระบุให้ใช้กฎหมายประเทศอื่นบังคับเรื่องทรัพย์สินนั้น ข้อความนั้น ๆ เป็นโมฆะ

มาตรา ๑๔๖๖ สัญญาก่อนสมรสเป็นโมฆะ ถ้ามิได้จดแจ้งข้อตกลงกันเป็นสัญญาก่อนสมรสนั้นไว้ในทะเบียนสมรสพร้อมกับการจดทะเบียนสมรส หรือมิได้ทำเป็นหนังสือลงลายมือชื่อคู่สมรสและพยาน อย่างน้อยสองคนแนบไว้ท้ายทะเบียนสมรส และได้จดไว้ในทะเบียนสมรสพร้อมกับการจดทะเบียนสมรสว่าได้มีสัญญานั้นแนบไว้

มาตรา ๑๔๖๗ เมื่อสมรสแล้วจะเปลี่ยนแปลง เพิกถอนสัญญาก่อนสมรสนั้นไม่ได้นอกจากจะได้รับอนุญาตจากศาล

เมื่อได้มีคำสั่งของศาลถึงที่สุดให้เปลี่ยนแปลง เพิกถอนสัญญาก่อนสมรสแล้ว ให้ศาลแจ้งไปยังนายทะเบียนสมรสเพื่อจดแจ้งไว้ในทะเบียนสมรส

มาตรา ๑๔๖๘ ข้อความในสัญญาก่อนสมรสไม่มีผลกระทบกระเทือน ถึงสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ว่าจะได้เปลี่ยนแปลง เพิกถอนโดยคำสั่งของศาลหรือไม่ก็ตาม

มาตรา ๑๔๖๙ สัญญาที่เกี่ยวกับทรัพย์สินใดที่สามีภริยาได้ทำไว้ต่อกัน ในระหว่างเป็นสามีภริยากันนั้น ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะบอกล้างเสียในเวลาใดที่เป็นสามีภริยากันอยู่หรือภายในกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ขาดจากการเป็นสามีภริยากันก็ได้ แต่ไม่กระทบกระเทือนถึงสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต

มาตรา ๑๔๗๐ ทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา นอกจากที่ได้แยกไว้เป็นสินส่วนตัวย่อมเป็นสินสมรส

มาตรา ๑๔๗๑ สินส่วนตัวได้แก่ทรัพย์สิน

(๑) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งมีอยู่ก่อนสมรส

(๒) ที่เป็นเครื่องใช้สอยส่วนตัว เครื่องแต่งกาย หรือเครื่องประดับกาย ตามควรแก่ฐานะ หรือเครื่องมือเครื่องใช้ที่จำเป็นในการประกอบอาชีพหรือวิชาชีพของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง

(๓) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยการรับมรดก หรือโดยการให้โดยเสน่หา

(๔) ที่เป็นของหมั้น

มาตรา ๑๔๗๒ สินส่วนตัวนั้น ถ้าได้แลกเปลี่ยนเป็นทรัพย์สินอื่นก็ดี ซื้อทรัพย์สินอื่นมาก็ดี หรือขายได้เป็นเงินมาก็ดี ทรัพย์สินอื่นหรือเงินที่ได้มานั้นเป็นสินส่วนตัว

สินส่วนตัวที่ถูกทำลายไปทั้งหมดหรือแต่บางส่วน แต่ได้ทรัพย์สินอื่นหรือเงินมาทดแทนทรัพย์สินอื่นหรือเงินที่ได้มานั้น เป็นสินส่วนตัว

มาตรา ๑๔๗๓ สินส่วนตัวของคู่สมรสฝ่ายใดให้ฝ่ายนั้นเป็นผู้จัดการ

มาตรา ๑๔๗๔ สินสมรสได้แก่ทรัพย์สิน

(๑) ที่คู่สมรสได้มาระหว่างสมรส

(๒) ที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งได้มาระหว่างสมรสโดยพินัยกรรม หรือโดยการให้เป็นหนังสือเมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ระบุว่าเป็นสินสมรส

(๓) ที่เป็นดอกผลของสินส่วนตัว

ถ้ากรณีเป็นที่สงสัยว่าทรัพย์สินอย่างหนึ่งเป็นสินสมรสหรือมิใช่ ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นสินสมรส

มาตรา ๑๔๗๕ ถ้าสินสมรสใดเป็นจำพวกที่ระบุไว้ในมาตรา ๔๕๖ แห่งประมวลกฎหมายนี้ หรือที่มีเอกสารเป็นสำคัญ สามีหรือภริยาจะร้องขอให้ลงชื่อตนเป็นเจ้าของรวมกันในเอกสารนั้นก็ได้

มาตรา ๑๔๗๖ นอกจากสัญญาก่อนสมรสจะกำหนดไว้เป็นอย่างอื่น สามีและภริยาเป็นผู้จัดการสินสมรสร่วมกัน

มาตรา ๑๔๗๗ อำนาจจัดการสินสมรสนั้น รวมถึงอำนาจจำหน่าย จำนำ จำนอง หรือก่อให้เกิดภารติดพันซึ่งสินสมรสและอำนาจฟ้องและต่อสู้คดีเกี่ยวแก่สินสมรสนั้นด้วย

มาตรา ๑๔๗๘ เมื่อฝ่ายใดต้องให้ความยินยอมหรือลงชื่อกับอีกฝ่ายหนึ่ง ในเรื่องจัดการทรัพย์สินแต่ไม่ให้ความยินยอมหรือไม่ยอมลงชื่อโดยปราศจากเหตุผล หรือไม่อยู่ในสภาพที่อาจให้ความยินยอมได้ อีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอต่อศาลให้สั่งอนุญาตแทนได้

มาตรา ๑๔๗๙ การใดที่สามีหรือภริยากระทำ ซึ่งต้องรับความยินยอมร่วมกัน และถ้าการนั้นมีกฎหมายบัญญัติให้ทำเป็นหนังสือหรือให้จดทะเบียนต่อพนักงานเจ้าหน้าที่ ความยินยอมนั้นต้องทำเป็นหนังสือ

มาตรา ๑๔๘๐ ในการจัดการสินสมรส ถ้าคู่สมรสฝ่ายหนึ่งได้ทำนิติกรรมไปโดยปราศจากความยินยอมของอีกฝ่ายหนึ่ง นิติกรรมนั้นจะสมบูรณ์ต่อเมื่ออีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน

ในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งได้ทำนิติกรรมไปโดยปราศจากความยินยอม ตามวรรคหนึ่ง คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งอาจขอให้ศาลเพิกถอนนิติกรรมนั้นได้ แต่ความข้อนี้มิให้ใช้บังคับ ถ้าปรากฏว่าในขณะที่ทำนิติกรรมนั้นบุคคลภายนอกได้กระทำการโดยสุจริต แต่การให้โดยเสน่หาอันมิได้เป็นไปตามสมควรในทางศีลธรรมอันดีหรือในทางสมาคม คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งนั้นย่อมขอให้ศาลเพิกถอนได้เสมอ

ให้นำความในมาตรา ๒๔๐ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๔๘๑ สามีหรือภริยาไม่มีอำนาจทำพินัยกรรมยกสินสมรสที่เกินกว่าส่วนของตนให้แก่บุคคลใดได้

มาตรา ๑๔๘๒ ในกรณีจะมีสัญญาก่อนสมรสหรือสัญญาระหว่างสมรสจะระบุให้สามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้จัดการสินสมรสแต่ฝ่ายเดียวหรือไม่ก็ตาม อีกฝ่ายหนึ่งก็ยังมีอำนาจจัดการบ้านเรือนหรือจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวได้

ถ้าสามีหรือภริยาใช้อำนาจจัดการบ้านเรือน หรือจัดหาสิ่งจำเป็นสำหรับครอบครัวเป็นที่เสียหายถึงขนาด อีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอให้ศาลสั่งห้ามหรือจำกัดอำนาจนี้เสียได้

มาตรา ๑๔๘๓ ในกรณีมีสัญญาก่อนสมรสหรือมีสัญญาระหว่างสมรสหรือมีคำสั่งศาลอนุญาตให้สามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งเป็นผู้จัดการสินสมรสไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ถ้าสามีหรือภริยาซึ่งมีอำนาจจัดการสินสมรสนั้นจะกระทำหรือกำลังกระทำการอย่างใดอย่างหนึ่ง

ในการจัดการสินสมรสอันพึงเห็นได้ว่าจะเกิดความเสียหายถึงขนาดอีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอให้ศาลสั่งห้ามมิให้กระทำการนั้นได้

มาตรา ๑๔๘๔ ถ้าสามีหรือภริยาซึ่งมีอำนาจจัดการสินสมรสตามมาตรา ๑๔๘๓

(๑) จัดการสินสมรสเป็นที่เสียหายถึงขนาด

(๒) ไม่อุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง

(๓) มีหนี้สินล้นพ้นตัวหรือทำหนี้เกินกึ่งหนึ่งของสินสมรส

(๔) ขัดขวางการจัดการสินสมรสของอีกฝ่ายหนึ่ง โดยไม่มีเหตุอันสมควร

(๕) มีพฤติการณ์ประการอื่นอันจะทำความเสียหายมาให้แก่สินสมรส

อีกฝ่ายหนึ่งอาจร้องขอให้ศาลสั่งอนุญาตให้ตนเป็นผู้จัดการสินสมรสแต่ผู้เดียว หรือจะร้องขอให้แยกสินสมรสก็ได้

ในกรณีตามวรรคหนึ่ง ถ้าฝ่ายใดร้องขอ ศาลอาจกำหนดวิธีคุ้มครองชั่วคราวเพื่อจัดการสินสมรสตามที่เห็นสมควรก่อนก็ได้

มาตรา ๑๔๘๕ สามีหรือภริยาอาจร้องขอต่อศาลให้ตนเป็นผู้จัดการสินสมรส โดยเฉพาะอย่างใดอย่างหนึ่งหรือเข้าร่วมจัดการในการนั้นได้ ถ้าการที่จะทำเช่นนั้นจะเป็นประโยชน์ยิ่งกว่า

มาตรา ๑๔๘๖ ในกรณีที่มีสัญญาก่อนสมรส เมื่อศาลได้มีคำพิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดตามความในมาตรา ๑๔๘๓ มาตรา ๑๔๘๔ มาตรา ๑๔๘๕ อันเป็นคุณแก่ผู้ร้องขอหรือตามมาตรา ๑๔๙๑ ให้ศาลแจ้งไปยังนายทะเบียนสมรสเพื่อจดแจ้งไว้ในทะเบียนสมรส

มาตรา ๑๔๘๗ ในระหว่างที่เป็นสามีภริยากัน ฝ่ายใดจะยึดหน่วงสินของอีกฝ่ายหนึ่งไม่ได้ เว้นแต่สำหรับค่าอุปการะเลี้ยงดูและค่าฤชาธรรมเนียม ที่ยังมิได้ชำระตามคำพิพากษาของศาล

มาตรา ๑๔๘๘ ถ้าสามีหรือภริยาต้องรับผิดเป็นส่วนตัวเพื่อชำระหนี้ที่ก่อไว้ก่อนหรือระหว่างสมรส ให้ชำระหนี้นั้นด้วยสินส่วนตัวของฝ่ายนั้นก่อน เมื่อไม่พอจึงให้ชำระด้วยสินสมรสที่เป็นส่วนของฝ่ายนั้น

มาตรา ๑๔๘๙ ถ้าสามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกัน ให้ชำระหนี้นั้นจากสินสมรสและสินส่วนตัวของทั้งสองฝ่าย

มาตรา ๑๔๔๐ หนี้ที่สามีภริยาเป็นลูกหนี้ร่วมกันนั้น ให้รวมถึงหนี้ที่สามีหรือภริยาก่อให้เกิดขึ้นในระหว่างสมรสดังต่อไปนี้

(๑) หนี้เกี่ยวแก่การจัดกิจการอันจำเป็นในครอบครัว การอุปการะเลี้ยงดูตลอดถึงการรักษาพยาบาลบุคคลในครอบครัวและการศึกษาของบุตร โดยควรแก่อัตภาพ

(๒) หนี้ที่เกี่ยวข้องกับสินสมรส

(๓) หนี้ที่เกิดขึ้นเนื่องจากการงานซึ่งสามีภริยาทำด้วยกัน

(๔) หนี้ที่สามีหรือภริยาก่อขึ้นเพื่อประโยชน์ตนฝ่ายเดียว แต่อีกฝ่ายหนึ่งได้ให้สัตยาบัน

มาตรา ๑๔๔๑ ถ้าสามีหรือภริยาต้องคำพิพากษาให้ล้มละลาย สินสมรสย่อมแยกจากกันโดยอำนาจกฎหมายนับแต่วันที่ศาลพิพากษาให้ล้มละลายนั้น

มาตรา ๑๔๔๒ เมื่อได้แยกสินสมรสแล้ว ส่วนที่แยกออกเป็นของสามี หรือภริยาตกเป็นสินส่วนตัวของฝ่ายนั้น

มาตรา ๑๔๔๓ ในกรณีที่ไม่มีสินสมรสแล้ว สามีและภริยาต้องช่วยกันออกค่าใช้สอยสำหรับการบ้านเรือนตามส่วนมากและน้อยแห่งสินส่วนตัวของตน

หมวด ๕

ความเป็นโมฆะของการสมรส

มาตรา ๑๔๔๔ การสมรสจะเป็นโมฆะก็แต่เฉพาะที่บัญญัติไว้ในหมวดนี้

มาตรา ๑๔๔๕ คำพิพากษาศาลเท่านั้นจะแสดงว่าการสมรสใดเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๔๔๖ การสมรสที่ฝ่าฝืนมาตรา ๑๔๔๙ มาตรา ๑๔๕๐ มาตรา ๑๔๕๒ และมาตรา ๑๔๕๘ เป็นโมฆะ

มาตรา ๑๔๔๗ การร้องขอให้ศาลพิพากษาว่าการสมรสเป็นโมฆะนั้นผู้มีส่วนได้เสียจะร้องขอให้อัยการเป็นผู้ร้องขอต่อศาลก็ได้

มาตรา ๑๔๔๘ การสมรสที่เป็นโมฆะ ไม่ก่อให้เกิดความสัมพันธ์ทางทรัพย์สินระหว่างสามีภริยา

เมื่อมีคำพิพากษาของศาลแสดงว่าการสมรสใดเป็นโมฆะ ทรัพย์สินที่ฝ่ายใดมีหรือได้มาไม่ว่าก่อนหรือหลังจดทะเบียนสมรส รวมทั้งดอกผลดังเป็นของฝ่ายนั้น ถ้าเป็นทรัพย์สินที่ได้มาโดยพินัยกรรม หรือโดยการให้โดยเสน่หา เมื่อพินัยกรรมหรือหนังสือยกให้ระบุว่า ให้ทั้งสองฝ่ายให้แบ่งคนละครึ่ง

มาตรา ๑๔๔๙ เหตุที่การสมรสเป็นโมฆะ ไม่เป็นผลให้ชาย หรือหญิงผู้สมรสโดยสุจริตเสื่อมสิทธิที่ได้มาเพราะการสมรสนั้น ถ้าฝ่ายเดียวทำการสมรสโดยสุจริต ฝ่ายนั้นมีสิทธิเรียกค่าทดแทนได้ และถ้าฝ่ายที่ทำการสมรสโดยสุจริตนั้นต้องยากจนลง และไม่มีรายได้พอจากทรัพย์สิน หรือจากการงานตามที่เคยทำก่อนมีคำพิพากษาของศาลแสดงว่า การสมรสเป็นโมฆะฝ่ายนั้นมีสิทธิ เรียกค่าเลี้ยงชีพได้ด้วย

ให้นำความในมาตรา ๑๕๒๖ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๐๐ เหตุที่ศาลพิพากษาการสมรสใดเป็นโมฆะ ไม่เป็นผลให้บุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต เสื่อมสิทธิที่ได้มาก่อนศาลพิพากษาว่า การสมรสเป็นโมฆะ โดยให้ถือเสมือนไม่มีคำพิพากษาเช่นนั้น

หมวด ๖
การสิ้นสุดแห่งการสมรส

มาตรา ๑๕๐๑ การสมรสย่อมสิ้นสุดลงด้วยความตาย การหย่าหรือศาลพิพากษาให้เพิกถอน

มาตรา ๑๕๐๒ การสมรสที่เป็นโมฆียะสิ้นสุดลง เมื่อศาลพิพากษาให้เพิกถอน

มาตรา ๑๕๐๓ เหตุที่จะขอให้ศาลพิพากษาเพิกถอนการสมรส เพราะเหตุว่าเป็นโมฆียะ มีเฉพาะในกรณีที่คู่สมรสทำการฝ่าฝืนมาตรา ๑๔๔๘ มาตรา ๑๕๐๕ มาตรา ๑๕๐๖ มาตรา ๑๕๐๗ และมาตรา ๑๕๐๘

มาตรา ๑๕๐๔ การสมรสที่เป็นโมฆียะเพราะฝ่าฝืนมาตรา ๑๔๔๘ ผู้มีส่วนได้เสียขอให้เพิกถอนการสมรสได้ แต่บิดามารดาหรือผู้ปกครองที่ให้ความยินยอมแล้วจะขอให้เพิกถอนการสมรสไม่ได้

ถ้าศาลมิได้สั่งให้เพิกถอนการสมรสจนชายหญิงมีอายุครบตามมาตรา ๑๔๔๘ หรือเมื่อหญิงมีครรภ์ก่อนอายุครบตามมาตรา ๑๔๔๘ ให้ถือว่าการสมรสสมบูรณ์มาตั้งแต่เวลาสมรส

มาตรา ๑๕๐๕ การสมรสที่ได้กระทำไปโดยคู่สมรสฝ่ายหนึ่งสำคัญผิดตัวคู่สมรส การสมรสนั้นเป็นโมฆียะ

สิทธิขอเพิกถอนการสมรสเพราะสำคัญผิดตัวคู่สมรสเป็นอันระงับเมื่อเวลาได้ผ่านพ้นไปแล้วเก้าสิบวันนับแต่วันสมรส

มาตรา ๑๕๐๖ ถ้าคู่สมรสได้ทำการสมรสโดยถูกกลฉ้อฉลอันถึงขนาดซึ่งถ้ามิได้มีกลฉ้อฉลนั้นจะไม่ทำการสมรส การสมรสนั้นเป็นโมฆียะ

ความในวรรคหนึ่ง ไม่ใช้บังคับในกรณีที่กลฉ้อฉลนั้นเกิดขึ้นโดยบุคคลที่สามโดยคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งมิได้รู้เห็นด้วย

สิทธิขอเพิกถอนการสมรสเพราะถูกกลฉ้อฉลเป็นอันระงับ เมื่อเวลาได้ผ่านพ้นไปแล้วเก้าสิบวันนับแต่วันที่รู้หรือควรได้รู้ถึงกลฉ้อฉล หรือเมื่อเวลาได้ผ่านพ้นไปแล้วหนึ่งปีนับแต่วันสมรส

มาตรา ๑๕๐๗ ถ้าคู่สมรสได้ทำการสมรสโดยถูกข่มขู่อันถึงขนาดซึ่งถ้ามิได้มีการข่มขู่นั้นจะไม่ทำการสมรส การสมรสนั้นเป็นโมฆียะ

สิทธิขอเพิกถอนการสมรสเพราะถูกข่มขู่เป็นอันระงับ เมื่อเวลาได้ผ่านพ้นไปแล้วหนึ่งปีนับแต่วันที่พ้นจากการข่มขู่

มาตรา ๑๕๐๘ การสมรสที่เป็นโมฆียะเพราะคู่สมรสสำคัญผิดตัวหรือถูกกลฉ้อฉลหรือถูกข่มขู่ เฉพาะแต่คู่สมรสที่สำคัญผิดตัวหรือถูกกลฉ้อฉลหรือถูกข่มขู่เท่านั้นขอเพิกถอนการสมรสได้

ในกรณีที่ผู้มีสิทธิขอเพิกถอนการสมรสเป็นบุคคลที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถให้บุคคลซึ่งอาจร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ ตามมาตรา ๒๙

ขอเพิกถอนการสมรสได้ด้วย แต่ถ้าผู้มีสิทธิขอเพิกถอนการสมรสเป็นคนวิกลจริตที่ศาลยังไม่ได้สั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ บุคคลดังกล่าวจะร้องขอเพิกถอนการสมรสได้ แต่ต้องขอให้ศาลสั่งให้คนวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถพร้อมกันด้วย ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งให้ยกคำขอให้ศาลสั่งเป็นคนไร้ความสามารถ ก็ให้ศาลมีคำสั่งยกคำขอเพิกถอนการสมรสของบุคคลดังกล่าวนั้นเสียด้วย

คำสั่งศาลให้ยกคำขอเพิกถอนการสมรสของบุคคลตามวรรคสอง ไม่กระทบกระเทือนสิทธิการขอเพิกถอนการสมรสของคู่สมรส แต่คู่สมรสจะต้องใช้สิทธินั้นภายในกำหนดระยะเวลาที่คู่สมรสมีอยู่ ถ้าระยะเวลาดังกล่าวเหลืออยู่ไม่ถึงหกเดือนนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้ยกคำขอเพิกถอนการสมรสของบุคคลดังกล่าว หรือไม่มีเหลืออยู่เลย ก็ให้ขยายระยะเวลานั้นออกไปได้ให้ครบหกเดือนหรืออีกหกเดือนนับแต่วันที่ศาลมีคำสั่งให้ยกคำขอเพิกถอนการสมรสของบุคคลดังกล่าว แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๕๐๙ การสมรสที่มิได้รับความยินยอมของบุคคลดังกล่าว ในมาตรา ๑๔๕๔ การสมรสนั้นเป็นโมฆียะ

มาตรา ๑๕๑๐ การสมรสที่เป็นโมฆียะ เพราะมิได้รับความยินยอมของบุคคลดังกล่าวในมาตรา ๑๔๕๔ เฉพาะบุคคลที่อาจให้ความยินยอมตามมาตรา ๑๔๕๔ เท่านั้นขอให้เพิกถอนการสมรสได้

สิทธิขอเพิกถอนการสมรสตามมาตรานี้เป็นอันระงับเมื่อคู่สมรสนั้นมีอายุครบยี่สิบปีบริบูรณ์หรือเมื่อหญิงมีครรภ์

การฟ้องขอเพิกถอนการสมรสตามมาตรานี้ให้มีอายุความหนึ่งปีนับแต่วันทราบการสมรส

มาตรา ๑๕๑๑ การสมรสที่ได้มีคำพิพากษาให้เพิกถอนนั้น ให้ถือว่าสิ้นสุดลงในวันที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่จะได้รีบทำการเพิกถอนการสมรสนั้นแล้ว

มาตรา ๑๕๑๒ ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยผลของการหย่า โดยคำพิพากษามาใช้บังคับแก่ผลของการเพิกถอนการสมรสโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๑๓ ถ้าปรากฏว่าคู่สมรสที่ถูกฟ้องเพิกถอนการสมรสได้รู้เห็นเป็นใจในเหตุแห่งโมฆียะกรรม คู่สมรสนั้นจะต้องรับผิดใช้ค่าทดแทนความเสียหายซึ่งคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้รับต่อกาย ชื่อเสียงหรือทรัพย์สิน เนื่องจากการสมรสนั้น และให้นำมาตรา ๑๕๒๕ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ถ้าหากการเพิกถอนการสมรสตามวรรคหนึ่งทำให้อีกฝ่ายหนึ่งยากจนลง และไม่มีรายได้พอจากทรัพย์สินหรือจากการงานตามที่เคยทำอยู่ระหว่างสมรส คู่สมรสที่ถูกฟ้องนั้นจะต้องรับผิดในค่าเลี้ยงชีพดังที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๒๖ ด้วย

มาตรา ๑๕๑๔ การหย่านั้นจะทำได้แต่โดยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย หรือโดยคำพิพากษาของศาล

การหย่าโดยความยินยอมต้องทำเป็นหนังสือและมีพยานลงลายมือชื่อ อย่างน้อยสองคน

มาตรา ๑๕๑๕ เมื่อได้จดทะเบียนสมรสตามประมวลกฎหมายนี้ การหย่าโดยความยินยอมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อสามีและภริยาได้จดทะเบียนการหย่านั้นแล้ว

มาตรา ๑๕๑๖ เหตุฟ้องหย่ามีดังต่อไปนี้

(๑) สามีทุบตีหรือทำร้ายร่างกายหรือจิตใจภริยาหรือภริยามีชู้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(๒) สามีหรือภริยาประพฤติชั่ว ไม่ว่าความประพฤติชั่วนั้นจะเป็นความผิดอาญาหรือไม่ ถ้าเป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่ง

(ก) ได้รับความอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรง

(ข) ได้รับความดูถูกเกลียดชัง เพราะเหตุที่คงเป็นสามีหรือภริยาของฝ่ายที่ประพฤติชั่วอยู่ต่อไป หรือ

(ค) ได้รับความเสียหายหรือเดือดร้อนเกินควร ในเมื่อเอาสภาพฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึงประกอบ

อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(๓) สามีหรือภริยาทำร้าย หรือทรมานร่างกายหรือจิตใจหรือหมิ่นประมาทหรือ

เหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่ง ทั้งนี้ ถ้าเป็นการร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(๔) สามีหรือภริยาจงใจละทิ้งร้างอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินหนึ่งปี อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องอย่าได้

(๕) สามีหรือภริยาถูกศาลสั่งให้เป็นคนสาบสูญ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(๖) สามีหรือภริยาไม่ให้ความช่วยเหลืออุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง ตามสมควรหรือทำการเป็นปฏิปักษ์ต่อการที่เป็นสามีหรือภริยากันอย่างร้ายแรง ทั้งนี้ ถ้าการกระทำนั้นถึงขนาดที่อีกฝ่ายหนึ่งเดือดร้อนเกินควรในเมื่อเอาสภาพฐานะและความเป็นอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยามาคำนึงประกอบอีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(๗) สามีหรือภริยาวิกลจริตตลอดมาเกินสามปี และความวิกลจริตนั้นมีลักษณะยากจะหายได้กับทั้งความวิกลจริตถึงขนาดที่จะทนอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาต่อไปไม่ได้ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(๘) สามีหรือภริยาผิดทัณฑ์บนที่ทำให้ไว้เป็นหนังสือในเรื่องความประพฤติ อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

(๙) สามีหรือภริยาเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรงอันอาจเป็นภัยแก่อีกฝ่ายหนึ่งและโรคมีลักษณะเรื้อรัง ไม่มีทางที่จะหายได้ อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องหย่าได้

(๑๐) สามีหรือภริยามีสภาพแห่งกาย ทำให้สามีหรือภริยานั้นไม่อาจร่วมประเวณีได้ตลอดกาล อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องหย่าได้

มาตรา ๑๕๑๗ เหตุฟ้องหย่าตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) และ (๒) ถ้าสามีหรือภริยาแล้วแต่กรณี ได้ยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจในการกระทำที่เป็นเหตุหย่านั้น ฝ่ายที่ยินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจนั้นจะยกเป็นเหตุฟ้องหย่าไม่ได้

เหตุฟ้องหย่าตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑๐)ถ้าเกิดเพราะการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง อีกฝ่ายหนึ่งนั้นจะยกเป็นเหตุฟ้องหย่าไม่ได้

ในกรณีฟ้องหย่าโดยอาศัยเหตุแห่งการผิดทัณฑ์บนตามมาตรา ๑๕๑๖ (๘) นั้น ถ้าศาลเห็นว่าความประพฤติของสามีหรือภริยาอันเป็นเหตุให้ทำทัณฑ์บนเป็นเหตุเล็กน้อย หรือ

ไม่สำคัญเกี่ยวแก่การอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาโดยปกติสุข ศาลจะไม่พิพากษาให้หย่าก็ได้

มาตรา ๑๕๑๘ สิทธิฟ้องหย่าย่อมหมดไปในเมื่อฝ่ายซึ่งมีสิทธิฟ้องหย่าได้กระทำการอันแสดงให้เห็นว่าได้ให้อภัยในการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่ง ซึ่งเป็นเหตุให้เกิดสิทธิฟ้องหย่านั้นแล้ว

มาตรา ๑๕๑๙ ในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง เป็นคนวิกลจริตและมีเหตุหย่าเกิดขึ้นไม่ว่าเหตุนั้นจะได้เกิดขึ้นก่อนหรือภายหลังการเป็นคนวิกลจริต ให้บุคคลซึ่งอาจร้องขอต่อศาลให้สั่งให้บุคคลวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถตามมาตรา ๒๘ มีอำนาจฟ้องคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งขอให้ศาลพิพากษาให้หย่าขาดจากกันและแบ่งทรัพย์สินได้ ในกรณีเช่นว่านี้ ถ้ายังมิได้มีคำสั่งของศาลแสดงว่าคู่สมรสซึ่งวิกลจริตเป็นคนไร้ความสามารถ ก็ให้บุคคลดังกล่าวร้องขอต่อศาลในคดีเดียวกันนั้นให้ศาลมีคำสั่งว่าคู่สมรสซึ่งวิกลจริตนั้นเป็นคนไร้ความสามารถ

เมื่อบุคคลดังกล่าวเห็นสมควร จะร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งตามมาตรา ๑๕๒๖ หรือมาตรา ๑๕๓๐ ด้วยก็ได้

ในกรณีที่คู่สมรสซึ่งถูกอ้างว่าเป็นคนวิกลจริต ยังไม่ได้ถูกสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หากศาลเห็นว่าคู่สมรสนั้นยังไม่เป็นคนที่ควรสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถก็ให้ยกฟ้องคดีนั้นเสีย ถ้าเห็นว่าเป็นบุคคลที่ควรสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ แต่ยังไม่สมควรจะให้มีการหย่าก็ให้ศาลสั่งให้คู่สมรสนั้นเป็นคนไร้ความสามารถโดยจะไม่สั่งเรื่องผู้อนุบาลหรือจะตั้งผู้อื่นเป็นผู้อนุบาลตามมาตรา ๑๔๖๓ ก็ได้ คงพิพากษายกแต่เฉพาะข้อหย่า ในกรณีเช่นนี้ศาลจะสั่งกำหนดค่าเลี้ยงชีพด้วยก็ได้ ในกรณีที่ศาลเห็นว่าคู่สมรสนั้นวิกลจริตอันควรสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถและทั้งมีเหตุควรให้หย่าด้วย ก็ให้ศาลสั่งในคำพิพากษาให้คู่สมรสนั้นเป็นคนไร้ความสามารถตั้งผู้อนุบาลและให้หย่า

ในกรณีนี้ ถ้าศาลเห็นว่าเหตุหย่าที่ยกขึ้นกล่าวในการฟ้องร้องนั้นไม่เหมาะสมแก่สภาพของคู่สมรสซึ่งเป็นคนไร้ความสามารถที่จะหย่าจากคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งก็ดีตามพฤติการณ์ไม่สมควรที่จะให้มีการหย่าขาดจากกันก็ดี ศาลจะพิพากษาไม่ให้หย่าก็ได้

มาตรา ๑๕๒๐ ถ้าสามีภริยาหย่าโดยความยินยอม ให้ทำความตกลงว่าฝ่ายใดจะปกครองบุตรคนใดเป็นหนังสือ ถ้านิได้ตกลงกันหรือตกลงกันไม่ได้ให้ศาลเป็นผู้ชี้ขาด

ถ้าหย่าโดยคำพิพากษาของศาล ให้ฝ่ายชนะคดีเป็นผู้ปกครอง เว้นแต่ศาลจะชี้ขาดให้อีกฝ่ายหนึ่งหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้ปกครอง

มาตรา ๑๕๒๑ ถ้าปรากฏว่าผู้ปกครองตามมาตรา ๑๕๒๐ ประพฤติตนไม่สมควรหรือภายหลังพฤติการณ์ได้เปลี่ยนแปลงไป ศาลมีอำนาจสั่งเปลี่ยนตัวผู้ปกครองโดยเพ่งเล็งถึงความผาสุกและประโยชน์ของบุตรนั้นเป็นประมาณ

แม้จะมอบให้ฝ่ายหนึ่งปกครองก็ตาม อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิที่จะติดต่อกับบุตรของตนได้ตามสมควร แล้วแต่พฤติการณ์

มาตรา ๑๕๒๒ ถ้าสามีภริยาหย่าโดยความยินยอม ให้ทำความตกลงกันไว้ในสัญญาหย่าว่าสามีภริยาทั้งสองฝ่าย หรือสามีหรือภริยาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจะออกเงินค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรเป็นจำนวนเงินเท่าใด

ถ้าหย่าโดยคำพิพากษาของศาลหรือในกรณีที่สัญญาหย่ามิได้กำหนดเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตรไว้ ให้ศาลเป็นผู้กำหนด

มาตรา ๑๕๒๓ เมื่อศาลพิพากษาให้หย่ากันเพราะเหตุตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) ภริยาหรือสามีมีสิทธิได้รับค่าทดแทน จากสามีหรือภริยาและจากหญิงอื่นหรือชู้ แล้วแต่กรณี

สามีจะเรียกค่าทดแทนจากผู้ซึ่งล่วงเกินภริยาไปในทำนองชู้สาวก็ได้ และภริยาจะเรียกค่าทดแทนจากหญิงอื่นที่แสดงตนโดยเปิดเผยเพื่อแสดงว่าตนมีความสัมพันธ์กับสามีในทำนองชู้สาวก็ได้

ถ้าสามีหรือภริยายินยอมหรือรู้เห็นเป็นใจให้อีกฝ่ายหนึ่ง กระทำการตามมาตรา ๑๕๑๖ (๑) หรือให้ผู้อื่นกระทำการตามวรรคสอง สามีหรือภริยานั้นจะเรียกค่าทดแทนไม่ได้

มาตรา ๑๕๒๔ ถ้าเหตุแห่งการหย่าตามมาตรา ๑๕๑๖ (๓) (๔) หรือ(๖) เกิดขึ้นเพราะฝ่ายผู้ต้องรับผิดชอบก่อให้เกิดขึ้นโดยมุ่งประสงค์ให้อีกฝ่ายหนึ่งไม่อาจหนได้จึงต้องฟ้องหย่า อีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิได้รับค่าทดแทนจากฝ่ายที่ต้องรับผิด

มาตรา ๑๕๒๕ ค่าทดแทนตามมาตรา ๑๕๒๓ และมาตรา ๑๕๒๔ นั้นให้ศาลวินิจฉัยตามควรแก่พฤติการณ์ โดยศาลจะสั่งให้ชำระครั้งเดียวหรือแบ่งชำระเป็นงวดๆ มีกำหนดเวลาตามที่ศาลจะเห็นสมควรก็ได้

ในกรณีที่ผู้จะต้องชำระค่าทดแทนเป็นคู่สมรสของอีกฝ่ายหนึ่ง ให้ศาลคำนึงถึงจำนวนทรัพย์สินที่คู่สมรสนั้นได้รับไปจากการแบ่งสินสมรส เพราะการหย่านั้นด้วย

มาตรา ๑๕๒๖ ในคดีหย่า ถ้าเหตุแห่งการหย่าเป็นความผิดของคู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งแต่ฝ่ายเดียว และการหย่านั้นจะทำให้อีกฝ่ายหนึ่งยากจนลง เพราะไม่มีรายได้พอจากทรัพย์สิน หรือจากการงานตามที่เคยทำอยู่ระหว่างสมรส อีกฝ่ายหนึ่งนั้นจะขอให้ฝ่ายที่ต้องรับผิดจ่ายค่าเลี้ยงชีพให้ได้ ค่าเลี้ยงชีพนี้ศาลอาจให้เพียงใดหรือไม่ให้ก็ได้ โดยคำนึงถึงความสามารถของผู้ให้และฐานะของผู้รับและให้นำบทบัญญัติมาตรา ๑๕๙๘/๓๙ มาตรา ๑๕๙๘/๔๐ และมาตรา ๑๕๙๘/๔๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

สิทธิเรียกร้องค่าเลี้ยงชีพเป็นหนี้สิ้นสุด ถ้ามิได้ฟ้องหรือฟ้องแย้งในคดีหย่านั้น

มาตรา ๑๕๒๗ ถ้าหย่าขาดจากกันเพราะเหตุวิกลจริตตามมาตรา ๑๕๑๖ (๗) หรือเพราะเหตุเป็นโรคติดต่ออย่างร้ายแรงตามมาตรา ๑๕๑๖ (๙) คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งต้องออกค่าเลี้ยงชีพให้แก่ฝ่ายที่วิกลจริตหรือฝ่ายที่เป็นโรคติดต่อนั้น โดยกำหนดค่าเลี้ยงชีพอนุโลมตามมาตรา ๑๕๒๖

มาตรา ๑๕๒๘ ถ้าฝ่ายที่รับค่าเลี้ยงชีพสมรสใหม่ สิทธิรับค่าเลี้ยงชีพย่อมหมดไป

มาตรา ๑๕๒๙ สิทธิฟ้องร้องโดยอาศัยเหตุในมาตรา ๑๕๑๖ (๑) (๒) (๓) หรือ (๖) หรือมาตรา ๑๕๒๓ ย่อมระงับไปเมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันผู้กล่าวอ้างรู้หรือควรรู้ความจริงซึ่งตนอาจยกขึ้นกล่าวอ้าง

เหตุอันจะยกขึ้นฟ้องหย่าไม่ได้แล้วนั้น อาจนำสืบสนับสนุนคดีฟ้องหย่าซึ่งอาศัยเหตุอย่างอื่น

มาตรา ๑๕๓๐ ขณะคดีฟ้องหย่าอยู่ในระหว่างพิจารณา ถ้าฝ่ายใดร้องขอศาลอาจสั่งชั่วคราวให้จัดการตามที่เห็นสมควร เช่น ในเรื่องสินสมรส ที่พักอาศัย การอุปการะเลี้ยงดูสามีภริยาและการพิทักษ์อุปการะเลี้ยงดูบุตร

มาตรา ๑๕๓๑ การสมรสที่จดทะเบียนตามกฎหมายนั้น การหย่าโดยความยินยอมของคู่สมรสทั้งสองฝ่ายมีผลนับแต่เวลาจดทะเบียนการหย่าเป็นต้นไป

การหย่าโดยคำพิพากษามีผลแต่เวลาที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่จะได้จดทะเบียนการหย่านั้นแล้ว

มาตรา ๑๕๓๒ เมื่อหย่ากันแล้วให้จัดการแบ่งทรัพย์สินของสามีภริยา

แต่ในระหว่างสามีภริยา

(ก) ถ้าเป็นการหย่ากันโดยความยินยอมของทั้งสองฝ่าย ให้จัดการแบ่งทรัพย์สินของสามีภริยาตามที่มีอยู่ในเวลาจดทะเบียนการหย่า

(ข) ถ้าเป็นการหย่าโดยคำพิพากษาของศาล คำพิพากษาส่วนที่บังคับทรัพย์สินระหว่างสามีภริยานั้น มีผลย้อนหลังไปถึงวันฟ้องหย่า

มาตรา ๑๕๓๓ เมื่อหย่ากันให้แบ่งสินสมรสให้ชายและหญิงได้ส่วนเท่ากัน

มาตรา ๑๕๓๔ สินสมรสที่คู่สมรสฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งจำหน่ายไป เพื่อประโยชน์ฝ่ายเดียวก็ดี จำหน่ายไปโดยเจตนาทำให้คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเสียหายก็ดี จำหน่ายไปโดยมิได้รับความยินยอมของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งในกรณีที่กฎหมายบังคับว่าการจำหน่ายนั้นจะต้องได้รับความยินยอมของอีกฝ่ายหนึ่งด้วยก็ดี จงใจทำลายให้สูญหายไปก็ดี ให้ถือเสมือนว่าทรัพย์สินนั้นยังคงมีอยู่ เพื่อจัดแบ่งสินสมรสตามมาตรา ๑๕๓๓ และถ้าคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งได้รับส่วนแบ่งสินสมรสไม่ครบตามจำนวนที่ควรจะได้ให้คู่สมรสฝ่ายที่ได้จำหน่ายหรือจงใจทำลายสินสมรสนั้นชดใช้จากสินสมรสส่วนของตนหรือสินส่วนตัว

มาตรา ๑๕๓๕ เมื่อการสมรสสิ้นสุดลง ให้แบ่งความรับผิดในหนี้ที่จะต้องรับผิดด้วยกันตามส่วนเท่ารัน

ลักษณะ ๒

บิดามารดากับบุตร

หมวด ๑

บิดามารดา

มาตรา ๑๕๓๖ เด็กเกิดแต่หญิงซึ่งเป็นภริยาชายหรือภายในสามร้อยสิบวันนับแต่วันที่การสมรสสิ้นสุดลง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีหรือเคยเป็นสามี แล้วแต่กรณี

ให้นำความในวรรคหนึ่งมาใช้บังคับแก่บุตรที่เกิดจากหญิงก่อนที่ได้มีคำพิพากษาถึงที่สุดของศาลแสดงว่าการสมรสเป็นโมฆะ หรือภายในระยะเวลาสามร้อยสิบวันนับแต่วันนั้น

มาตรา ๑๕๓๗ ในกรณีที่หญิงทำการสมรสใหม่นั้นเป็นการฝ่าฝืนมาตรา ๑๔๕๓ และคลอดบุตรภายในสามร้อยสิบวันนับแต่วันที่การสมรสสิ้นสุดลง ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเด็กที่เกิดแต่หญิงนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีคนใหม่ และห้ามมิให้นำข้อสันนิษฐานในมาตรา ๑๕๓๖ ที่ว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีเดิมมาใช้บังคับ ทั้งนี้ เว้นแต่มีคำพิพากษาของศาลแสดงว่าเด็กมิใช่บุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีคนใหม่นั้น

มาตรา ๑๕๓๘ ในกรณีที่หญิงทำการสมรสฝ่าฝืนมาตรา ๑๔๕๒ และหญิงนั้นคลอดบุตรภายในสามร้อยสิบวันนับแต่วันที่ทำการสมรส ให้สันนิษฐานไว้ก่อนว่าเด็กนั้นเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีคนใหม่ และห้ามมิให้นำข้อสันนิษฐานในมาตรา ๑๕๓๖ วรรคหนึ่งว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของสามีเดิมมาใช้บังคับ ทั้งนี้ เว้นแต่มีคำพิพากษาของศาลแสดงว่าเด็กมิใช่บุตรชอบด้วยกฎหมายของชายผู้เป็นสามีคนใหม่นั้น

มาตรา ๑๕๓๙ เด็กตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๕๓๖ ชายผู้เป็นหรือเคยเป็นสามีจะไม่รับเป็นบุตรของตนก็ได้ โดยต้องเด็กกับมารดาร่วมกันเป็นจำเลยและพิสูจน์ได้ว่า

ตนไม่ได้อยู่ร่วมกินมารดาเด็กในระยะเวลาตั้งครรภ์ คือระหว่างร้อยแปดสิบวันถึงสามร้อยสิบวัน ก่อนเด็กเกิดหรือตนไม่สามารถเป็นบิดาของเด็กได้เพราะเหตุอย่างอื่น

แต่ถ้าในขณะยื่นฟ้องมารดาเด็กไม่มีชีวิตอยู่ จะฟ้องเด็กแต่ผู้เดียวเป็นจำเลยก็ได้ ถ้าเด็กไม่มีชีวิตอยู่ไม่ว่ามารดาของเด็กจะมีชีวิตอยู่หรือไม่ จะยื่นคำร้องขอให้ศาลแสดงว่าเด็กนั้นไม่เป็นบุตรก็ได้ ในกรณีที่มารดาของเด็กหรือทายาทของเด็กยังมีชีวิตอยู่ ให้ศาลส่งสำเนาคำร้องนี้ไปให้ด้วย และถ้าศาลเห็นสมควร จะส่งสำเนาคำร้องไปให้อัยการพิจารณาเพื่อดำเนินคดีแทนเด็กด้วยก็ได้

มาตรา ๑๕๔๐ ในกรณีดังกล่าวในมาตรา ๑๕๓๙ ถ้าชายผู้เป็นหรือเคยเป็นสามีพิสูจน์ได้ว่าเด็กเกิดในเวลาน้อยกว่าร้อยแปดสิบวันภายหลังวันทำการสมรส ชายผู้เป็นหรือเคยเป็นสามีไม่จำเป็นต้องพิสูจน์อย่างอื่นอีกในอันที่จะไม่รับเด็กเป็นบุตร

ความในวรรคหนึ่งมิให้ใช้บังคับ ถ้าปรากฏว่าชายผู้เป็นหรือเคยเป็นสามีได้ร่วมประเวณีกับมารดาเด็กในระยะเวลาตั้งครรภ์ตามมาตรา ๑๕๓๙

มาตรา ๑๕๔๑ ชายผู้เป็นหรือเคยเป็นสามีจะฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรตามมาตรา ๑๕๓๙ ไม่ได้ ถ้าปรากฏว่าตนเป็นผู้แจ้งการเกิดของเด็กในทะเบียนคนเกิดเองว่าเป็นบุตรของตน หรือจัดหรือยอมให้มีการแจ้งดังกล่าว

มาตรา ๑๕๔๒ การฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตร ชายผู้เป็นหรือเคยเป็นสามีต้องฟ้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันเด็กเกิด ถ้าฟ้องภายหลังนั้นจะต้องพิสูจน์ว่าตนเพิ่งรู้ถึงการเกิดของเด็กและยังไม่พ้นสามเดือนนับแต่วันที่ได้รู้ แต่ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันเกิดของเด็ก

ในกรณีที่มีคำพิพากษาของศาลแสดงว่าเด็กมิใช่เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย ของชายผู้เป็นสามีตามใหม่ตามมาตรา ๑๕๓๗ หรือมาตรา ๑๕๓๘ ถ้าผู้เคยเป็นสามีเดิมซึ่งต้องด้วยบทสันนิษฐานว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของตนตามมาตรา ๑๕๓๖ ประสงค์จะฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตร ให้ฟ้องคดีภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้ว่ามีคำพิพากษาถึงที่สุด แต่ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันเกิดของเด็ก

มาตรา ๑๕๔๓ ในกรณีที่สามีหรือผู้ที่เคยเป็นสามีได้ฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรแล้วและตายก่อนคดีนั้นถึงที่สุด ผู้มีสิทธิได้รับมรดกร่วมกับเด็กหรือผู้จะเสียสิทธิรับมรดกเพราะ

การเกิดของเด็กนั้น จะขอเข้าเป็นคู่ความแทนที่หรืออาจถูกเรียกให้เข้ามาเป็นคู่ความแทนที่สามีหรือผู้ที่เคยเป็นสามีก็ได้

มาตรา ๑๕๔๔ การฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตร ผู้มีสิทธิได้รับมรดกร่วมกับเด็กหรือผู้จะเสียสิทธิรับมรดกเพราะการเกิดของเด็ก อาจฟ้องได้ในกรณีต่อไปนี้

(๑) สามีหรือผู้ที่เคยเป็นสามีตายก่อนพ้นระยะเวลาที่สามีหรือผู้ที่เคยเป็นสามีจะพึงฟ้องได้

(๒) เด็กเกิดภายหลังการตายของสามีหรือผู้ที่เคยเป็นสามี

การฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรในกรณี (๑) ต้องฟ้องภายในหกเดือนนับแต่วันที่สามีหรือผู้ที่เคยเป็นสามีตาย การฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรในกรณี (๒) ต้องฟ้องภายในหกเดือนนับแต่วันที่เด็กเกิด

มาตรา ๑๕๔๕ เด็กอาจร้องขอให้ยกการยกคดีขึ้นว่ากล่าวปฏิเสธความเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา ๑๕๓๖ ของผู้ชายผู้เป็นสามีของมารดาของตนได้ ถ้าตนมิได้เป็นบุตรสืบสายโลหิตของชายผู้เป็นสามีของมารดา และ

(๑) สามีของมารดาถึงแก่ความตายหรือถือว่าถึงแก่ความตายเพราะมีคำสั่งศาลแสดงว่าเป็นคนสาบสูญ และในขณะที่ถึงแก่ความตายหรือถือว่าถึงแก่ความตายนั้น สามีของมารดายังคงมีสิทธิฟ้องคดีไม่รับเด็กเป็นบุตรได้ตามมาตรา ๑๕๔๒

(๒) การสมรสระหว่างสามีของมารดากับมารดาได้สิ้นสุดลง ด้วยการหย่าศาลพิพากษาให้เพิกถอนหรือศาลพิพากษาแสดงว่าเป็นโมฆะ

(๓) สามีของมารดากับมารดามิได้อยู่กินฉันสามีภริยาเกินสามปี และไม่เป็นที่คาดหมายได้ว่าจะกลับมาอยู่ร่วมกันฉันสามีภริยาอีก แต่ความข้อนี้มิให้ใช้บังคับในกรณีที่สามีของมารดากับมารดาอยู่ต่างหากจากกันตามคำสั่งของศาลตามมาตรา ๑๔๖๒

(๔) มารดาได้ทำการสมรสกับชายผู้ซึ่งเด็กนั้นเป็นผู้สืบสายโลหิต

(๕) สามีของมารดากระทำยึดถือเด็กมาในฐานะเป็นบิดา ซึ่งเป็นผลเสียหายแก่เด็กถึงขนาดที่เด็กจะปฏิเสธความสัมพันธ์กับสามีของมารดาในฐานะบุตรกับบิดา

(๖) สามีของมารดาประพฤติชั่วอย่างร้ายแรงหรือดำเนินชีวิตโดยไร้เกียรติหรือ

ผิดศีลธรรม ทั้งนี้ ถึงขนาดของที่เด็กจะปฏิเสธความสัมพันธ์กับสามีของมารดาในฐานะบุตรกับบิดา หรือ

(๗) สามีของมารดาเป็นโรคร้ายแรงทางกรรมพันธุ์และมีเหตุอันควรเห็นได้ว่าการที่สามีของมารดาเป็นโรคร้ายแรงนั้นจะเป็นที่เสื่อมเสียแก่ตน ถึงขนาดของที่เด็กจะปฏิเสธความสัมพันธ์กับสามีของมารดาในฐานะบุตรกับบิดา

การฟ้องคดีปฏิเสธความเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายในกรณี (๑) (๒) (๓) (๔) หรือ (๖) ต้องฟ้องภายในสองปีนับแต่วันที่เด็กรู้ว่าตนมิได้เป็นบุตรสืบสายโลหิตของชายผู้เป็นสามีของมารดา และได้รู้ข้อเท็จจริงดังกล่าวใน (๑) (๒) (๓) (๔) หรือ (๖) นั้นแล้ว

มาตรา ๑๕๔๖ เด็กเกิดจากหญิงที่มิได้สมรสกับชาย ให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของหญิงนั้น

มาตรา ๑๕๔๗ เด็กเกิดจากบิดามารดาที่มิได้สมรสกัน จะเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายต่อเมื่อบิดามารดาได้สมรสกันในภายหลัง หรือบิดาได้จดทะเบียนว่าเป็นบุตรหรือศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร

มาตรา ๑๕๔๘ บิดาจะจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายได้ต่อเมื่อเด็กหรือมารดาเด็กไม่คัดค้านว่าผู้ขอจดทะเบียนมิใช่บิดา ถ้ามีการคัดค้านเช่นว่านั้น การจดทะเบียนว่าเป็นบุตรต้องมีคำพิพากษาของศาล

เมื่อเจ้าหน้าที่ได้แจ้งความการขอจดทะเบียนไปยังเด็กและมารดาเด็ก ถ้าไม่คัดค้านว่าผู้ขอจดทะเบียนมิใช่บิดาภายในหกสิบวัน นับแต่การแจ้งความนั้นถึงเด็กหรือมารดาเด็กให้ถือว่าเด็กหรือมารดาเด็กไม่คัดค้าน ถ้าเด็กหรือมารดาเด็กอยู่นอกประเทศไทย ให้ขยายเวลานั้นเป็นหนึ่งร้อยแปดสิบวัน

มาตรา ๑๕๔๙ เมื่อทายทะเบียนได้แจ้งการขอจดทะเบียนขอรับเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายไปยังเด็กและมารดาเด็กตามมาตรา ๑๕๔๘ แล้ว ไม่ว่าเด็กหรือมารดาเด็กจะคัดค้านการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรตามมาตรา ๑๕๔๘ หรือไม่ ภายในกำหนดเวลาไม่เกินเก้าสิบวันนับแต่วันแจ้งการขอจดทะเบียนถึงเด็กหรือมารดาเด็ก เด็กหรือมารดาเด็ก

อาจแจ้งให้นายทะเบียนจดบันทึกไว้ได้ว่าผู้ขอจดทะเบียนไม่สมควรเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด

เมื่อได้มีคำแจ้งของเด็กหรือมารดาเด็กดังกล่าวในวรรคหนึ่งแล้ว แม้จะได้มีการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรตามมาตรา ๑๕๔๘ บิดาของเด็กก็ยังใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดตามที่เด็กหรือมารดาเด็กแจ้งว่าบิดาไม่สมควรเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองนั้นไม่ได้ จนกว่าศาลจะพิพากษาให้บิดาของเด็กใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด หรือกำหนดเวลาเกินสิบวันนับแต่วันที่เด็กหรือมารดาเด็กแจ้งต่อนายทะเบียนว่าผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรไม่สมควรใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดนั้นได้ล่วงพ้นไปโดยเด็กหรือมารดาเด็กมิได้ร้องขอต่อศาลให้พิพากษาว่าผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรไม่เป็นผู้สมควรใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด

ในคดีที่ศาลพิพากษาว่าผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรเป็นผู้ไม่สมควรใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด ศาลจะพิพากษาในคดีเดียวกันนั้นให้ผู้ใดเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองหรือเป็นผู้ปกครองเพื่อการปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้

มาตรา ๑๕๔๐ การคัดค้านว่าผู้ซึ่งขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรมิใช่เป็นบิดาตามมาตรา ๑๕๔๔ หรือการแจ้งให้นายทะเบียนบันทึกไว้ว่าผู้ซึ่งขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรไม่สมควรเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดตามมาตรา ๑๕๔๙ ถ้าผู้ซึ่งคัดค้านหรือแจ้งให้นายทะเบียนบันทึกเป็นเด็กมีอายุไม่ถึงสิบห้าปี การคัดค้านหรือการแจ้งนั้น จะต้องได้รับความยินยอมของผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้ปกครองก่อน

มาตรา ๑๕๔๑ ในกรณีที่มีการคัดค้านว่าผู้ซึ่งขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรมิใช่บิดาของเด็ก เมื่อผู้ซึ่งขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรนำคดีไปสู่ศาลขอให้ศาลพิพากษาว่าผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรเป็นบิดาของเด็ก เด็กหรือมารดาเด็กจะขอให้ศาลพิพากษาในคดีเดียวกันนั้นก็ได้ว่าผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรแม้จะเป็นบิดาของเด็กก็เป็นผู้ไม่สมควรใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด ในกรณีเช่นว่านี้ให้นำความในวรรคสามของมาตรา ๑๕๔๙ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๔๒ ในกรณีที่เด็กไม่มีมารดาหรือมีมารดาแต่มารดาถูกถอนอำนาจ

ปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด ก่อนเห็นว่าที่จะมีการจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร และศาลได้ตั้งผู้อื่นเป็นผู้ปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด ถ้าผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรเห็นว่าเพื่อประโยชน์แก่เด็ก ตนสมควรเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด ผู้ขอจดทะเบียนจะร้องขอต่อศาล ให้ศาลมีคำสั่งอนุญาตให้เป็นผู้ปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดโดยให้ผู้ขอจดทะเบียนเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองก็ได้ แต่ทั้งนี้ต้องร้องขอต่อศาลภายในเก้าสิบวันนับแต่วันที่ได้จดทะเบียนหรือวันที่ศาลได้มีคำสั่งถึงที่สุดให้จดทะเบียน

มาตรา ๑๕๕๓ ในกรณีที่มีการจดทะเบียนรับบุตรบุญธรรมไว้ก่อนที่มีการขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตร ถ้าผู้ขอจดทะเบียนรับเด็กเป็นบุตรเห็นว่า เพื่อประโยชน์แก่เด็กตนสมควรเป็นผู้ใช้อำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด ให้นำมาตรา ๑๕๖๒ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๕๔ ผู้มีส่วนได้เสียจะขอให้ศาลถอนการจดทะเบียนเด็กเป็นบุตรเพราะเหตุว่าผู้ขอให้จดทะเบียนนั้นมิใช่บิดาก็ได้ แต่ต้องฟ้องภายในสามเดือนนับแต่วันที่รู้การจดทะเบียนนั้น อนึ่ง ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นสิบปีนับแต่วันจดทะเบียน

มาตรา ๑๕๕๕ การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรจอมด้วยกฎหมายให้มีได้แต่ในกรณีต่อไปนี้

(๑) เมื่อมีการข่มขืนกระทำชำเรา ฉุดคร่า หรือหน่วงเหนี่ยวกักขังหญิงมารดาโดยมิชอบด้วยกฎหมายในระยะเวลาซึ่งหญิงนั้นอาจตั้งครรภ์ได้

(๒) เมื่อมีการลักพาหญิงมารดาไปในทางชู้สาว หรือมีการร่วมประเวณีกับหญิงมารดาในระยะเวลาซึ่งหญิงนั้นอาจตั้งครรภ์ได้

(๓) เมื่อมีเอกสารของบิดาแสดงว่าเด็กนั้นเป็นบุตรของตน

(๔) เมื่อปรากฏในทะเบียนคนเกิดว่าเด็กเป็นบุตร โดยบิดาเป็นผู้จดทะเบียนนั้นเองหรือการจดทะเบียนนั้นได้กระทำด้วยความรู้เห็นยินยอมของบิดา

(๕) เมื่อบิดามารดาได้อยู่กินด้วยกันอย่างเปิดเผย ในระยะเวลาซึ่งหญิงมารดาอาจตั้งครรภ์ได้

(๖) เมื่อได้มีการร่วมประเวณีกับหญิงมารดาในระยะเวลา ซึ่งหญิงนั้นอาจตั้งกรรภ์ได้และไม่มีเหตุอันควรเชื่อได้ว่าเด็กนั้นเป็นบุตรของชายอื่น

(๗) เมื่อมีพฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าเป็นบุตร

พฤติการณ์ที่รู้กันทั่วไปตลอดมาว่าเป็นบุตรนั้น ให้พิจารณาข้อเท็จจริงที่แสดงความเกี่ยวข้องฉันบิดากับบุตรซึ่งปรากฏในระหว่างตัวเด็กกับครอบครัวที่เด็กอ้างว่าตนสังกัดอยู่ เช่น บิดาให้การศึกษา ให้ความอุปการะเลี้ยงดูหรือยอมให้เด็กนั้นใช้ชื่อสกุลของตนหรือโดยเหตุประการอื่น

ในกรณีใดกรณีหนึ่งดังกล่าวข้างต้น ถ้าปรากฏว่าชายไม่อาจเป็นบิดาของเด็กนั้นได้ให้ยกฟ้องเสีย

มาตรา ๑๕๖ การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตร ในระหว่างที่เด็กเป็นผู้เยาว์ถ้าเด็กมีอายุยังไม่ครบสิบห้าปีบริบูรณ์ ผู้แทนโดยชอบธรรมของเด็กเป็นผู้ฟ้องแทน ในกรณีที่เด็กไม่มีผู้แทนโดยชอบธรรม หรือมีแต่ผู้แทนโดยชอบธรรมไม่สามารถทำหน้าที่ได้ ญาติสนิทของเด็กหรืออัยการอาจร้องขอต่อศาลให้ตั้งผู้แทนเฉพาะคดีเพื่อทำหน้าที่ฟ้องคดีแทนเด็กก็ได้

เมื่อเด็กมีอายุสิบห้าปีบริบูรณ์ เด็กต้องฟ้องเอง ทั้งนี้ โดยไม่จำต้องได้รับความยินยอมของผู้แทนโดยชอบธรรม

ในกรณีที่เด็กบรรลุนิติภาวะแล้ว จะต้องฟ้องคดีภายในหนึ่งปีนับแต่วันบรรลุนิติภาวะ

ในกรณีที่เด็กตายในระหว่างที่เด็กนั้นยังมีสิทธิฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรอยู่ ผู้สืบสันดานของเด็กจะฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรก็ได้ ถ้าผู้สืบสันดานของเด็กได้รู้เหตุที่อาจขอให้รับเด็กเป็นบุตรมาก่อนวันที่เด็กนั้นตาย ผู้สืบสันดานของเด็กจะต้องฟ้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่เด็กนั้นตาย ถ้าผู้สืบสันดานของเด็กได้รู้เหตุที่อาจขอให้รับเด็กเป็นบุตรภายหลังที่เด็กนั้นตาย ผู้สืบสันดานของเด็กจะต้องฟ้องภายในหนึ่งปีนับแต่วันที่รู้เหตุดังกล่าว แต่ทั้งนี้ ต้องไม่พ้นสิบปีนับแต่วันที่เด็กนั้นตาย

การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรในระหว่างที่ผู้สืบสันดานของเด็กเป็นผู้เยาว์

ให้นำความในวรรคหนึ่งและวรรคสองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๔๗ การเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา ๑๕๔๗ มีผล

(๑) นับแต่วันสมรส ในกรณีที่บิดามารดาสมรสกันภายหลัง

(๒) นับแต่วันที่จดทะเบียน ในกรณีที่บิดาจดทะเบียนเด็กเป็นบุตร

(๓) นับแต่วันที่คำพิพากษาถึงที่สุด ในกรณีที่ศาลพิพากษาว่าเป็นบุตร แต่ทั้งนี้จะต้องเป็นเหตุเสื่อมเสียของบุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่จะได้จดทะเบียนเด็กเป็นบุตรตามคำพิพากษา

มาตรา ๑๕๔๘ การฟ้องคดีขอให้รับเด็กเป็นบุตรจากผู้ตายที่ได้ฟ้องภายในกำหนดอายุความแห่งมรดก ถ้าศาลได้พิพากษาว่าเด็กเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้ตาย เด็กนั้นมีสิทธิรับมรดกในฐานะทายาทโดยธรรม

ในกรณีที่ได้มีการแบ่งมรดกไปแล้ว ให้นำบทบัญญัติแห่งประมวลกฎหมายนี้ว่าด้วยเรื่องลาภมิควรได้มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๔๙ เมื่อได้จดทะเบียนเด็กเป็นบุตรแล้วจะสมรส ก็ได้

มาตรา ๑๕๖๐ บุตรเกิดระหว่างสมรสซึ่งศาลพิพากษาให้เพิกถอนภายหลัง นั้นให้ถือว่าเป็นบุตรชอบด้วยกฎหมาย

หมวด ๒

สิทธิและหน้าที่ของบิดามารดาและบุตร

มาตรา ๑๕๖๓ บุตรมีสิทธิใช้นามสกุลของบิดา

ในกรณีที่บิดาไม่ปรากฏ บุตรมีสิทธิใช้นามสกุลของมารดา

มาตรา ๑๕๖๔ ผู้ใดจะฟ้องบุพการีของตนเป็นคดีแพ่งหรือคดีอาญามิได้ แต่เมื่อผู้นั้นหรือญาติสนิทของผู้นั้นร้องขอ อัยการจะยกคดีขึ้นว่ากล่าวก็ได้

มาตรา ๑๕๖๕ บุตรจำต้องกตัญญูกตเวทีต่อบิดามารดา

มาตรา ๑๕๖๖ บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรและให้การศึกษา ตาม

สมควร แก่บุตรในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์

บิดามารดาจำต้องอุปการะเลี้ยงดูบุตรชั้นธรรดุนีติภาวะแล้ว แต่เฉพาะผู้ทุพพลภาพและหาเลี้ยงตนเองมิได้

มาตรา ๑๕๖๕ การรับรองของบิดาอุปการะเลี้ยงดูบุตร หรือยกให้บุตรได้รับการอุปการะเลี้ยงดูโดยประการอื่น นอกจากอัยการจะยกขึ้นว่ากล่าวตามมาตรา ๑๕๖๒ แล้วบิดาหรือมารดาจะยกขึ้นว่ากล่าวก็ได้

มาตรา ๑๕๖๖ บุตรชั้นไม่บรรดุนีติภาวะต้องอยู่ใต้อำนาจปกครอง ของบิดามารดา

อำนาจปกครองอยู่กับบิดาหรือมารดา ในกรณีดังต่อไปนี้

(๑) บิดาหรือมารดาตาย

(๒) ไม่แน่นอนว่าบิดาหรือมารดายังมีชีวิตอยู่หรือตาย

(๓) บิดาหรือมารดาถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถ

(๔) บิดาหรือมารดาต้องเข้ารักษาตัวในโรงพยาบาลเพราะจิตฟั่นเฟือน

(๕) ศาลสั่งให้อำนาจปกครองอยู่กับบิดาหรือมารดา

อำนาจปกครองอยู่กับมารดาในกรณีที่บุตรเกิดจากหญิงที่ได้มีการสมรสกับชายและยังมิได้เป็นบุตรชอบด้วยกฎหมายตามมาตรา ๑๕๔๗

มาตรา ๑๕๖๗ ผู้ใช้อำนาจปกครองมีสิทธิ

(๑) กำหนดที่อยู่ของบุตร

(๒) ทำโทษบุตรตามสมควร เพื่อว่ากล่าวสั่งสอน

(๓) ให้บุตรทำการงานตามสมควรแก่ความสามารถและฐานานุรูป

(๔) เรียกบุตรคืนจากบุคคลอื่นซึ่งกักบุตรไว้โดยมิชอบด้วยกฎหมาย

มาตรา ๑๕๖๘ เมื่อบุคคลใดมีบุตรติดมาได้สมรสกับบุคคลอื่น อำนาจปกครองที่มีต่อบุตรอยู่กับผู้มีบุตรนั้นต่อมา

มาตรา ๑๕๖๙ ผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของบุตรในกรณีที่บุตรถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ ผู้ใช้อำนาจ

ปกครองส่งมอบเงินหรือทรัพย์สินให้แก่ผู้ปกครองคนใหม่ หรือแก่ทายาทของผู้เยาว์ หรือแก่ผู้ปกครองของผู้เยาว์ แล้วแต่กรณี

มาตรา ๑๕๗๐ ถ้าบุคคลอื่นใดนอกจากผู้ปกครองตามมาตรา ๑๕๖๖ หรือมาตรา ๑๕๖๙ แจ้งไปยังเจ้าหน้าที่ว่าตนได้ทำพินัยกรรมยกทรัพย์สินให้แก่ผู้เยาว์ไว้ หรือรับจะให้แก่ผู้เยาว์ ให้ผู้ปกครองแจ้งเรื่องนั้นให้ศาลทราบ

มาตรา ๑๕๗๑ ผู้ปกครองมีหน้าที่จัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ด้วยความระมัดระวังเช่นวิญญูชนจะพึงกระทำ

มาตรา ๑๕๗๒ ผู้ปกครองจะทำนิติกรรมใดๆ ซึ่งผู้เยาว์จะต้องทำเองโดยมิได้รับความยินยอมของผู้เยาว์ไม่ได้

มาตรา ๑๕๗๓ ถ้าผู้เยาว์มีเงินได้ ให้ใช้เงินนั้นเป็นค่าอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษาก่อน ส่วนที่เหลือผู้ปกครองต้องเก็บรักษาไว้เพื่อส่งมอบแก่ผู้เยาว์ แต่ถ้าผู้ปกครองไม่มีเงินได้เพียงพอแก่การดังกล่าวนี้ตามสมควรแก่ฐานะ ผู้ปกครองจะใช้เงินต้นตามสมควรก็ได้ เว้นแต่จะเป็นเงินได้ที่เกิดจากทรัพย์สินโดยการให้โดยเสน่หาหรือโดยพินัยกรรมซึ่งมีข้อความให้ผู้ปกครองไม่ประโยชน์จากทรัพย์สินนั้นๆ

มาตรา ๑๕๗๔ นิติกรรมใดอันเกี่ยวกับทรัพย์สินของผู้เยาว์ดังต่อไปนี้ ผู้ปกครองจะทำมิได้ เว้นแต่ศาลจะอนุญาต

(๑) ขาย แลกเปลี่ยน จำนอง จำนำ ปลดจำนองให้แก่ผู้จำนอง เรียกไถ่หรือรับไถ่ทรัพย์จำนองหรือจำนำ หรือทำการอื่นใดเพื่อให้ได้มาซึ่งทรัพย์สิทธิในทรัพย์สินนั้น

(๒) ก่อตั้งหรือกระทำให้สูญสิ้นไปทั้งหมดหรือบางส่วนซึ่งทรัพยสิทธิอันเกี่ยวกับทรัพย์สินตามประเภทแห่งกฎหมายที่บัญญัติไว้

(๓) จำหน่ายหรือก่อให้เกิดผูกพันที่จะให้จำหน่ายไปซึ่งสิทธิเรียกร้อง ที่มุ่งจะก่อตั้งหรือโอนไปซึ่งทรัพย์สิทธิในที่ดิน หรือที่จะทำให้ที่ดินปลอดจากสิทธิดังกล่าว

(๔) ให้เช่าหรือรับทรัพย์เช่าเกินสามปี หรือให้เช่าซื้อหรือรับซื้อทรัพย์

(๕) ขาย หรือแลกเปลี่ยนซึ่งหุ้นหรือหุ้นกู้ของบริษัทหรือสมาคมการค้า หรือเอกสารแสดงกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินของผู้เยาว์ได้มาโดยการรับมรดก หรือโดยการให้โดยเสน่หาจาก

บุคคลอื่นนอกจากบิดาหรือมารดา

(๖) ให้กู้ยืมเงิน

(๗) นำทรัพย์สินไปแสวงหาผลประโยชน์ นอกจากในกรณีที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๘/๔ (๑) (๒) หรือ (๓)

(๘) ประนีประนอมยอมความ

(๙) ให้โดยเสน่หา เว้นแต่จะเอาเงินได้ของผู้เยาว์ให้แก่ผู้เยาว์เพื่อการกุศลสาธารณะ หรือการสังคมพอสมควรแก่ฐานานุรูปของผู้เยาว์

(๑๐) ไม่รับมรดกหรือการให้โดยเสน่หาซึ่งไม่มีเงื่อนไข หรือค่าภารติดพัน

(๑๑) รับหรือไม่รับมรดก หรือการให้โดยเสน่หา ซึ่งมีเงื่อนไขหรือค่าภารติดพัน

(๑๒) มอบข้อพิพาทให้บุคคลชี้ขาดโดยอาการวินิจฉัย

(๑๓) เข้าเป็นผู้ค้ำประกันหรือเป็นผู้รับเรือน หรือเป็นผู้ประกันผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือนำเอาทรัพย์สินไปเป็นหลักประกันตัวผู้ต้องหาหรือจำเลย หรือทำนิติกรรมอื่นที่มีผลให้ผู้เยาว์ต้องรับเป็นผู้ชำระหนี้ของบุคคลอื่นหรือแทนบุคคลอื่น

มาตรา ๑๕๗๕ ถ้าในกิจการใด ประโยชน์ของผู้ใช้อำนาจปกครอง หรือประโยชน์ของคู่สมรสหรือบุตรของผู้ใช้อำนาจปกครองขัดกับประโยชน์ของผู้เยาว์ ผู้ใช้อำนาจปกครองต้องได้รับอนุญาตจากศาลก่อนจึงทำกิจการนั้นได้ มิฉะนั้นเป็นโมฆะ

มาตรา ๑๕๗๖ ประโยชน์ของผู้ใช้อำนาจปกครอง หรือของคู่สมรสหรือบุตรของผู้ใช้อำนาจปกครองตามมาตรา ๑๕๗๕ ให้หมายความรวมถึงประโยชน์ในกิจการดังต่อไปนี้ด้วย คือ

(๑) ประโยชน์ในกิจการที่กระทำกับห้างหุ้นส่วนสามัญที่บุคคลดังกล่าวนั้นเป็นหุ้นส่วน

(๒) ประโยชน์ในกิจการที่กระทำกับห้างหุ้นส่วนจำกัดที่บุคคลดังกล่าวนั้นเป็นหุ้นส่วนจำพวกไม่จำกัดความรับผิด

มาตรา ๑๕๗๗ บุคคลใดจะโอนทรัพย์สินให้ผู้เยาว์โดยพินัยกรรม หรือ

โดยการให้โดยเสน่หาซึ่งมีเงื่อนไขให้บุคคลอื่นนอกจากผู้ใช้อำนาจปกครอง เป็นผู้จัดการจนกว่าผู้เยาว์จะบรรลุนิติภาวะก็ได้ ผู้จัดการนั้นต้องเป็นผู้ซึ่งผู้ให้ระบุชื่อไว้ หรือถ้ามิได้ระบุไว้ก็ให้ศาลสั่งแต่การจัดการทรัพย์สินนั้นต้องอยู่ภายใต้บังคับมาตรา ๖๐ มาตรา ๖๑ มาตรา ๖๓

มาตรา ๑๕๗๘ ในกรณีที่อำนาจปกครองสิ้นไปเพราะ ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะ ผู้ใช้อำนาจปกครองต้องรีบส่งมอบทรัพย์สินที่จัดการและบัญชีในการนั้นให้ผู้บรรลุนิติภาวะเพื่อรับรอง ถ้ามีเอกสารเกี่ยวกับเรื่องจัดการทรัพย์สินนั้น ก็ให้ส่งมอบพร้อมกับบัญชี

ในกรณีที่อำนาจปกครองสิ้นไปเพราะเหตุอื่นนอกจากที่กล่าวในวรรคหนึ่ง ให้มอบทรัพย์สิน บัญชี และเอกสารที่เกี่ยวกับเรื่องจัดการทรัพย์สินให้แก่ผู้ใช้อำนาจปกครองถ้ามี หรือผู้ปกครอง แล้วแต่กรณี เพื่อรับรอง

มาตรา ๑๕๗๙ ในกรณีที่คู่สมรสฝ่ายหนึ่งถึงแก่ความตาย และมีบุตรที่เกิดด้วยกันและคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งจะสมรสใหม่ ถ้าคู่สมรสนั้นได้ครอบครองทรัพย์สินอันเป็นสัดส่วนของบุตรไว้อย่างถูกต้องแล้ว จะส่งมอบทรัพย์สินให้แก่บุตรในเมื่อสามารถจัดการก็ได้ หรือบิดานั้นจะเก็บรักษาไว้เพื่อมอบให้บุตรเมื่อถึงเวลาอันสมควรก็ได้ แต่ถ้าทรัพย์สินใดเป็นจำพวกที่ระบุไว้ในมาตรา ๔๕๖ หรือที่มีเอกสารเป็นสำคัญ ให้ลงชื่อบุตรเป็นเจ้าของรวมในเอกสารนั้น ก่อนที่จะจัดการดังกล่าวคู่สมรสนั้นจะทำการสมรสมิได้

ในกรณีที่มีเหตุอันสมควร ศาลจะมีคำสั่งให้คู่สมรสดังกล่าวทำการสมรสไปก่อนก็ได้ คำสั่งศาลเช่นว่านี้ ให้ระบุไว้ด้วยว่าให้คู่สมรสปฏิบัติการแบ่งแยกทรัพย์สินและทำบัญชีทรัพย์สินตามความในวรรคหนึ่งภายในกำหนดเวลาเท่าใดภายหลังการสมรสนั้นด้วย

ในกรณีที่การสมรสได้กระทำไปโดยมิได้ปฏิบัติตามวรรคหนึ่ง หรือในกรณีที่คู่สมรสไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของศาลดังกล่าวในวรรคสอง เมื่อปรากฏแก่ศาลเอง หรือเมื่อญาติของผู้เยาว์หรืออัยการร้องขอ ศาลมีอำนาจสั่งให้ถอนอำนาจปกครองจากคู่สมรสหรือจะมอบให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดทำบัญชีและลงชื่อบุตรเป็นเจ้าของ รวมในเอกสารดังกล่าวแทนโดยให้คู่สมรสเสียค่าใช้จ่ายก็ได้

เพื่อประโยชน์แห่งมาตรานี้ ให้ถือว่าบุตรบุญธรรมของคู่สมรสที่ตายไป

และที่มีชีวิตอยู่ทั้งสองฝ่ายเป็นบุตรที่เกิดจากคู่สมรส

มาตรา ๑๕๘๐ เมื่อผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะแล้ว หรือเมื่อมีผู้ปกครองคนใหม่ ผู้เยาว์ผู้บรรลุนิติภาวะหรือผู้ปกครองคนใหม่ จะให้การรับรองการจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ได้ก็ต่อเมื่อได้รับมอบทรัพย์สิน บัญชี และเอกสารตามมาตรา ๑๕๗๘ แล้ว

มาตรา ๑๕๘๑ คดีเกี่ยวกับการจัดการทรัพย์สิน ในระหว่างผู้เยาว์กับผู้ใช้อำนาจปกครองนั้น ห้ามมิให้ฟ้องเมื่อพ้นหนึ่งปีนับแต่เวลาที่อำนาจปกครองสิ้นไป

ถ้าอำนาจปกครองสิ้นไปขณะบุตรยังเป็นผู้เยาว์อยู่ ให้เริ่มนับอายุความในวรรคหนึ่งตั้งแต่เวลาที่ผู้เยาว์บรรลุนิติภาวะ หรือเมื่อมีผู้แทนโดยชอบธรรมขึ้นใหม่

มาตรา ๑๕๘๒ ถ้าผู้ใช้อำนาจปกครองเป็นคนไร้ความสามารถ หรือเสมือนไร้ความสามารถโดยคำสั่งของศาลก็ดี ใช้อำนาจปกครองเกี่ยวแก่ตัวผู้เยาว์โดยมิชอบก็ดี ประพฤติชั่วร้ายก็ดี ในกรณีเหล่านี้ศาลจะสั่งเอง หรือจะสั่งเมื่อญาติของผู้เยาว์หรืออัยการร้องขอให้ถอนอำนาจปกครองเสียบางส่วนหรือทั้งหมดก็ได้

ถ้าผู้ใช้อำนาจปกครองล้มละลายก็ดี หรือจัดการทรัพย์สินของผู้เยาว์ในทางที่ผิดจนอาจเป็นภัยก็ดี ศาลจะสั่งตามวิธีในวรรคหนึ่งให้ถอนอำนาจจัดการทรัพย์สินเสียก็ได้

มาตรา ๑๕๘๓ ผู้ถูกถอนอำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมดนั้น ถ้าเหตุดังกล่าวไว้ในมาตราก่อนสิ้นไปแล้ว และเมื่อตนเองหรือญาติของผู้เยาว์ร้องขอ ศาลจะสั่งให้มีอำนาจปกครองดังเดิมก็ได้

มาตรา ๑๕๘๔ การที่ผู้ใช้อำนาจปกครองถูกถอนอำนาจปกครองบางส่วนหรือทั้งหมด ไม่เป็นเหตุให้ผู้นั้นพ้นจากหน้าที่อุปการะเลี้ยงดูผู้เยาว์ตามกฎหมาย

หมวด ๓

ความปกครอง

– – ๓ –

มาตรา ๑๔๘๕ บุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะและไม่มีบิดามารดา หรือบิดามารดาถูกถอนอำนาจปกครองเสียแล้วนั้น จะจัดให้มีผู้ปกครองขึ้นในระหว่างที่เป็นผู้เยาว์ก็ได้

ในกรณีที่ผู้ใช้อำนาจปกครองถูกถอนอำนาจตามมาตรา ๑๕๘๖ จะตั้งผู้ปกครองเพื่อจัดการทรัพย์สินเป็นพิเศษก็ได้

มาตรา ๑๔๘๖ ผู้ปกครองตามมาตรา ๑๔๘๕ จะตั้งโดยพินัยกรรมของบิดาหรือมารดาซึ่งตายที่หลังก็ได้ หรือเมื่อญาติของผู้เยาว์หรืออัยการร้องขอ ศาลจะตั้งก็ได้

มาตรา ๑๔๘๗ บุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้วอาจถูกตั้งเป็นผู้ปกครองได้ เว้นแต่

(๑) ผู้ซึ่งศาลสั่งว่าเป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ

(๒) ผู้ซึ่งเป็นบุคคลล้มละลาย

(๓) ผู้ซึ่งไม่เหมาะสมที่จะปกครองผู้เยาว์หรือทรัพย์สินของผู้เยาว์

(๔) ผู้ซึ่งมีหรือเคยมีคดีในศาลกับผู้เยาว์ ผู้บุพการีหรือสืบสันดานร่วมบิดามารดาหรือร่วมแต่บิดาหรือมารดากับผู้เยาว์

(๕) ผู้ซึ่งบิดาหรือมารดาที่ตายที่หลังได้ระบุชื่อห้ามไว้มิให้เป็นผู้ปกครอง

มาตรา ๑๔๘๘ ถ้าหากต่อมา ผู้ซึ่งมีส่วนได้เสียหรืออัยการพิสูจน์ได้ว่าบุคคลที่ศาลตั้งหรือที่บิดามารดาตั้งโดยพินัยกรรม เป็นบุคคลต้องห้ามตามมาตรา ๑๔๘๗ ให้ศาลพิพากษาเพิกถอนคำสั่งตั้งบุคคลดังกล่าวนั้นเสีย และมีคำสั่งเกี่ยวกับผู้ปกครองต่อไปตามที่เห็นสมควร

การเพิกถอนคำสั่งตั้งผู้ปกครองไม่มีผลกระทบกระเทือนสิทธิ ของบุคคล

ภายนอกผู้ทำการโดยสุจริต เว้นแต่ในกรณีการเพิกถอนคำสั่งตั้งผู้ปกครอง ที่ต้องห้ามตามมาตรา ๑๕๘๗ (๑) การกระทำของผู้ปกครองไม่มีผลผูกพันผู้เยาว์ ไม่ว่าบุคคลภายนอกจะได้กระทำการโดยสุจริตหรือไม่

มาตรา ๑๕๘๙ บุคคลใดจะบรรลุนิติภาวะหรือไม่ก็ตาม ถ้ายังมิได้สมรสและศาลสั่งว่าเป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถแล้ว ให้บิดาและมารดาเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ ถ้ามีบิดาหรือมารดา ให้บิดาหรือมารดาเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์แล้วแต่กรณี เว้นแต่ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่น

ในกรณีที่ศาลมีคำสั่งตั้งบุคคลอื่นซึ่งมิใช่ผู้ใช้อำนาจปกครอง ผู้ปกครองบิดาหรือมารดาเป็นผู้อนุบาลหรือผู้พิทักษ์ ให้คำสั่งนั้นมีผลเป็นการถอนผู้ใช้อำนาจปกครองหรือผู้ปกครองที่เป็นอยู่ในขณะนั้นด้วย

มาตรา ๑๕๙๐ ผู้ปกครองมีได้คราวหนึ่งเพียงคนเดียว แต่ในกรณีพิเศษเหตุผลสมควร ศาลจะตั้งผู้ปกครองหลายคนให้กระทำการร่วมกันหรือกำหนดอำนาจให้ไว้เฉพาะคนหนึ่ง ๆ ก็ได้

มาตรา ๑๕๙๑ ความเป็นผู้ปกครองนั้นเริ่มแต่วันที่ทราบคำบอกกล่าวการตั้ง

มาตรา ๑๕๙๒ ให้ผู้ปกครองรีบทำบัญชีทรัพย์สิน ของผู้อยู่ในปกครองให้เสร็จภายในสามเดือนนับแต่วันที่ทราบการตั้ง แต่ผู้ปกครองจะร้องต่อศาลก่อนสิ้นกำหนดขอให้ขยายเวลาก็ได้

บัญชีนั้นต้องทำต่อหน้าพยานอย่างน้อยสองคน ซึ่งต้องเป็นญาติของผู้อยู่ในปกครองถ้าหาญาติไม่ได้จะให้ผู้อื่นเป็นพยานก็ได้

มาตรา ๑๕๙๓ ให้ผู้ปกครองยื่นสำเนาบัญชีทรัพย์สิน ที่ตนรับรองว่าถูกต้องต่อศาลฉบับหนึ่งภายในสิบวันนับแต่วันที่ได้ทำบัญชีทรัพย์สินแล้ว และศาลจะสั่งให้ผู้ปกครองชี้แจงเพิ่มเติมหรือให้นำเอกสารมาประกอบเพื่อแสดงให้เห็นว่าบัญชีนั้นถูกต้องแล้วก็ได้

เมื่อศาลเห็นว่าบัญชีถูกต้องแล้ว ให้แจ้งให้ผู้ปกครองทราบ ถ้าศาลมิได้แจ้งให้ทราบภายในสิบห้าวันนับแต่วันยื่นบัญชี หรือวันชี้แจงเพิ่มเติมหรือวันนำเอกสารยื่นประกอบแล้วแต่กรณี ให้ถือว่าบัญชีนั้นถูกต้องแล้ว

มาตรา ๑๕๙๔ ถ้าผู้ปกครองไม่ปฏิบัติเกี่ยวแก่การทำบัญชีทรัพย์สิน หรือการยื่นบัญชีทรัพย์สินให้ถูกต้องครบถ้วนตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๙๒ หรือมาตรา ๑๕๙๓ หรือไม่ปฏิบัติตามคำสั่งศาลซึ่งสั่งตามมาตรา ๑๕๙๓ หรือศาลไม่พอใจในบัญชีทรัพย์สินเพราะทำขึ้นด้วยความเลินเล่ออย่างร้ายแรง หรือไม่สุจริต หรือเห็นได้ชัดว่าผู้ปกครองหย่อนความสามารถศาลจะสั่งถอนผู้ปกครองนั้นเสียก็ได้

มาตรา ๑๕๙๕ ก่อนที่ศาลยอมรับบัญชีนั้น ห้ามมิให้ผู้ปกครองทำกิจการใดเว้นแต่เป็นการเร่งรัดและจำเป็น แต่จะยกข้อห้ามดังกล่าวขึ้นเป็นข้อต่อสู้บุคคลภายนอกผู้กระทำการโดยสุจริตและเสียค่าตอบแทนไม่ได้

มาตรา ๑๕๙๖ ถ้ามีหนี้เป็นคุณแก่ผู้ปกครองแต่เป็นโทษต่อผู้อยู่ในปกครอง หรือเป็นคุณแก่ผู้อยู่ในปกครองแต่เป็นโทษต่อผู้ปกครอง ให้ผู้ปกครองแจ้งข้อความเหล่านั้นต่อศาลก่อนลงมือทำบัญชีทรัพย์สิน

ถ้าผู้ปกครองรู้ว่ามีหนี้เป็นคุณแก่ตนแต่เป็นโทษต่อผู้อยู่ในปกครอง และมิได้แจ้งข้อความนั้นต่อศาล หนี้ของผู้ปกครองนั้นย่อมสูญไป

ถ้าผู้ปกครองรู้ว่ามีหนี้เป็นโทษต่อตน แต่เป็นคุณแก่ผู้อยู่ในปกครอง และมิได้แจ้งข้อความนั้นต่อศาล ศาลจะสั่งถอนผู้ปกครองก็ได้

มาตรา ๑๕๙๗ เมื่อศาลเห็นสมควรโดยลำพังหรือเมื่อผู้มีส่วนได้เสียหรืออัยการร้องขอ ศาลอาจสั่งให้ผู้ปกครอง

(๑) หาประกันอันสมควรในการจัดการทรัพย์สินของผู้อยู่ในปกครอง ตลอดจนการมอบคืนทรัพย์สินนั้น

(๒) แถลงถึงความเป็นอยู่แห่งทรัพย์สินของผู้อยู่ในปกครอง

มาตรา ๑๕๙๘ ในระหว่างปกครอง ถ้าผู้อยู่ในปกครองได้ทรัพย์สินอันมีค่ามาโดยทางมรดกหรือการให้โดยเสน่หา ให้นำมาตรา ๑๕๙๒ ถึงมาตรา ๑๕๙๗ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๙๙/๑ ให้ผู้ปกครองทำบัญชีทรัพย์สินส่งต่อศาลปีละครั้งนับแต่วันเป็นผู้ปกครอง แต่เมื่อศาลได้รับบัญชีปีแรกแล้วจะสั่งให้ส่งบัญชีเช่นว่านั้น ในระยะเวลา

เกินหนึ่งปีก็ได้

มาตรา ๑๕๔๘/๒ ผู้ปกครองมีสิทธิและหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใช้อำนาจปกครองตามมาตรา ๑๕๖๔ วรรคหนึ่ง และมาตรา ๑๕๖๗

มาตรา ๑๕๔๘/๓ ผู้ปกครองเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมของผู้อยู่ในปกครอง ให้นำมาตรา ๑๕๗๐ มาตรา ๑๕๗๑ มาตรา ๑๕๗๒ มาตรา ๑๕๗๕ มาตรา ๑๕๗๕ มาตรา ๑๕๗๖ และมาตรา ๑๕๗๗ มาใช้บังคับแก่ผู้ปกครองและผู้อยู่ในปกครองโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๔๘/๔ เงินได้ของผู้อยู่ในปกครองนั้น ผู้ปกครองย่อมใช้ได้ตามสมควรเพื่อการอุปการะเลี้ยงดูและการศึกษาของผู้อยู่ในปกครอง ถ้ามีเหลือให้ใช้เพื่อแสวงหาผลประโยชน์เฉพาะในเรื่องต่อไปนี้

(๑) ซื้อพันบัตรรัฐบาลไทยหรือพันบัตรที่รัฐบาลไทยค้ำประกัน

(๒) รับขายฝากหรือรับจำนองซึ่งสังหาริมทรัพย์ในลำดับแรก แต่จำนวนเงินที่รับขายฝากหรือรับจำนองต้องไม่เกินกึ่งราคาตลาดของสังหาริมทรัพย์นั้น

(๓) ฝากประจำในธนาคารที่ได้ตั้งขึ้นโดยกฎหมาย หรือที่ได้รับอนุญาตให้ประกอบกิจการในราชอาณาจักร

(๔) ลงทุนอย่างอื่นซึ่งศาลอนุญาตเป็นพิเศษ

มาตรา ๑๕๔๘/๕ ถ้าผู้อยู่ในปกครองรู้จักผิดชอบและมีอายุไม่ต่ำกว่า สิบห้าปีบริบูรณ์ เมื่อผู้ปกครองจะทำกิจการใดที่สำคัญ ให้ปรึกษาหารือผู้อยู่ในปกครองก่อนเท่าที่จะทำได้

การที่ผู้อยู่ในปกครองได้ยินยอมด้วยนั้นหาขุมผู้ปกครองให้พ้นจากความรับผิดไม่

มาตรา ๑๕๔๘/๖ ความปกครองสิ้นสุดลงเมื่อผู้อยู่ในปกครองตาย บรรลุนิติภาวะหรือตามที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๘๕

มาตรา ๑๕๔๘/๗ ความเป็นผู้ปกครองสิ้นสุดลงเมื่อผู้ปกครองตาย เป็นคนไร้ความสามารถหรือเสมือนไร้ความสามารถ ตายออกหรือถูกถอนโดยคำสั่งของศาล

การตายออกจากความเป็นผู้ปกครองจะกระทำได้เมื่อได้รับอนุญาตจากศาล

มาตรา ๑๕๔๘/๘ ถ้าผู้ปกครองละเลยไม่ทำการตามหน้าที่ก็ดี เฉื่อยเฉยอย่างร้ายแรงในหน้าที่ก็ดี ใช้อำนาจหน้าที่ในทางที่ผิดก็ดี ประพฤติมิชอบให้เห็นว่าไม่สมควรแก่หน้าที่อันต้องไว้ใจก็ดี เป็นบุคคลล้มละลายก็ดี หรือมีกรณีดังบัญญัติไว้ในมาตรา ๑๕๔๘ ก็ดี ให้ศาลสั่งถอนผู้ปกครองเสีย

ถ้าผู้ปกครองหย่อนความสามารถในหน้าที่ ถึงแม้ว่าจะมิถึงกระทำผิดหน้าที่ เมื่อประโยชน์ของผู้อยู่ในปกครองน่าจะเป็นอันตราย ศาลจะสั่งให้ถอนผู้ปกครองเสียก็ได้

มาตรา ๑๕๔๘/๙ การร้องขอให้ถอนผู้ปกครองตามมาตรา ๑๕๔๘/๘ นั้น ผู้อยู่ในปกครองซึ่งมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปีบริบูรณ์ หรือญาติของผู้อยู่ในปกครอง หรืออัยการจะเป็นผู้ร้องขอก็ได้

มาตรา ๑๕๔๘/๑๐ ในระหว่างพิจารณาคำร้องขอให้ถอนผู้ปกครอง ศาลจะตั้งผู้จัดการชั่วคราวให้จัดการทรัพย์สินของผู้อยู่ในปกครองแทนผู้ปกครองก็ได้

มาตรา ๑๕๔๘/๑๑ ถ้าความปกครองหรือความเป็นผู้ปกครองสิ้นสุดลง ให้ผู้ปกครองหรือทายาทรีบส่งมอบทรัพย์สินที่จัดการแก่ผู้อยู่ในปกครอง หรือทายาทหรือผู้ปกครองคนใหม่และให้ทำบัญชีในการจัดการทรัพย์สินส่งมอบภายในเวลาหกเดือน และถ้ามีเอกสารเกี่ยวกับเรื่องจัดการทรัพย์สินนั้นก็ให้ส่งมอบพร้อมกับบัญชี แต่เมื่อผู้ปกครองหรือทายาทร้องขอ ศาลจะสั่งให้ยืดเวลาก็ได้

ให้นำมาตรา ๑๕๘๐ และมาตรา ๑๕๘๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๔๘/๑๒ นับแต่วันส่งมอบบัญชี ให้เริ่มคิดดอกเบี้ยในจำนวนเงินซึ่งผู้ปกครองหรือผู้อยู่ในปกครองจะต้องคืนให้แก่กัน

ถ้าผู้ปกครองใช้เงินของผู้อยู่ในปกครองนอกจากเพื่อประโยชน์ของผู้อยู่ในปกครองแล้วให้เสียดอกเบี้ยร้อยละสิบห้าต่อปีในจำนวนเงินนั้นตั้งแต่วันใช้เป็นต้นไป

มาตรา ๑๕๔๘/๑๓ ผู้อยู่ในปกครองมีบุริมสิทธิเหนือทรัพย์สินทั้งหมดของผู้ปกครองเพื่อชำระหนี้ซึ่งค้างอยู่แก่ตน

บุริมสิทธินี้ให้อยู่ในลำดับที่หกถัดจากบุริมสิทธิสามัญอย่างอื่นตามมาตรา ๒๕๓ แห่งประมวลกฎหมายนี้

มาตรา ๑๕๙๘/๑๔ ผู้ปกครองไม่มีสิทธิได้รับบำเหน็จ เว้นแต่ในกรณีต่อไปนี้

(๑) มีข้อกำหนดไว้ในพินัยกรรมให้ผู้ปกครองได้รับบำเหน็จ ในกรณีเช่นว่านี้ให้ผู้ปกครองได้รับบำเหน็จเท่าที่กำหนดในพินัยกรรม

(๒) ในกรณีที่พินัยกรรมไม่ได้กำหนดบำเหน็จไว้ แต่ไม่มีข้อกำหนดห้ามผู้ปกครองรับบำเหน็จ ผู้ปกครองจะร้องขอต่อศาลให้กำหนดบำเหน็จในภายหลังก็ได้ศาลจะกำหนดให้หรือไม่เพียงใดก็ได้

(๓) ในกรณีที่ไม่มีคำสั่งตั้งผู้ปกครองไว้ในพินัยกรรม และไม่มีข้อกำหนดห้ามผู้ปกครองรับบำเหน็จ ศาลจะกำหนดบำเหน็จให้แก่ผู้ปกครองในคำสั่งตั้งผู้ปกครองก็ได้หรือถ้าศาลมิได้กำหนด ผู้ปกครองจะร้องขอต่อศาลให้กำหนดบำเหน็จในภายหลังก็ได้ ศาลจะกำหนดให้หรือไม่เพียงใดก็ได้

ในการพิจารณากำหนดบำเหน็จ ให้ศาลพิเคราะห์ถึงพฤติการณ์ รายได้ และฐานะความเป็นอยู่ของผู้ปกครองและผู้อยู่ในปกครอง

ถ้าผู้ปกครองหรือผู้อยู่ในปกครองแสดงได้ว่า พฤติการณ์ รายได้หรือฐานะความเป็นอยู่ของผู้ปกครองหรือผู้อยู่ในปกครองได้เปลี่ยนแปลงไปภายหลังที่ได้เข้ารับหน้าที่ผู้ปกครอง ศาลจะสั่งให้บำเหน็จ งด ลด เพิ่ม หรือกลับให้บำเหน็จแก่ผู้ปกครองอีกก็ได้ แล้วแต่กรณีทั้งนี้ ให้ใช้บังคับแก่กรณีที่มีข้อกำหนดห้ามไว้ในพินัยกรรม มิให้ผู้ปกครองได้รับบำเหน็จด้วย

มาตรา ๑๕๙๘/๑๕ ภายใต้บังคับมาตรา ๑๕๙๘/๑๖ ในกรณีที่ศาลสั่งให้สามีหรือภริยาเป็นคนไร้ความสามารถ และภริยาหรือสามีเป็นผู้อนุบาล ให้ภริยาหรือสามีซึ่งเป็นผู้อนุบาลมีอำนาจและหน้าที่เช่นเดียวกับผู้ใช้อำนาจปกครอง

มาตรา ๑๕๙๘/๑๖ ในกรณีดังต่อไปนี้ คู่สมรสซึ่งเป็นผู้อนุบาลของคู่สมรสที่ถูกศาลสั่งให้เป็นคนไร้ความสามารถ จะกระทำได้ต่อเมื่อได้รับอนุญาตจากศาล

(๑) จำหน่าย จำนำ จำนองซึ่งสินส่วนตัว หรือสินสมรสของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง

(๒) ให้โดยเสน่หาซึ่งสินส่วนตัวหรือสินสมรสของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่

เป็นการให้ตามสมควรในทางศีลธรรมอันดี หรือในทางสมาคม

(๓) ให้เช่าสินส่วนตัวหรือสินสมรสของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งเกิน ๓ ปี

(๔) ก่อให้เกิดหรือกระทำซึ่งทรัพยสิทธิแห่งสินส่วนตัวหรือสินสมรสของคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง

มาตรา ๑๕๔๘/๑๗ ในกรณีที่ศาลสั่งให้สามีหรือภริยาเป็นคนไร้ความสามารถ และศาลเห็นไม่สมควรให้คู่สมรสเป็นผู้อนุบาล และตั้งบิดามารดาหรือบุคคลภายนอกเป็นผู้อนุบาลในกรณีเช่นว่านี้ ให้ผู้อนุบาลเป็นผู้จัดการสินสมรสร่วมกันกับคู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่ง เว้นแต่ถ้ามีเหตุสำคัญอันจะเกิดความเสียหายแก่คนไร้ความสามารถ ศาลจะสั่งเป็นอย่างอื่นก็ได้

อย่างไรก็ตาม เมื่อมีกรณีดังกล่าวตามวรรคหนึ่ง คู่สมรสอีกฝ่ายหนึ่งมีสิทธิร้องขอต่อศาลให้สั่งแยกสินสมรสได้

มาตรา ๑๕๔๘/๑๘ ในกรณีที่บิดามารดาเป็นผู้อนุบาลบุตรที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะให้นำบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของผู้ใช้อำนาจปกครองมาใช้บังคับโดยอนุโลม แต่ในกรณีที่บิดามารดาเป็นผู้อนุบาลบุตรที่บรรลุนิติภาวะแล้ว หรือในกรณีที่บุคคลอื่นซึ่งมิใช่บิดามารดาหรือคู่สมรสเป็นผู้อนุบาล ให้นำบทบัญญัติว่าด้วยอำนาจหน้าที่ของผู้ปกครองมาใช้บังคับโดยอนุโลม

หมวด ๙

บุตรบุญธรรม

มาตรา ๑๕๔๙/๑๙ บุคคลที่มีอายุไม่ต่ำกว่าสามสิบปี จะรับบุคคลอื่นเป็นบุตรบุญธรรมก็ได้ แต่ผู้นั้นต้องมีอายุแก่กว่าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมอย่างน้อยสิบห้าปี

มาตรา ๑๕๔๙/๒๐ การรับบุตรบุญธรรม ถ้าผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรมมีอายุไม่ต่ำกว่าสิบห้าปี ผู้นั้นต้องให้ความยินยอมด้วย

มาตรา ๑๕๔๙/๒๑ การรับบุคคลที่ยังไม่บรรลุนิติภาวะ เป็นบุตรบุญธรรม

จะทำได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของบิดาและมารดาของผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม ในกรณีที่บิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งตายหรือถูกถอนอำนาจปกครองต้องได้รับความยินยอมของบิดาหรือมารดาผู้มีอำนาจปกครองที่ยังมีชีวิตอยู่

ถ้าไม่มีบุคคลผู้ให้ความยินยอมดังกล่าวในวรรคหนึ่ง หรือมีแต่ไม่สามารถแสดงเจตนาให้ความยินยอมได้ หรือไม่ให้ความยินยอม และการปฏิเสธไม่ให้ความยินยอมนั้นเป็นไปโดยไร้เหตุผลและเป็นปฏิปักษ์อย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ ความเจริญ หรือสวัสดิภาพของผู้เยาว์ผู้แทนโดยชอบธรรมหรือองค์การสงเคราะห์ฯ ให้มีคำสั่งอนุญาตให้มีการรับบุตรบุญธรรมก็ได้

มาตรา ๑๕๙๘/๒๒ ในกรณีที่ผู้เยาว์ถูกทอดทิ้งและอยู่ในความดูแลของสถานพยาบาลหรือสถานสงเคราะห์ซึ่งทางราชการหรือองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น รับรองในการจัดตั้งขึ้นเพื่อรับเลี้ยงดูเด็กหรืออยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของบุคคลใดมาเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี การรับบุตรบุญธรรมให้กระทำได้โดยได้รับความยินยอมของผู้รับผิดชอบในกิจการสถานพยาบาลหรือสถานสงเคราะห์ หรือของบุคคลดังกล่าว และมิให้นำมาตรา ๑๕๙๘/๒๑ มาใช้บังคับ

ในกรณีที่มีการปฏิเสธไม่ให้ความยินยอมโดยไร้เหตุผล และการปฏิเสธนั้นเป็นปฏิปักษ์อย่างร้ายแรงต่อสุขภาพ ความเจริญ หรือสวัสดิภาพของผู้เยาว์ อัยการจะร้องขอต่อศาลให้มีคำสั่งอนุญาตให้มีการรับบุตรบุญธรรมก็ได้

มาตรา ๑๕๙๘/๒๓ บทบัญญัติมาตรา ๑๕๙๘/๒๒ ให้ใช้บังคับแก่กรณีที่ผู้เยาว์มิได้ถูกทอดทิ้งแต่อยู่ในความดูแลอุปการะเลี้ยงดูของสถานพยาบาล หรือสถานสงเคราะห์ตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๕๙๘/๒๒ และบิดามารดาของผู้เยาว์นั้นในกรณีที่ทั้งบิดาและมารดา หรือบิดาหรือมารดาของผู้เยาว์นั้นในกรณีที่บิดาหรือมารดาคนใดคนหนึ่งตาย หรือถูกถอนอำนาจปกครองได้ทำหนังสือมอบให้ไว้แก่สถานพยาบาลหรือสถานสงเคราะห์ดังกล่าว เป็นผู้มีอำนาจให้ความยินยอมในการรับผู้เยาว์นั้นเป็นบุตรบุญธรรมด้วย

หนังสือมอบอำนาจดังกล่าวในวรรคหนึ่งจะถอนเสียมิได้ตราบเท่าที่ผู้เยาว์นั้นยังอยู่ในความอุปการะเลี้ยงดูของสถานพยาบาลหรือสถานสงเคราะห์ที่อุปการะเลี้ยงดูผู้เยาว์นั้น

มาตรา ๑๕๙๘/๒๔ บุคคลผู้อาจให้ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรมตามมาตรา ๑๕๙๘/๒๒ จะรับผู้เยาว์ที่ถูกถอดทิ้งตามมาตรานั้น เป็นบุตรบุญธรรมของตนก็ได้ ในเมื่อศาลมีคำสั่งอนุญาตตามคำขอของบุคคลดังกล่าว

มาตรา ๑๕๙๘/๒๕ ผู้ที่จะรับบุตรบุญธรรม หรือผู้ที่จะเป็นบุตรบุญธรรม ถ้ามีคู่สมรสอยู่ต้องได้รับความยินยอมของคู่สมรสนั้นก่อน เว้นแต่คู่สมรสนั้นไม่สามารถแสดงเจตนาให้ความยินยอมได้หรือไปเสียจากภูมิลำเนาหรือถิ่นที่อยู่และไม่มีใครได้รับข่าวคราวประการใดเป็นเวลาไม่น้อยกว่าหนึ่งปี

มาตรา ๑๕๙๘/๒๖ ผู้เยาว์ที่เป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลใดอยู่ จะเป็นบุตรบุญธรรมของบุคคลอื่นอีกในขณะเดียวกันไม่ได้ เว้นแต่เป็นบุตรบุญธรรมของคู่สมรสของผู้รับบุตรบุญธรรม

มาตรา ๑๕๙๘/๒๗ การรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อ ได้จดทะเบียนตามกฎหมาย

มาตรา ๑๕๙๘/๒๘ บุตรบุญธรรมย่อมมีฐานะอย่างเดียวกับบุตรชอบด้วยกฎหมายของผู้รับบุตรบุญธรรมนั้นแต่ไม่สูญสิทธิและหน้าที่ในตระกูลครัวที่ได้กำเนิดมา ในกรณีเช่นนี้ ให้บิดามารดาโดยกำเนิดหมดอำนาจปกครอง นับแต่วันเวลาที่เด็กเป็นบุตรบุญธรรมแล้ว

ให้นำบทบัญญัติในลักษณะ ๒ หมวด ๒ แห่งบรรพนี้ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๑๕๙๘/๒๙ การรับบุตรบุญธรรมไม่ก่อให้เกิดสิทธิรับมรดกของบุตรบุญธรรมในฐานะทายาทโดยธรรมเพราะเหตุการรับบุตรบุญธรรมนั้น

มาตรา ๑๕๙๘/๓๐ ถ้าบุตรบุญธรรมซึ่งไม่มีคู่สมรสหรือผู้สืบสันดานตายก่อนผู้รับบุตรบุญธรรม ผู้รับบุตรบุญธรรมมีสิทธิเรียกร้องเอาทรัพย์สินที่ตนได้ให้แก่บุตรบุญธรรมคืนจากกองมรดกของบุตรบุญธรรมเพียงเท่าที่ทรัพย์สินนั้นยังคงเหลืออยู่ ภายหลังที่ชำระหนี้ของกองมรดกเสร็จสิ้นแล้ว

ห้ามมิให้ฟ้องคดีเรียกร้องสิทธิตามวรรคหนึ่ง เมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่เวลา

ที่ผู้รับบุตรบุญธรรมได้รู้หรือควรได้รู้ถึงความตายของบุตรบุญธรรมหรือเมื่อพ้นกำหนดสิบปีไม่นับแต่วันที่บุตรบุญธรรมตาย

มาตรา ๑๕๔๘/๓๑ การเลิกรับบุตรบุญธรรมถ้าบุตรบุญธรรมบรรลุนิติภาวะแล้วจะเลิกโดยความตกลงกันในระหว่างผู้รับบุตรบุญธรรมกับบุตรบุญธรรมเมื่อใดก็ได้

ถ้าบุตรบุญธรรมยังไม่บรรลุนิติภาวะ การเลิกรับบุตรบุญธรรมจะทำได้ต่อเมื่อได้รับความยินยอมของบิดาและมารดา และให้นำมาตรา ๑๕๔๘/๒๐ และมาตรา ๑๕๔๘/๒๑ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

ในกรณีที่ได้รับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมโดยคำสั่งศาลตามมาตรา ๑๕๔๘/๒๑ วรรคสอง หรือมาตรา ๑๕๔๘/๒๒ วรรคสอง หรือในกรณีที่ได้รับผู้เยาว์เป็นบุตรบุญธรรมโดยได้รับความยินยอมของผู้รับผิดชอบในกิจการสถานพยาบาลหรือสถาบันหรือของผู้ที่อุปการะเลี้ยงดูเด็กตามมาตรา ๑๕๔๘/๒๒ วรรคหนึ่ง ถ้าผู้เยาว์นั้นยังไม่บรรลุนิติภาวะ การเลิกรับบุตรบุญธรรมนั้นจะทำได้ต่อเมื่อมีคำสั่งศาล โดยคำร้องขอของผู้มีส่วนได้เสียหรืออัยการ

การเลิกรับบุตรบุญธรรมจะสมบูรณ์ต่อเมื่อได้จดทะเบียนตามกฎหมาย

มาตรา ๑๕๔๘/๓๒ การรับบุตรบุญธรรมย่อมเป็นอันยกเลิกเมื่อมีการสมรสฉ่าฝืนมาตรา ๑๔๕๑

มาตรา ๑๕๔๘/๓๓ คดีฟ้องเลิกการรับบุตรบุญธรรมนั้น เมื่อ

(๑) ฝ่ายหนึ่งทำการชั่วร้าย เป็นเหตุให้อีกฝ่ายหนึ่งอับอายขายหน้าอย่างร้ายแรงอีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องเลิกได้

(๒) ฝ่ายหนึ่งหมิ่นประมาท หรือเหยียดหยามอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่งอันเป็นการร้ายแรง อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องเลิกได้

(๓) ฝ่ายหนึ่งกระทำการประทุษร้ายอีกฝ่ายหนึ่งหรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่งเป็นเหตุให้เกิดอันตรายต่อกายหรือจิตใจของอีกฝ่ายหนึ่ง หรือบุพการีของอีกฝ่ายหนึ่งอย่างร้ายแรงและการกระทำนั้นเป็นความผิดมีโทษอาญา อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องเลิกได้

(๔) ฝ่ายหนึ่งไม่อุปการะเลี้ยงดูอีกฝ่ายหนึ่ง อีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องเลิกได้

(๕) ฝ่ายหนึ่งจงใจละทิ้งอีกฝ่ายหนึ่งไปเกินหนึ่งปีอีกฝ่ายหนึ่งนั้นฟ้องเลิกได้

(๖) ฝ่ายหนึ่งต้องคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุกเกินสามปี เว้นแต่ความผิดที่กระทำโดยประมาท อีกฝ่ายหนึ่งฟ้องเลิกได้

(๗) ผู้รับบุตรบุญธรรมทำผิดหน้าที่บิดามารดา และการกระทำนั้นเป็นการละเมิดหรือไม่ปฏิบัติตามมาตรา ๑๕๖๔ มาตรา ๑๕๗๑ มาตรา ๑๕๗๓ มาตรา ๑๕๗๔ หรือมาตรา ๑๕๗๕ เป็นเหตุให้เกิดหรืออาจเกิดความเสียหายอย่างร้ายแรงต่อบุตรบุญธรรม บุตรบุญธรรมฟ้องเลิกได้

(๘) ผู้รับบุตรบุญธรรมถูกถอนอำนาจปกครอง และเหตุที่ถูกถอนอำนาจปกครองนั้นมีพฤติการณ์แสดงให้เห็นว่า ผู้รับบุตรบุญธรรมเป็นผู้ไม่สมควรเป็นบิดามารดาบุตรบุญธรรมต่อไป บุตรบุญธรรมฟ้องเลิกได้

(๙) บิดาได้จดทะเบียนเด็กเป็นบุตรภายหลังการรับบุตรบุญธรรม และบิดาได้เป็นผู้ใช้อำนาจปกครองของบุตรบางส่วนหรือทั้งหมด ผู้รับบุตรบุญธรรมฟ้องเลิกได้

มาตรา ๑๕๙๘/๓๔ ห้ามมิให้ฟ้องขอเลิกการรับบุตรบุญธรรม เมื่อพ้นกำหนดหนึ่งปีนับแต่วันที่ผู้ขอเลิกการรับบุตรบุญธรรมรู้หรือควรได้รู้ข้อเท็จจริงอันเป็นเหตุให้เลิกการนั้นหรือเมื่อพ้นกำหนดสิบปีนับแต่เหตุนั้นเกิดขึ้น

มาตรา ๑๕๙๘/๓๕ บุตรบุญธรรมซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบห้าปีจะฟ้องขอเลิกการรับบุตรบุญธรรมมิได้ เว้นแต่ได้รับความยินยอมของผู้ที่มีสิทธิให้ความยินยอมในการรับบุตรบุญธรรม

แต่กรณีจะเป็นอย่างใดก็ตาม อัยการจะฟ้องคดีแทนบุตรบุญธรรมก็ได้

มาตรา ๑๕๙๘/๓๖ การเลิกรับบุตรบุญธรรมโดยคำพิพากษาของศาล ย่อมมีผลแต่เวลาที่คำพิพากษาถึงที่สุด แต่จะอ้างเป็นเหตุเสื่อมสิทธิของบุคคลภายนอกผู้ทำการโดยสุจริตไม่ได้ เว้นแต่ได้จดทะเบียนแล้ว

มาตรา ๑๕๙๘/๓๗ เมื่อการรับบุตรบุญธรรมเลิกแล้ว บุตรบุญธรรมย่อมกลับคืนสู่ฐานะอย่างสมบูรณ์ในครอบครัวเดิมของตน แต่ไม่เป็นเหตุเสื่อมสิทธิที่บุคคลภายนอกได้ไว้โดยสุจริตก่อนการจดทะเบียน

ลักษณะ ๓

ค่าอุปการะเลี้ยงดู

มาตรา ๑๕๔๗/๓๘ ค่าอุปการะเลี้ยงดูระหว่างสามีภริยาหรือระหว่างบิดามารดากับบุตรนั้นย่อมเรียกจากกันได้ เมื่อฝ่ายที่ควรได้รับอุปการะเลี้ยงดูไม่ได้รับการอุปการะเลี้ยงดูหรือได้รับการอุปการะเลี้ยงดูไม่เพียงพอแก่อัตภาพ ค่าอุปการะเลี้ยงดูนี้ศาลอาจให้เพียงใดหรือไม่ให้ก็ได้ โดยคำนึงถึงความสามารถของผู้มีหน้าที่ต้องให้ ฐานะของผู้รับและพฤติการณ์แห่งกรณี

มาตรา ๑๕๔๘/๓๙ เมื่อผู้มีส่วนได้เสียแสดงว่าพฤติการณ์ รายได้ หรือฐานะของคู่กรณีได้เปลี่ยนแปลงไป ศาลจะสั่งแก้ไขในเรื่องค่าอุปการะเลี้ยงดูโดยให้เพิ่มถอน ลด เพิ่ม หรือกลับให้ค่าอุปการะเลี้ยงดูอีกก็ได้

ในกรณีที่ศาลไม่พิพากษาให้ค่าอุปการะเลี้ยงดู เพราะเหตุแต่เพียงอีกฝ่ายหนึ่งไม่อยู่ในฐานะที่จะให้ค่าอุปการะเลี้ยงดูได้ในขณะนั้น หากพฤติการณ์ รายได้ หรือฐานะของอีกฝ่ายหนึ่งนั้นได้เปลี่ยนแปลงไป และพฤติการณ์ รายได้ หรือฐานะของผู้เรียกร้องอยู่ในสภาพที่ควรได้รับค่าอุปการะเลี้ยงดู ผู้เรียกร้องอาจร้องขอให้ศาลเปลี่ยนแปลงคำสั่งในคดีนั้นใหม่ได้

มาตรา ๑๕๔๘/๔๐ ค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้นให้ชำระเป็นเงิน โดยวิธีชำระเป็นครั้งคราวตามกำหนด เว้นแต่คู่กรณีจะตกลงกันให้ชำระเป็นอย่างอื่นหรือโดยวิธีอื่นก็ได้ ไม่มีการตกลงกันและมีเหตุพิเศษ เมื่อฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอและศาลเห็นสมควร จะกำหนดให้ค่าอุปการะเลี้ยงดูเป็นอย่างอื่นหรือโดยวิธีอื่น โดยจะให้ชำระเป็นเงินด้วยหรือไม่ก็ได้

ในกรณีของค่าอุปการะเลี้ยงดูบุตร เมื่อมีเหตุพิเศษและศาลเห็นเป็นการสมควรเพื่อประโยชน์แก่บุตร จะกำหนดให้บุตรได้รับการอุปการะเลี้ยงดูโดยประการใดๆ นอกจากที่คู่กรณีตกลงกัน หรือนอกจากที่ฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งร้องขอก็ได้ เช่นให้ไปอยู่ใน

สถานการศึกษาหรือวิชาชีพ โดยให้ผู้ที่มีหน้าที่ต้องชำระค่าอุปการะเลี้ยงดู ออกค่าใช้จ่ายในการนี้

มาตรา ๑๕๙๘/๔๑ สิทธิที่จะได้ค่าอุปการะเลี้ยงดูนั้น จะสละหรือโอนมิได้และไม่อยู่ในข่ายแห่งการบังคับคดี

ประธานสภาผู้แทนราษฎร : เชิญท่านรัฐมนตรีครับ

นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม) : ร่างฉบับที่ ๒ ก็เช่นเดียวกันก็เป็นที่ทราบกันแล้วนะครับในนโยบายและหลักการเดียวกัน คือร่างพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ พ.ศ. ....

หลักการ ปรับปรุงบทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์

โดยมีเหตุผล เนื่องจากรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๔ วรรคสอง บัญญัติว่า "ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน" จำต้องแก้ไขบทบัญญัติในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์เพื่อให้สอดคล้องกับบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

เหตุผลทั้งหลายแหล่ที่ประชุมนี้ก็ทราบดีแล้วนะครับ ผมขอความกรุณาได้รับหลักการเช่นเดียวกับร่างพระราชบัญญัติฉบับที่แล้ว ขอขอบคุณครับ

นายสานนท์ สายสว่าง : ท่านประธานที่เคารพ กระผมได้อ่านการแก้ไขประมวลแพ่ง ฯ บรรพ ๕ แล้วรู้สึกว่าเจตนาของสภาผู้แทนราษฎรเพื่อให้เป็นไปตามรัฐธรรมนูญนั้นซึ่งกระผมเป็นห่วงอยู่อยากจะฝากข้อสังเกตไว้คือปัญหาเรื่องการฟ้องหย่ารู้สึกว่าตามหลักแล้วคือกระผมเป็นทนายมาหรือศาลก็ดี เท่าที่เคยปฏิบัติมาการที่จะให้คู่ผัวตัวเมียหย่านี้ เขาพยายามอย่างยิ่งที่จะไม่ให้หย่ากันได้ง่าย ๆ ไกล่เกลี่ยแล้วไกล่เกลี่ยอีกหนายก็เหมือนกันเมื่อลูกความจะฟ้องหย่ากันก็ถวิลแล้วถวิลอีก ไม่อยากให้บ้านแตกสาแหรกขาด แล้วไม่อยากให้ลูกเป็นกำพร้าพ่อหรือลูกเป็นกำพร้าแม่ นี่เป็นแนวนโยบายของบรรดานักกฎหมายทั้งหลาย แต่ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ฉบับนี้ว่าเหตุฟ้องหย่านี่ได้เขียนเพิ่มเติมเข้ามาง่ายขึ้นอีกเยอะ เป็นช่องทางที่มีเหตุฟ้องหย่า

มากเหลือเกิน แล้วง่ายที่จะกล่าวอ้างกันขึ้นมา ซึ่งปรากฏอยู่ในนิทานปัญญาติแล้วเพราะฉะนั้น กระผมรู้สึกว่าประเพณีไทยเรานั้น เราไม่ค่อยจะพึงประสงค์เหมือนอย่างชาวตะวันตก เขานั้นไม่ชอบใจก็หย่า หย่าไปมีใหม่ พอมีใหม่ไม่ชอบใจหย่าอีก แล้วก็เวียนมาก็มาได้กับคนเดิมอีก รู้สึกว่ามันไม่ค่อยจะถูกกับประเพณีของชาวไทยเรา เพราะฉะนั้นกระผมก็อยากจะฝากรัฐบาลก็ดี หรือกรรมาธิการก็ดี หรือโอกาสหน้าก็ดี ว่าเหตุหย่านี้พยายามให้ยาก เพราะว่าคนเรากว่าจะเป็นครอบครัวขึ้นมาได้นี้ไม่ใช่ง่าย กว่าจะตั้งเนื้อตั้งตัวกันมาได้นี้ต้องทะนุถนอมกันมาอย่างยากยิ่ง พอมีฐานะดีหน่อยมีตำแหน่งดีหน่อย มีการเงินดีหน่อยมีคนเข้ามาติด แม่บ้านไม่ค่อยมีเวลาที่จะไปดูแล เพราะว่าจะต้องดูลูกดูความเป็นไปในครอบครัว ผู้ชายบางคนก็หลงบ้างเห็นกับสิ่งใหม่บ้างก็เป็นไปชั่วครั้งชั่วคราว โดยมิได้เจตนาก็มี หรือเป็นไปโดยสนุกชั่วแล่นก็มี หรือเป็นไปเพราะตำแหน่งใหญ่โตเขามาประเคนให้ก็ว่ากันไปก็มี นั่นก็เข้าเหตุให้เมียฟ้องหย่าได้ทั้งนั้น ลักษณะอย่างนี้กระผมเป็นห่วงเหลือเกินว่าสังคมไทยในวันหน้าเหตุฟ้องหย่านี่ จะเกิดขึ้นในศาลมาก และสุภาพสตรีนั้นประทานโทษก็เป็นเพศเดียวกับมารดาของกระผม คือคุณแม่ เพราะฉะนั้นเป็นสภาพที่เรียกว่ามีจิตใจเป็นไปตามฤดูกาลช้างขึ้นช้างแรม เพราะฉะนั้นคนมีฤดูกาลช้างขึ้นช้างแรมจิตใจก็ต้องหมุนเวียนเปลี่ยนไปตามอารมณ์ เมื่อเปลี่ยนการมณ์ไปอารมณ์โมโหเกรี้ยวกราดนี่ไม่ได้หรอกครับ ตายเป็นตายถึงไหนถึงกัน ตูมตาม ถ้าหากกฎหมายให้ช่องอีก ทนายเอาด้วยอีก ศาลเอาด้วยอีก แหมกระผมว่าบ้านจะแตกสาแหรกจะขาด หมายความว่าเหตุหย่าอันนี้เราอย่าให้ง่ายนัก เพราะเขาอารมณ์ออนไหวอยู่แล้วอารมณ์อยากจะเจ็บใจอยู่แล้วใครมาแย่งสามีไปต้องฟ้องหย่า หย่าเป็นหย่ารู้สึกว่าเราเปิดช่องอย่างนี้ที่กฎหมายเดิมเขาเขียนไว้นะไม่ใช่ว่าไม่เท่ากันนะ เขาเขียนไว้เพื่อยับยั้งชั่งใจแล้วก็ให้มีการทบทวนมีเวลาไม่ให้ออนไหวไปตามเพศ เพราะฉะนั้นเราไปเปิดช่องอย่างนี้กระผมว่าลักษณะเหมือนอย่างชาวตะวันตกเขาไปมาก ๆ และรู้สึกว่าจะเป็นภัยต่อชีวิตและครอบครัว เพราะฉะนั้นกระผมเป็นห่วงอันนี้ครับที่แก้มานี่ครับมันเปิดช่องเหลือเกิน ทนายนี่ก็ว่าจะฟ้องหย่าต้องดูแล้วดูอีกเสียวครับว่า มีกฎหมายเปิดช่องให้ไหม ไม่มีเปิดช่องก็บอกว่าไม่มีทาง แต่ว่าที่เขียนไว้นี้แหมช่างง่ายเหลือเกินครับที่เป็นเหตุหย่านี่ช่างง่ายเหลือเกินครับ เพียงแต่เอ็ดเฟ็ดเผือแย่กันหนึ่งพาไปกินเลี้ยง

ยกย่องว่าเป็นเมียเจ้าแล้วเข้าลักษณะแล้วที่เขียนไว้ยกย่องเสมือน นี่เข้าลักษณะแล้วครับ ความจริงเขาไม่ได้ยกย่อง แต่ว่าในหน้าที่สังคมเขาต้องแสดงออกอย่างนั้นเองไม่ให้เสียหน้าเสียตำในมารยาท เป็นช่องแล้ว หมายความบอกอย่างนี้ฟ้องหย่าได้แล้ว ลักษณะเป็นอย่างนั้น กระผมจึงอยากฝากข้อสังเกตไว้ และเรื่องอย่างนี้ในชนบท ไม่ค่อยมีหรอกครับ ชาวไร่ชาวนาไม่ค่อยมีหรอกครับ ในเมืองหลวงในที่ชุมชน คนที่เจริญแล้วทั้งนั้นแหละครับ เพราะฉะนั้นก็อยากจะฝากอันนี้ไว้ในวันหน้าด้วยครับ ท่านรัฐมนตรี

คุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ : ท่านประธานที่เคารพ ดิฉัน กุณหญิงสุภัทรา สิงหลกะ ขอเรียนว่าตามที่เป็นห่วงเรื่องเหตุหย่านั้น เหตุหย่านี้มีในประมวลกฎหมายเก่าว่า "หญิงมีชู้ ชายฟ้องหย่าได้" ขณะนี้เรามีความจำเป็นที่จะต้องปรับให้ความเสมอภาคแก่สตรีให้เท่าเทียมกับชาย เพราะเหตุฉะนี้เราจึงได้กำหนดว่าเมื่อชายมีชู้แต่เราไม่ใช้คำอย่างนั้น ผู้หญิงก็มีสิทธิฟ้องหย่าได้ แต่ในขณะเดียวกันก็ได้พูดไว้ชัดแจ้งเพื่อเป็นการช่วยมิให้การหย่าขึ้นทำได้ง่ายนัก คือแต่เดิมทีเดียวผู้ชายเองก็บอกว่า การสมรสนี้จะให้เป็นเหตุฟ้องหย่าได้ผู้หญิงเอง เป็นฝ่ายค้านบอกว่าจะมากเกินไป เราเห็นว่าถ้าผู้ชายนั้นได้ยกย่องหญิงอื่นฉันภริยา หรือได้อุปการะเลี้ยงดูฉันภริยา จึงถือเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ อันนี้ก็ได้ระมัดระวังกันไว้แล้ว ดังนั้นถ้าว่าธรรมดาผู้หญิงนั้นมิได้อยากจะหย่ากับผู้ชายก่อ เพราะฉะนั้นอันนี้ก็ไม่น่าจะเป็นห่วง น่าจะพิจารณาให้ผ่านไปได้

นายมารุต บุนนาค : ท่านประธานที่เคารพ ในส่วนตัวของกระผมเองนั้นก็ได้เคยสนับสนุนและยกย่องสตรีมาอย่างนี้ประมาณ ๑๐ ปีมาแล้ว ในที่ต่าง ๆ ในเรื่องแก้ประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ครั้งนี้ก็สนับสนุนเต็มที่ด้วยผู้หนึ่ง แต่มีข้อน่าสังเกตบางประการที่จะฝากไว้ เพราะกระผมไม่มีโอกาสที่จะได้ทำการแปรญัตติได้ทัน เท่าที่ได้ตามดูผ่านเฉพาะในประเด็นแรกที่เกี่ยวกับว่าชายได้ยกย่องหญิงอื่นฉันภริยาหญิงย่อมมีสิทธิฟ้องหย่าได้นั้นถึงแม้ว่าจะไม่มีบทบัญญัตินี้ แต่แนวทางของศาลยุติธรรมที่ได้ตัดสินคดีอยู่เป็นอันมาก ก็ได้ยึดถือหลักของความยุติธรรมตลอดมาว่า ถ้าชายได้หญิงอื่นเป็นภรรยาและยกย่องอย่างออกหน้าออกตาก็ถือว่าได้กระทำการเป็นปฏิปักษ์ ต่อการเป็นสามีภรรยา

อย่างร้ายแรง ถือว่าเป็นเหตุให้ฟ้องหย่าได้อยู่แล้ว เมื่อมีการแก้เช่นนี้ก็ไม่น่าจะเสียหายอย่างไร แต่มีข้อน่าสังเกตตามที่ท่านสมาชิกผู้มีเกียรติผู้หนึ่ง ซึ่งได้อภิปรายว่าทุกฝ่ายควรจะได้ช่วยกันรักษาความสัมพันธ์อันดีระหว่างครอบครัว การแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์นั้นเจตนารมณ์ที่จะให้ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาดียิ่งขึ้น มิใช่ส่งเสริมให้มีการฟ้องหย่ากันได้โดยง่ายทั้ง ๒ ฝ่าย กระผมก็ใคร่อยากจะเรียนฝากทางกระทรวงยุติธรรม โดยเฉพาะอย่างยิ่งท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมได้พิจารณาปัญหานี้อีกหรือไม่ ในประเทศประชาธิปไตยหลายประเทศการใช้สิทธิฟ้องหย่านั้นย่อมกระทำได้โดยศาลครอบครัว ซึ่งเป็นศาลที่ตั้งขึ้นเป็นพิเศษได้พิจารณากันอย่างละเอียดรอบคอบไม่เปิดโอกาสให้ผู้ใดมีส่วนรู้เห็นใช้สิทธิหย่ากันโดยความยินยอมทั้ง ๒ ฝ่ายได้โดยง่าย แม้แต่การยินยอมก็ต้องกระทำการโดยผ่านศาลครอบครัว กระผมก็ใคร่จะเรียนฝากปัญหานี้ไว้ว่า ในอนาคตถ้าจะมุ่งให้ความสัมพันธ์ในทางครอบครัวดีขึ้น ก็น่าจะได้มีการพิจารณาตั้งศาลครอบครัวและแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ให้เหมาะสมต่อไปในอนาคตก็ขอฝากไว้ด้วย และถ้าในปัญหานี้ท่านรัฐมนตรีมีความเห็นอย่างไรก็น่าจะชี้แจงให้พวกเราได้ทราบบ้าง

อนึ่ง ได้มีข้อสังเกตในบางมาตราที่กระผมได้อ่านอย่างรวบรัด โดยเพิ่งได้รับในเช้าวันนี้เอง เท่าที่เห็นเช่นในมาตรา ๑๔๔๕ และมาตรา ๑๔๔๖ มาตรา ๑๔๔๕ ซึ่งได้กล่าวไว้ชัดว่า ชายคู่หมั้นอาจเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นซึ่งได้ร่วมประเวณีกับหญิงคู่หมั้นโดยรู้หรือควรจะรู้ว่าหญิงนั้นได้หมั้นกับชายคู่หมั้นแล้วได้ นี่เป็นมาตรา ๑๔๔๕ และมาตรา ๑๔๔๖ ก็เช่นเดียวกัน กล่าวว่า ชายคู่หมั้นอาจเรียกค่าทดแทนจากชายอื่นซึ่งได้ขืนใจกระทำชำเราหรือพยายามขืนใจกระทำชำเราหญิงคู่หมั้น โดยรู้หรือควรจะรู้ว่าหญิงนั้นได้หมั้นแล้ว บทบัญญัติเช่นนี้กระผมเห็นว่าถ้าเติมคำว่า "รู้หรือควรจะรู้ว่าหญิงนั้นได้มีคู่หมั้นอยู่แล้ว" นั้นน่าจะเป็นสิ่งที่เป็นไปไม่ได้จากเหตุบัญญัติเดิมนั้น การล่วงละเมิดในทางประเวณีกับหญิงคู่หมั้น ชายคู่หมั้นย่อมมีสิทธิที่จะเรียกค่าเสียหาย หรือฟ้องร้องได้อยู่แล้ว กระผมเห็นว่าปัญหานี้น่าจะได้พิจารณากันอย่างละเอียดรอบคอบในชั้นกรรมาธิการ เพราะเหตุว่าถ้าหากมีข้อความทำนองนี้ไว้ก็จะเป็นการเปิดโอกาสให้ชาย

ซึ่งเป็นผู้ที่กระทำการไม่สมควรนั้นยกเป็นข้อต่อสู้ได้ว่าเขาไม่ทราบ กระผม ขอฝากไว้ด้วยครับ

นายจินดา ชัยรัตน์ ท่านประธานที่เคารพ ที่สมาชิกเป็นห่วงใยในเรื่องที่ว่าเหตุที่กฎหมายเดิมจำกัดสิทธิในการหย่าไว้โดยเฉพาะ และเพิ่มเติมขึ้น ซึ่งเป็นเหตุให้หย่างายขึ้นและกฎหมายฉบับนี้มาแก้ไขเพิ่มขึ้นให้หย่าง่ายยิ่งขึ้นนั้น กระผมขอกราบเรียนว่าตามความจริงแล้วประมวลกฎหมายแพ่ง ฯ ที่ใช้อยู่ในปัจจุบันนี้ แม้จะเพิ่มเหตุให้หย่าง่ายขึ้นจากกฎหมายเดิมก็ตามแต่ก็จำกัดเหตุไว้โดยเฉพาะ ๕ กรณีเท่านั้น กระผมเห็นว่าตามกฎหมายเดิมนั้นเปิดโอกาสให้กว้างขวางกว่า ซึ่งอันนี้ประมวลกฎหมายแพ่ง ฯ ที่ใช้อยู่นี้ไม่ได้เปิดโอกาสไว้เลย ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียนั้นได้บัญญัติไว้ว่า ถ้าชายเลี้ยงหญิงไม่เป็นธรรม ก็เป็นเหตุหย่ากันได้ คือว่าไม่เป็นธรรมนี้ ซึ่งศาลได้ตีความโดยกว้างขวาง อย่างคดีเจ้าน้อย ณ ลำปาง ฟ้องพระชายองค์ฝ่ายชายนะได้ละทิ้งหญิงไป เดือนหนึ่งจะมาหาครั้งหนึ่ง ศาลอุทธรณ์โดยพระยารามัญหัสดินว่า ทำให้หญิงฉุกละหุกในโลกีย์ เป็นเหตุฟ้องหย่าได้ หรือการกระทำอื่นใดซึ่งในการที่ชายร่วมประเวณีเกินขอบเขต ซึ่งตามประมวลกฎหมายแพ่ง ฯ ที่ใช้อยู่หาเหตุฟ้องหย่ายากเหลือเกิน เพราะฉะนั้นมันก็เข้าเหตุเลี้ยงไม่เป็นธรรม ซึ่งเหตุเหล่านี้เป็นเรื่องที่มีอยู่ในกฎหมายเก่าแล้ว แต่น่าเสียดายที่ประมวลกฎหมายแพ่ง ฯ ที่ใช้อยู่นี้ตัดไปเสีย เพราะฉะนั้นจึงขอฝากข้อสังเกตต่อกรรมาธิการที่จะตั้งขึ้นพิจารณากฎหมายฉบับนี้ ได้โปรดพิจารณาถึงเหตุที่จะเปิดให้ศาลใช้ดุลพินิจ เพราะบางเรื่องชายกับหญิงนี้ไม่สามารถจะอยู่กินด้วยกันได้ ซึ่งกระผมเองในฐานะเป็นทนายได้ประสบเหตุนี้แล้ว เพราะว่าฝ่ายชายไปสมรสกับฝ่ายหญิงซึ่งคนหนึ่งเป็นชาวสวนแต่ได้ปริญญา แต่คนหนึ่งเป็นลูกพระยา มาอยู่กินด้วยกัน ก็ปรากฏว่านิสัยไม่ตรงกัน ซึ่งฝ่ายชายหาว่าฝ่ายหญิงนี้จะต้องไปหาหมอชั้นหนึ่งไปตลาดนัดชั้นหนึ่งไม่ได้ ต้องกินผลไม้ชั้นหนึ่งต้องซักเสื้อผ้า ๓ ครั้ง ๓ หน ละไรเหล่านี้ ซึ่งเป็นเรื่องอยู่ด้วยกันไม่ได้ หลายอย่างหลายสิ่ง ถึงแม้ว่าก่อนจะหย่านั้นพยายามให้หญิงทำการมาพบปะกันหลายครั้งหลายหนก็ไม่สามารถตกลงกันได้ ในที่สุดเมื่อฟ้องหย่ากันแล้ว ระหว่างพิจารณาก็บาดตกลงกันเอาว่าเป็นสันถอนฟ้องไป แล้วผู้ชาย

ไปต่างประเทศ ผู้หญิงตามอยู่ไก้เดือนสองเดือนต้องกลับมาแยกกันอยู่จนกระทั่งตายจากกัน จนกระทั่งบัดนี้ นี่เป็นเหตุซึ่งไม่สามารถจะอยู่ด้วยกันได้อย่างนี้ ในต่างประเทศเท่าที่ทราบในกรณีเช่นนี้ก็เปิดโอกาสให้คู่สมรสนี่มีสิทธิฟ้องหย่าได้ ซึ่งเป็นเหตุเผื่อไว้ให้ศาลใช้ดุลพินิจตามที่เห็นสมควร และก็ไม่ขัดต่อประเพณีเดิม ซึ่งมีบทบัญญัติอยู่แล้วในมาตรา ๕๕ แห่งกฎหมายลักษณะผัวเมียว่าเลี้ยงเมียไม่เป็นธรรม คำว่า "ไม่เป็นธรรม" นี้มีความหมายกว้างขวางเหลือเกิน ซึ่งศาลมีตัวอย่างตำพิพากษาศาลฎีกาตัดสินไว้มากต่อมากอีกอย่างหนึ่งในกรณีที่ให้หญิงมีโอกาสฟ้องหย่าได้เพราะเหตุว่าชายมีชู้ แต่ไม่ใช่ชู้ไปชั่วครั้งชั่วคราวแต่ว่าไปรับเลี้ยงหญิงอื่น ยกย่องเป็นภริยาหรืออุปการะฉันสามีภริยา อันนี้ถ้าหากว่าเราจะย้อนกลับไปดูกฎหมายลักษณะผัวเมียแล้ว ว่าถึงการเป็นเมีย ตามกฎหมายลักษณะผัวเมียได้บัญญัติไว้ ซึ่งศาลฎีกาก็ได้ตัดสินมาแล้วว่าเมื่อยกย่องหญิงเป็นเมีย คำว่าเป็นเมียตามนั้น เพียงแต่ยกย่องออกหน้าออกตาไม่ถึงกับตีฆ้องร้องป่าวก็เป็นเมียได้ เพราะฉะนั้นที่เขียนไว้ว่ายกย่องเป็นภริยา หรืออุปการะในฐานะภริยาโดยเปิดเผย คืออย่างนี้ละก็ควรจะถือเป็นเหตุฟ้องหย่าได้ เพื่อแสดงว่าหญิงชายมีสิทธิเท่าเทียมกัน แม้ฝ่ายหญิงจะมีสิทธิด้อยไม่ถึงกับว่าชายมีชู้ฟ้องหย่าได้ ก็สมควรแล้ว และก็เห็นด้วย ถ้าจะถือเอาเหตุว่าไปมีชู้หรืออะไร หรือยกย่องนี่เป็นเหตุยาก หลักกฎหมายเดิมก็มีอยู่ บรรทัดฐานตำพิพากษาศาลฎีกาก็มีอยู่ คำว่า "เมีย" หมายความว่าอะไร เพราะว่าเมียหลวงเมียน้อยตามกฎหมายเก่ามันมีอยู่เมียพระราชทาน นั่นอย่าพูดเลยเลิกไปแล้ว เพราะฉะนั้นนี่เป็นข้อสังเกตแต่รายละเอียดอื่น ๆ นั้น กระผมยังไม่ขอกล่าวในที่นี้ แต่ว่าขอฝากข้อสังเกตแก่กรรมาธิการที่จะตั้งขึ้นไปพิจารณากฎหมายฉบับนี้ว่าก่อนพิจารณาควรย้อนไปดูกฎหมายลักษณะของผัวเมียด้วยว่าเขาเปิดโอกาสไว้กว้างขวางแค่ไหนในเรื่องเหตุหย่า ซึ่งเวลานี้ความจริงที่ว่าขยายเหตุมาถึง ๙ ประการนั้น มันก็ดีอยู่ แต่ว่ามันเข้มงวดไป ไม่เปิดโอกาสให้ศาลใช้ดุลพินิจในเหตุอย่างอื่น อย่างเรื่องเลี้ยงเมียไม่เป็นธรรมอย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นขอจบแต่เพียงเท่านี้

นางจันทนี สันตะบุตร : ท่านประธาน และท่านสมาชิกผู้มีเกียรติที่เคารพ

ดีฉัน นางจันทนี สันตะบุตร ขอยากจะขอกราบเรียนเป็นข้อสังเกตต่อท่านสมาชิกผู้ทรงเกียรติไว้ ณ ที่นี้ ในฐานะที่ดีฉันได้มีโอกาสคลุกคลีกับสตรีที่ได้รับความเดือดร้อนเนื่องจากกฎหมายครอบครัวฉบับที่เรากำลังจะยกเลิกอยู่นี้ ความจริงโดยทั่วไปแล้วผู้หญิงของเราเกือบจะกล่าวได้ว่า ๙๕ เปอร์เซ็นต์ไม่อยากจะเลิกกับสามี ปัญหาที่เข้ามาหาสมาคมฯ นิติสตรีทางกฎหมายนั้นส่วนใหญ่ได้รับความเดือดร้อน เนื่องจากปัญหาครอบครัวเกือบทั้งสิ้น เราเคยได้ไกล่เกลี่ยแนะนำและในบางโอกาสเมื่อเราเห็นว่าเขาไม่สามารถที่จะอยู่กันต่อไปได้ ถ้าจะอยู่ด้วยกันต่อไปแล้ว จะนำความทุกข์ยากมาสู่ตัวเขาเอง คือผู้หญิงที่เคราะห์ร้ายและบุตรของเขา เขาก็ยังไม่ยอมจะอยากหย่ากับสามี อย่างนี้เป็นต้น เพราะฉะนั้นดีฉันคิดว่า ที่ท่านเป็นกังวลว่าผู้หญิงนั้นจะถือเป็นสาเหตุหย่ากับสามี ขอให้ท่านเชื่อได้เถอะค่ะว่าถ้าไม่เหลือบ่ากว่าแรง ไม่เหลือยดเหลือทนจริง ๆ แล้ว ผู้หญิงจะไม่ขอหย่าจากสามีเป็นอันขาด แต่เท่าที่กฎหมายได้ให้ไว้นั้นก็เรียกว่านอกจากเพื่อให้วิวัฒน์เป็นไปตามกฎหมายรัฐธรรมนูญ ให้สิทธิหญิงและชายเท่าเทียมกันแล้ว ก็ยังเปิดโอกาสให้กับผู้หญิงที่เดือดร้อนสาหัสจริง ๆ ได้มีข้อที่จะช่วยตัวเองให้พ้นทุกข์ได้ และไม่ใช่เพื่อช่วยตัวเองเท่านั้น ตัวอย่างยังมีอีกมากได้ช่วยให้ความสัมพันธ์ในครอบครัวหมายความถึงบุตร แทนที่จะต้องทนทุกข์ทรมานเพราะเห็นพ่อกับแม่มีเรื่องกันอยู่ทุกวัน ๆ จนลูกพลอยเป็นเส้นประสาทไปด้วย ต้องยอมรับความเป็นจริง แล้วก็ได้มีความเป็นอยู่ที่ดีขึ้น นอกจากนั้นยังมีท่านสมาชิกผู้อภิปรายอีกท่านหนึ่งได้กล่าวว่า ความสัมพันธ์ของครอบครัวนั้นเป็นเรื่องสำคัญ ขอให้คณะกรรมาธิการชุดที่จะพิจารณากฎหมายฉบับนี้คำนึงถึง ซึ่งดีฉันอยากจะกราบเรียนว่าความสัมพันธ์อันดีนั้น ฝ่ายเดียวทำไม่ได้ ฝ่ายภรรยาหรือฝ่ายสตรีนั้นพยายามอย่างที่สุดแล้วก็ตาม แต่ถ้าเผื่อฝ่ายสุภาพบุรุษท่านยังจะคำนึงถึงคติเก่า ๆ และก็ยังติดอยู่กับความเก่า ๆ ของท่าน คือเคยหาความสำราญอย่างไร ก็ยังคิดว่าท่านควรจะได้ความสำราญอันนั้นเก่าไว้ ดีฉันอยากจะกราบเรียนว่ากฎหมายที่ออกมานี้ก็จะเป็นการสะกิดเตือนท่านให้ได้พึงสังวร ถึงแม้ท่านยังอยากจะสำราญ ก็ขอให้คำนึงนึกถึงความทุกข์ยากของผู้ที่ร่วมทุกข์ร่วมสุขของท่าน ให้ท่านได้โปรดเห็นอกเห็นใจ

ถ้าท่านฟังสังวรแล้ว ดีฉันคิดว่าไม่มีผู้หญิงคนไหนที่จะมาขอถือสาเหตุที่ท่านผู้วิตกนั้นมาเป็นเหตุอ้างหรือว่าเป็นเหตุหย่า ดีฉันก็อยากจะขอกราบเรียนแต่เพียงสั้น ๆ เพียงเท่านี้ค่ะ

นายเกษม ศิริสัมพันธ์ : กระผม เกษม ศิริสัมพันธ์ ท่านประธานที่เคารพ กระผมอยากจะประทานตั้งข้อสังเกตเท่าที่ได้ฟังการอภิปราย เพื่อประกอบการพิจารณาของกรรมาธิการ ก่อนอื่นนั้นกระผมเห็นว่าร่างพระราชบัญญัติซึ่งจะแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์บรรพ ๕ ซึ่งว่าด้วยเรื่องครอบครัวนั้น แน่นอนจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงจารีตประเพณี ลักษณะของครอบครัวไทยเรา ซึ่งเคยเป็นมาแต่อดีต แต่ในขณะเดียวกันด้วยความเคารพ กระผมอยากจะประทานตั้งข้อสังเกตว่า การพิจารณากฎหมายแพ่งและพาณิชย์ บรรพ ๕ ซึ่งว่าด้วยครอบครัวนั้นจำเป็นที่จะต้องพิจารณาถึงความเปลี่ยนแปลงของบรรยากาศต่าง ๆ ในทางสังคมด้วย ชีวิตในทุกวันนี้นั้น เราอยู่กันไม่ใช่แต่ในอดีต แต่เราจะต้องอยู่กันเพื่อปัจจุบัน และเพื่ออนาคต ในสังคมปัจจุบันนี้ สามีภรรยาที่จะอยู่กัน ก็ควรจะอยู่กันด้วยชีวิตครอบครัวที่เข้าใจซึ่งกันและกัน นี่เป็นลักษณะซึ่งเกิดขึ้นจากความเปลี่ยนแปลงทางการศึกษาและสถานะทางสังคม เพราะฉะนั้นการที่รัฐบาลปฏิบัติตามรัฐธรรมนูญ เสนอร่างพระราชบัญญัติแก้ไขประมวลกฎหมายแพ่ง ฯ บรรพ ๕ ให้สอดคล้องแก่สิทธิของสตรีนั้นเป็นสิ่งที่ปฏิเสธไม่ได้ และกระผมเข้าใจว่าร่างพระราชบัญญัตินี้ฉบับนี้ในประมวลกฎหมายแพ่ง ฯ บรรพ ๕ นั้น มิได้สร้างให้เกิดความแตกแยกในครอบครัวเป็นอันขาด เหตุอย่างเช่นที่มีหลายท่านอาจจะวิตกอย่างในมาตรา ๑๕๑๖ เรื่องเหตุแห่งการฟ้องหย่านั้น กระผมคิดว่าเป็นเรื่องซึ่งกฎหมายบัญญัติไว้ซึ่งก็มีรายละเอียดพอสมควร และอยู่ในดุลพินิจของศาลที่จะดำเนินการถ้ามีกรณีฟ้องหย่าได้แม้อย่างมีท่านสมาชิกบางท่านเป็นห่วง กระผมก็คิดว่าทำได้ ถ้าในกรณีที่เกิดมีการไม่สามารถจะอยู่ร่วมกันอย่างจริงจังแล้ว ก็ยังอาจจะกระทำได้เช่น ในข้ออนุมาตรา ๓ ซึ่งเป็นเรื่องทรมานร่างกายหรือจิตใจกัน ซึ่งก็เป็นครั้งแรกซึ่งบัญญัติไว้ในประมวลกฎหมายแพ่ง ฯ บรรพ ๕ ซึ่งมีการยอมรับว่าการที่สามีภรรยาจะอยู่ร่วมกันนั้น ถ้ามีลักษณะเป็นการทรมานร่างกายและจิตใจกันแล้วก็อย่าอยู่ร่วมกันเสียดีกว่า ดังนี้กระผมว่าเป็นความคิดซึ่งเราจะต้องยอมรับ และไม่น่าจะต้องเป็นห่วงเพราะนอกจากกฎหมายแล้ว

กระผมอยากจะกราบเรียนว่า มันมีจารีตประเพณีมีความรู้สึกกันอยู่ อย่างที่มีสมาชิกท่านผู้มีเกียรติท่านที่เพิ่งนั่งลงไปเมื่อกี้นี้ ท่านเป็นสุภาพสตรีท่านกล่าว กระผมคิดว่าไม่มีสามีและภรรยาคนไหนที่อยากจะแยกจากกันโดยไม่จำเป็น ถ้ามันนอกจากจำเป็นจริง ๆ มันจะแยกจากกันแล้ว กฎหมายจะไปนั่งห้ามกันไว้ทำไม จะยุกคนที่เขาไม่รักกัน ที่เขาจะไม่อยู่กินกันนั้น ยุกเอาไว้ทำไม เพื่ออะไร เพราะฉะนั้นให้เขาแยกกันเสียมันอาจจะดีกว่า เพราะฉะนั้นข้อนี้เป็นข้อซึ่งไม่น่าวิตก แต่ขณะเดียวกันกระผมรู้สึกสนใจที่มีสมาชิกผู้มีเกียรติท่านหนึ่ง ซึ่งกระผมขออนุญาตนามคือคุณมารุต บุนนาค ซึ่งกระผมเห็นด้วยเป็นอย่างยิ่ง และกระผมเองก็กำลังรอคำตอบจากฝ่ายรัฐบาล คือปัญหาเรื่องการหย่าร้างคดีที่เกี่ยวกับครอบครัวนั้น กระผมเห็นว่ากฎหมายควรจะเปิดให้กว้างไว้ ให้อยู่ในดุลพินิจของลูกขุนและดุลพินิจของผู้ที่เกี่ยวข้อง ตลอดจนศาลสถิตยุติธรรม ในนานาประเทศนั้น ในหลายประเทศมีระบบที่เรียกว่าศาลครอบครัว ทั้งนี้ไม่ใช่เพื่ออย่างที่มีสมาชิกท่านหนึ่งท่านแรกที่อภิปรายไม่ใช่ให้หุนหันพลันแล่น อาจจะมีกรณีที่หุนหันพลันแล่น แล้วจะทำลายครอบครัวให้บ้านแตกสาแหรกขาดขึ้นมา ศาลครอบครัวจะเป็นมาตรการอันหนึ่ง ซึ่งจะพยายามดึงรั้งให้เกิดสติสัมปชัญญะ และพิจารณาให้รอบคอบว่าเป็นอยู่อย่างไร ควรที่จะแตกกันหรือไม่ ควรจะแยกกันหรือไม่ ประมวลกฎหมายแพ่ง ฯ บรรพ ๕ แก้ลำพังอย่างเดียวนั้นก็เป็นสิ่งดี เพราะว่าเป็นการให้สิทธิแก่สตรี และก็ให้สิทธิที่เหมาะสมแก่สภาพของสังคมปัจจุบัน แต่ถ้าว่ามันควรจะมีมาตรการที่จะกลั่นกรองและก็ดึงรั้งซึ่งอาจจะจำเป็น เพื่อที่จะกลั่นกรองให้มีสติสัมปชัญญะของคู่สมรสให้เกิดขึ้น อันนี้เป็นหน้าที่ของรัฐ ซึ่งได้แก่กระทรวงยุติธรรม ซึ่งกระผมอยากจะให้ทางรัฐบาลยืนยันแก่สภานี้ว่า รัฐบาลเองมีนโยบาย ให้ลองคลองกับประมวลกฎหมายแพ่ง ฯ บรรพ ๕ นี้ จะมีศาลครอบครัว และในขณะเดียวกันอย่างเช่นสมาคมบัณฑิตสตรีเป็นต้น ตลอดจนองค์การในทางกฎหมายวิชาชีพกฎหมาย ก็พึงที่จะต้องให้ความร่วมมือ มิใช่ฉวยโอกาสจะเป็นหนายความ แล้วก็ยุให้เขาแตกกันเรื่อยไป ด้วยความเคารพเช่นนั้นย่อมกระทำไม่ได้ เพราะฉะนั้นกระผมอยากที่จะได้ยินจากทางฝ่ายรัฐบาล กระผมเห็นด้วยและก็สนับสนุนในร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้อย่างเต็มที่ แต่

มันมีมาตรการซึ่งจะต้องดำเนินการสานต่อ คือกรณีคดีครอบครัว ซึ่งจะต้องใช้ไม่ใช่แต่เพียงข้อกรณีของกฎหมายอย่างเดียวแต่มาตรการต่าง ๆ ในทางสังคมสงเคราะห์ในการที่จะพิจารณาช่วยเหลือ เพราะในสังคมปัจจุบันเราหวังว่าจะมีพ่อมีแม่มาช่วยตักเตือนดูสมรส มีผู้หลักผู้ใหญ่ สังคมอย่างนั้นมันจะหมดไปเพราะฉะนั้นรัฐจะต้องช่วยที่จะมีมาตรการที่จะดึงรั้งอย่างนั้น กระผมอยากจะได้ยินจากทางฝ่ายรัฐบาลที่จะยืนยันว่า จะมีมาตรการหรือไม่ที่จะให้มีศาลครอบครัว ซึ่งจะเป็นมาตรการที่จะกลั่นกรองให้สติสัมปชัญญะแก่คู่สมรส ในขณะเดียวกันกระผมไม่วิตกเลยในเหตุผลที่เขียนมาไว้ในร่างที่เสนอในวันนี้ เพราะกระผมเห็นว่ามันถูกต้องสมควรแล้ว กระผมขอประทานเสนอเพียงเท่านี้ครับ

นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม) ท่านประธานที่เคารพ ผมขอขอบคุณที่ท่านผู้มีเกียรติให้ความสนใจแก่กฎหมายฉบับนี้อย่างกว้างขวาง แล้วก็โอกาสที่จะอภิปรายแสดงความคิดเห็นก็จะน้อย เพราะว่าขั้นนี้เพียงขั้นรับหลักการ ซึ่งเราอาจจะต้องพูดกันอีกมากทีเดียว ตั้งแต่ขั้นกรรมาธิการมาจนถึงวาระ ๒ — ๓ ซึ่งจะมาสู่สภานี้อีกครั้งหนึ่งตามที่ท่านได้อภิปรายมา โดยเฉพาะอย่างยิ่งเหตุผล และเหตุอื่น ๆ อีกหลายเรื่องที่ขั้นกรรมาธิการ หรือสภาผู้แทนราษฎร ก็โต้เถียงและขัดแย้งกันเป็นอย่างมาก สิ่งที่ขัดแย้งกันอย่างมากก็คือจารีตประเพณี และบทบัญญัติของรัฐธรรมนูญที่บังคับว่าจะต้องมีมาตรการหรือมีบทบัญญัติให้แสดงออกมาให้เห็นชัดว่า ชายและหญิงมีสิทธิเท่าเทียมกัน ขัดแย้งกันอย่างนี้อยู่เรื่อย และบางทีคณะกรรมาธิการเวลาไปพิจารณา บางทีอาจจะประสบอยู่ในร่างของสภาผู้แทนนี้แหละ เอะตรงนี้ก็คุมันเท่าเทียมกันดี เอ๊ะ ตรงนี้มันไม่เท่ากลายเป็นยึดถือประเพณีเดิม ซึ่งขัดต่อบทบัญญัติรัฐธรรมนูญ ก็อาจจะเป็นได้ ๒ ข้อ ๒ ประเด็นนี้คอยต่อสู้กันอยู่เรื่อย กรรมาธิการก็ดี สภาผู้แทนก็ดีก็หนักใจเหลือเกิน และบางท่านก็อาจจะรู้สึกว่าเรานี้พลิกไปเร็วเหลือเกิน เรียกว่าเราพัฒนาไปเร็วเหลือเกิน ไม่คำนึงถึงจารีตประเพณีซึ่งเราเคยมีอยู่ และกฎหมายของเราฉบับนี้ก็ได้ใช้มานานก็ไม่เห็นมีอะไร แล้วอยู่ ๆ จะพลิกไปเป็นอย่างนี้ บางท่านก็บอกว่า

นี่หัวเก่า เดี๋ยวนี้เขาเดินกันไปไกลแล้ว ต้องอย่างนี้ ต้องเท่าเทียมกันอย่างนี้ โดยเฉพาะเหตุหย่าอย่างว่าแหละบางท่านอย่างเช่นอาจารย์จินดา บอกว่าฉบับใหม่นี้ ไม่ได้กว้างขวางเลย ไม่ได้ง่ายนัก แต่ขอโทษคุณสามนท์ บอกว่า กว้างเหลือเกิน ง่ายเหลือเกิน ก็มีพูดกันตลก ๆ บอกว่า เอาเขาอยากหย่าก็หย่า เราจะได้มีทางหาใหม่ ก็ว่ากันประชด ๆ แบบนี้ก็มี สำหรับท่านผู้มีเกียรติที่นั่งลงไปสุดท้ายนี่คือคุณแถมสุข ผมก็ขอขอบคุณ ซึ่งในเรื่องการตั้งศาลปกครองนี้ก็อยู่ในความดำริของรัฐบาลเช่นเดียวกัน แต่โดยเหตุที่กฎหมายใหม่นี้ยังไม่ได้ใช้ และตลอดเวลามาเท่าที่ผมได้เรียนแล้ว เรื่องทะเลาะเบาะแว้งกันในครอบครัวที่จะไปสู่ศาลนั้นน้อย คืนนี้ก็เปรี้ยงปร้าง ๆ พรุ่งนี้เข้ามาก็ดีกัน เป็นตัวอย่างนี้มันก็เป็นอย่างนี้ละครับ เพราะฉะนั้นผมคิดว่าอย่าไปเกรียดนักเลย เราก็ว่าไปตามที่จะว่าไป แล้วผมคิดว่าไปถึงโรงถึงศาลน้อยละครับ แต่ว่าอย่างไรก็ตามข้อเสนอที่จะให้รัฐบาลตั้งศาลครอบครัวนั้น รัฐบาลยินดีที่จะรับไปพิจารณา และขณะนี้รัฐบาลก็กำลังพิจารณาอยู่หลายศาล ศาลปกครอง ศาลภาษี ศาลแรงงานอะไรอีกหลายศาลบ้านเราก็คงจะเต็มไปด้วยศาลเหมือนกันละครับ ขอขอบคุณครับ

นายวินัย ทองลงยา : ท่านประธานที่เคารพ กระผม วินัย ทองลงยา สิ่งที่กระผมจะพูดต่อไปนี้ ไม่ใช่เพราะเหตุว่าเพื่อสมาชิกของกระผมที่นั่งลงอยู่ข้างหน้าและข้างหลังก็บังเอิญเป็นสุภาพสตรีทั้งคู่ กระผมเป็นคนที่ให้เกียรติสตรีและเห็นด้วยในเรื่องความสามารถหรือสิทธิของเขา บทบัญญัติในบรรพ ๕ ใหม่นี้ กระผมก็ยังดูไม่หมด เพราะความจริงได้รับก่อนเข้าประชุมนี้เอง สำหรับเหตุฟ้องหย่าที่เพื่อนสมาชิกเป็นห่วง กระผมเห็นว่าบทบัญญัติใหม่นี้ดีมากที่เดียวที่เขาได้บัญญัติคลุมไว้ในมาตรา ๑๕๑๘ เขาบอกว่า "สิทธิฟ้องหย่าย่อมหมดไปในเมื่อฝ่ายที่มีสิทธิฟ้องหย่าได้กระทำการอันแสดงให้เห็นว่าได้ให้อภัยในการกระทำของอีกฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นเหตุให้เกิดสิทธิฟ้องหย่านั้นแล้ว" อันนี้มันก็คลุมไปหมดว่าสิทธิฟ้องหย่าตั้ง ๑๐ ข้อตามมาตรา ๑๕๑๖ นั้น ไม่ต้องเป็นห่วงหรอก ความจริงความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาของคนไทยเรานี่มีวัฒนธรรมที่ดีอยู่แล้ว แล้วกระผมเห็นว่าความจริงถ้าฝ่ายหญิงนี่เป็นฝ่ายที่ฉลาดมากสักหน่อยละก็ สามี

ก็คงจะไม่คิดนอกใจหรือไม่กระทำการใด ๆ อันจะเป็นเหตุให้ฟ้องหย่า

ข้อสังเกตุอีกประการหนึ่งที่กระผมอยากจะพูดถึงก็คือว่า บทบัญญัติใน มรพ ๕ นี้ เราไม่ได้มีเหมือนอย่างในต่างประเทศที่ว่า เขาไม่ได้ให้สิทธิแต่เพียงฟ้องหย่าอย่างเดียว เขาให้สิทธิที่จะร้องขอต่อศาลให้แยกกันอยู่ก็ได้ โดยทำให้ความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยายังคงอยู่ สิทธิและหน้าที่ของบุตรของสามีภรรยาก็ยังคงอยู่อย่างเดิม เพียงแต่ว่าแยกกันอยู่ อันนี้ไม่มีซึ่งเป็นที่น่าเสียดายเหมือนกัน ไปบัญญัติแต่เฉพาะเหตุฟ้องหย่าอย่างเดียว ถึงแม้จะรับหบัญญัติมาตรา ๑๕๑๘ ดังกล่าวไว้แล้ว ซึ่งความจริงมาตรานี้ดีที่สุดที่กระผมว่ามีไว้ เพราะว่าฝ่ายหญิงความจริงถึงแม้จะมีอารมณ์อ่อนไหว แต่เพราะความอ่อนไหวแห่งอารมณ์นั่นเองเป็นเหตุให้หญิงให้อภัยชายผู้เป็นสามีได้ง่าย และถ้าสามีฉลาด เหตุฟ้องหย่าก็คงจะไม่มี แล้วก็ขอเสนอคีกประการหนึ่งของเพื่อนวุฒิสมาชิกด้วยกันที่ว่า ควรจะมีศาลครอบครัวนั้น กระผมขอเรียนรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมไว้ ณ บัดนี้ว่า กระทรวงยุติธรรมได้เสียเงินส่งผู้พิพากษาไปดูเรื่องการศาลครอบครัวมาตั้งแต่ พ.ศ. ๒๔๙๗ จนบัดนี้ศาลครอบครัวก็ยังไม่เป็นรูปเป็นร่าง ไม่ทราบว่าเป็นเพราะเหตุใด ความจริงกระผมเห็นด้วยอย่างยิ่งในการที่จะตั้งศาลครอบครัว คือควรจะใช้คุณวุฒิของผู้พิพากษาเป็นพิเศษ สำหรับพิจารณาศาลครอบครัว เช่นเดียวกับคุณวุฒิของผู้พิพากษาศาลคดีเด็กและเยาวชนกลาง ซึ่งจะต้องใช้คุณวุฒิของผู้พิพากษาเป็นพิเศษที่รักเด็ก รักเยาวชน แต่เป็นที่น่าเสียดายที่ว่ากิจการของศาลคดีเด็กและเยาวชนไม่เป็นไปตามเป้าหมาย สำหรับศาลครอบครัวนี้กระผมว่ากว่าจะตั้งได้ก็คงจะอีกนาน กระผมอยากจะเสนอท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมในที่นี้ว่ารัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมมีอำนาจที่จะทำได้ตามพระธรรมนูญศาลยุติธรรม ก็ออกกฎกระทรวงกำหนดให้ผู้พิพากษาในศาลใดตั้งเป็นแผนกขึ้น สำหรับพิจารณาคดีเฉพาะบางประเภทได้ ตั้งแต่ใช้พระธรรมนูญศาลยุติธรรม พ.ศ. ๒๔๗๗ เป็นต้นมา ยังไม่เคยมีกฎกระทรวงเลยที่กำหนดให้ผู้พิพากษาใดมีอำนาจพิจารณาพิพากษาเฉพาะคดีประเภทใดได้ไม่เหมือนอย่างของอังกฤษเขา เขามีแบ่งแยกเป็นแผนก ๆ ซึ่งดีสำหรับผู้พิพากษาจะได้สนใจในกฎหมายในสาขานั้นโดยเฉพาะ สำหรับประเทศไทย

ไม่อาจจะทำได้ทั้งหมด แต่สำหรับศาลครอบครัวนี้กระผมว่าท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมลองไปร่างกฎกระทรวงออกมาเถอะครับแล้วก็กำหนดอย่างน้อยผู้พิพากษาศาลแพ่งนี้มีมากพอที่จะคัดเลือกผู้พิพากษาที่มีความเยือกเย็น แล้วก็ชีวิตในครอบครัวของบุคคลผู้นั้นดีเยี่ยม ให้เป็นผู้พิจารณาคดีครอบครัวโดยเฉพาะ อันนี้จะเป็นการตัดปัญหาของมาตรา ๕ รวมตลอดทั้งมาตรา ๖ ได้ด้วยนะครับถ้าหากว่าจะใช้กฎกระทรวงมาตรา ๕ แล้วก็อย่าลืมมาตรา ๖ ด้วย เพราะว่ามาตรา ๕ และมาตรา ๖ นี้เป็นเรื่องสำคัญอย่างยิ่งในชีวิตครอบครัวสามัญของทุกประเทศ ควรจะได้ใช้ผู้พิพากษาที่มีคุณวุฒิพิเศษจริง ๆ และสำหรับครอบครัวนั้น ยิ่งจำเป็นมาก ผู้พิพากษาธรรมดาเองความจริงก็ได้ใช้ความพยายามอย่างยิ่ง เวลามีคดีฟ้องหย่าขึ้นมา ได้ไกล่เกลี่ยประนีประนอมครั้งแล้วครั้งเล่าจนกระทั่งคู่สามีภรรยาก็ใจอ่อน แต่สำหรับในเวลานี้ ถ้าหากว่ายังไม่มีกฎกระทรวงที่ตั้งขึ้นละก็ กระผมคิดว่าถ้ามีขึ้นแล้วก็กำหนดให้ผู้พิพากษาศาลแพ่ง ที่มีผู้พิพากษาที่มีคุณวุฒิพิเศษ มีอารมณ์เยือกเย็น และชีวิตครอบครัวของบุคคลผู้นั้นดี ให้เป็นผู้พิจารณาคดีครอบครัวโดยเฉพาะ ก็จะสมประสงค์ในการที่จะก่อร่างตั้งศาลครอบครัวในกาลต่อไป สำหรับศาลอื่น ๆ นั้น เห็นจะทำได้ยากสักหน่อย ที่จะออกกฎกระทรวงกำหนดให้ผู้พิพากษาพิจารณาเฉพาะคดีครอบครัวสำหรับศาลที่มีผู้พิพากษาน้อยแต่สำหรับศาลใหญ่ ๆ ที่มีผู้พิพากษามาก ก็อาจจะกำหนดได้เหมือนอย่างที่ศาลอุทธรณ์ และศาลฎีกาได้ตั้งผู้พิพากษาพิเศษขึ้น สำหรับพิจารณาคดีเด็กและเยาวชนเป็นพิเศษเลยเป็นการภายใน ไม่ได้ตั้งโดยกฎกระทรวงของกระทรวงยุติธรรม กระทรวงยุติธรรมยังไม่เคยออกกฎกระทรวงข้อนี้มา ในพระธรรมนูญศาลยุติธรรม กระผมจำไม่ได้ว่ามาตราไหน แต่ไม่เกินมาตรา ๙ นะครับ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรมลองรับความคิดนี้ไปพิจารณา กระผมว่าจะสำเร็จประโยชน์ในการที่จะรักษาความสัมพันธ์ระหว่างสามีภรรยาให้ดีขึ้น

ประธานวุฒิสภา : ผมคิดว่าเราได้อภิปรายกันมาพอสมควรแล้วนะครับ ผมก็จะขอประทานมติเลยว่า จะรับหลักการร่างพระราชบัญญัติให้ใช้มาตรา ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่นี้หรือไม่ ท่านผู้ใดเห็นควร

รับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ขอได้โปรดยกมือขึ้น

(มีสมาชิกยกมือ ๗๓ คน)

ประธานวุฒิสภา : ท่านผู้ใดเห็นว่าไม่ควรรับหลักการ ขอได้โปรดยกมือขึ้น

(ไม่มีสมาชิกยกมือ)

ประธานวุฒิสภา : ไม่มี เป็นอันว่าที่ประชุมนี้ลงมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติให้ใช้บทบัญญัติบรรพ ๕ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่ได้ตรวจชำระใหม่ กรรมาธิการครับเชิญท่านรัฐมนตรี

นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม) : ขอเสนอกรรมาธิการชุดเดิม วิสามัญ ๒๑ ท่าน

ประธานวุฒิสภา : รัฐบาลขอเสนอ กรรมาธิการชุดที่พิจารณาร่างพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ที่สภาตั้งไปแล้ว จะมีท่านผู้ใดมีความเห็นเป็นอย่างอื่นหรือไม่

(ไม่มีสมาชิกมีความเห็นเป็นอย่างอื่น)

ประธานวุฒิสภา : ไม่มี ก็เป็นอันว่าที่ประชุมนี้มีมติให้ส่งร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ไปยังกรรมาธิการชุดเดิมที่สภาตั้งไปแล้วพิจารณา กำหนดการแปรญัตติภายในกี่วัน

นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์ (รัฐมนตรีว่าการกระทรวงยุติธรรม) : รัฐบาลขอเสนอแปรญัตติตามข้อบังคับ คือ ๗ วัน เช่นเดียวกัน

ประธานวุฒิสภา : จะมีท่านผู้ใดมีความเห็นเป็นอย่างอื่นหรือไม่ครับ

(ไม่มีสมาชิกมีความเห็นเป็นอย่างอื่น)

ประธานวุฒิสภา : ไม่มี ก็เป็นอันว่าที่ประชุมนี้มีมติให้แปรญัตติภายใน ๗ วัน

ต่อไประเบียบวาระที่ ๕ ร่างพระราชบัญญัติวิธีการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ พ.ศ. .... ซึ่งคณะกรรมาธิการร่วมกันพิจารณาเสร็จแล้ว

ที่ ๐๖๘๒ รัฐสภา

๑๐ กันยายน ๒๕๑๙

เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติวิธีการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ...

กราบเรียน ประธานวุฒิสภา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้น พร้อมด้วยรายงานของคณะกรรมาธิการร่วมกัน ๑ ชุด

ตามที่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาได้ลงมติตั้งบุคคลสภาละ ๗ คน ประกอบเป็นคณะกรรมาธิการร่วมกัน เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวิธีการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ พ.ศ. .... ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๔๙ (๓) มีรายนามกรรมาธิการแต่ละสภาดังนี้

สภาผู้แทนราษฎร	วุฒิสภา
๑. นายณัฐวุฒิ สุทธิสงคราม	๑. นางจันทนี สันตะบุตร
๒. นายประยูร โง่นคำ	๒. นายแถม สุรทิณพ์
๓. นายประสิทธิ์ กาญจนวัฒน์	๓. นายพจน์ ปุษปาคม
๔. นายวุฒิชัย แสนประสิทธิ์	๔. พลตำรวจเอก พิชัย กุลละวณิชย์
๕. นายสมศักดิ์ เสยคำแหง	๕. นายมนูญ บริสุทธิ์
๖. นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์	๖. นายสานนท์ สายสว่าง
๗. นายอุดร ตันติสุนทร	๗. พลโท ไสว ดวงมณี

บัดนี้ คณะกรรมาธิการร่วมกันได้พิจารณาร่างพระราชบัญญัติ ฉบับนี้เสร็จแล้ว จึงกราบเรียนเพื่อได้โปรดนำเสนอที่ประชุมวุฒิสภาพิจารณาต่อไป.

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

เสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์

(นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์)

ประธานคณะกรรมาธิการร่วมกัน

รายงานของคณะกรรมาธิการร่วมกัน

ตามที่ที่ประชุมสภาผู้แทนราษฎรและวุฒิสภาได้ลงมติตั้งบุคคลสภาละ ๗ คน ประกอบเป็นคณะกรรมาธิการร่วมกัน เพื่อพิจารณาร่างพระราชบัญญัติวิธีการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ พ.ศ. .... ตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๒๔๙ (๓) นั้น บัดนี้ คณะกรรมาธิการร่วมกันได้ดำเนินการแล้ว ปรากฏผลดังนี้

๑. ที่ประชุมคณะกรรมาธิการร่วมกันได้เลือก นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ เป็นประธานคณะกรรมาธิการ และนายสานนท์ สายสว่าง เป็นเลขานุการคณะกรรมาธิการ

๒. ผู้ซึ่งคณะรัฐมนตรีมอบหมายให้มาชี้แจงแสดงความคิดเห็น คือ นายอรรถนิติ ดิษฐอำนาจ ผู้พิพากษาประจำกระทรวง ช่วยทำงานในตำแหน่งหัวหน้ากองวิชาการ สำนักงานส่งเสริมงานตุลาการ กระทรวงยุติธรรม

๓. บันทึกผลการพิจารณาของคณะกรรมาธิการร่วมกัน

๓.๑ มาตรา ๗ วุฒิสภาได้แก้ไขร่างของสภาผู้แทนราษฎรในวรรคสองเป็นดังนี้

"การลงมติวินิจฉัยข้อปรึกษาใด ๆ ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ เว้นแต่การลงมติวินิจฉัยปรึกษาที่เสนอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญต้องมีเสียงข้างมากไม่น้อยกว่าหาเสียง และในการลงมติวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือความเป็นรัฐมนตรีของบุคคลใดสิ้นสุดลงต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าหกเสียง"

คณะกรรมาธิการร่วมกันได้แก้ไขเพิ่มเติม เป็นดังนี้

"การลงมติวินิจฉัยข้อปรึกษาใด ๆ ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ เว้นแต่การลงมติวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือความเป็นรัฐมนตรี ของบุคคลใดสิ้นสุดลงต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าหกเสียง"

๓.๒ มาตรา ๑๒ วุฒิสภาได้แก้ไขร่างของสภาผู้แทนราษฎร เป็นดังนี้

"มาตรา ๑๒ คำร้องของสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งร้องตามมาตรา ๑๐๕ แห่งรัฐธรรมนูญ หรือตามมาตรา ๑๐๕ แห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งอนุโลมใช้บังคับตามมาตรา ๑๘๘ วรรคสอง แห่งรัฐธรรมนูญนั้น ก่อนที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัยการพิจารณาครั้งแรกผู้ร้องจะขอแก้ไขเพิ่มเติมหรือแสดงเหตุผลประกอบเพิ่มเติมคำร้องที่ได้ยื่นไว้ก็ได้ โดยยื่นต่อประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องนั้น"

คณะกรรมาธิการร่วมกันได้แก้ไขเพิ่มเติม เป็นดังนี้

"มาตรา ๑๒ คำร้องของสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งร้องตามมาตรา ๑๐๕ แห่งรัฐธรรมนูญ หรือตามมาตรา ๑๐๕ แห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งอนุโลมใช้บังคับตามมาตรา ๑๘๘ วรรคสอง แห่งรัฐธรรมนูญนั้น ก่อนที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีการพิจารณาครั้งแรกผู้ร้องจะขอแก้ไขเพิ่มเติม หรือแสดงเหตุผลประกอบเพิ่มเติมก็ได้ โดยยื่นคำร้องต่อประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องนั้น"

๓.๓ มาตรา ๑๓ วุฒิสภาได้แก้ไขร่างของสภาผู้แทนราษฎรในวรรคสาม เป็นดังนี้

"ถ้าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำร้องนั้นยังมิได้จะได้รับการพิจารณาต่อไปก็ให้ส่งสำเนาคำร้องนั้นไปยังผู้ถูกร้อง และกำหนดให้ยื่นคำชี้แจงภายในสิบห้าวัน นับแต่วันที่ได้รับสำเนาคำร้อง กำหนดระยะเวลาดังกล่าว เมื่อผู้ถูกร้องร้องขอขยายเวลาคณะตุลาการรัฐธรรมนูญอาจอนุญาตให้ขยายได้ตามที่เห็นสมควร"

คณะกรรมาธิการร่วมกันเห็นด้วยกับร่างของวุฒิสภา

๔. ได้เสนอร่างพระราชบัญญัติตามมติของคณะกรรมาธิการร่วมกันมาพร้อมกับรายงานนี้ด้วยแล้ว

เสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์

(นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์)

ประธานคณะกรรมาธิการร่วมกัน

ร่าง

พระราชบัญญัติ

วิธีการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

พ.ศ. ....

.....

.....

.....

.....

.....

ไทยที่เป็นการสมควรมีกฎหมายว่าด้วยวิธีการพิจารณาของคณะตุลาการ – รัฐธรรมนูญ

.....

.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติวิธีการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ พ.ศ. ...."

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจาก วันประกาศในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ บรรดาบทกฎหมาย กฎและข้อบังคับอื่นในส่วนที่บัญญัติไว้แล้วในพระราชบัญญัตินี้หรือซึ่งขัดหรือแย้งกับบทแห่งพระราชบัญญัตินี้ ให้ใช้พระราชบัญญัตินี้แทน

มาตรา ๔ ให้ประธานรัฐสภา ประธานวุฒิสภา ประธานสภาผู้แทนราษฎร และนายกรัฐมนตรีรักษาการให้เป็นไปตามพระราชบัญญัตินี้

หมวด ๑

บททั่วไป

มาตรา ๕ ประธานตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นประธานของที่ประชุม คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีอำนาจหน้าที่ดำเนินกิจการของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๖ ให้เลขาธิการรัฐสภา เป็นเลขาธิการคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ มีหน้าที่ดำเนินกิจการอันเป็นธุรการของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

เมื่อเลขาธิการรัฐสภาไม่อยู่หรือไม่สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้ ให้รองเลขาธิการรัฐสภาทำหน้าที่แทน

มาตรา ๗ การประชุมของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ต้องมีตุลาการรัฐธรรมนูญมาประชุมไม่น้อยกว่าห้าคนจึงจะเป็นองค์ประชุม แต่การประชุมเพื่อลงมติวินิจฉัยข้อปรึกษาที่เสนอให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ต้องมีตุลาการรัฐธรรมนูญมาประชุมไม่น้อยกว่าเจ็ดคนจึงจะเป็นองค์ประชุม

การลงมติวินิจฉัยข้อปรึกษาใด ๆ ให้ถือเอาเสียงข้างมากเป็นประมาณ เว้นแต่การลงมติวินิจฉัยว่าสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา หรือ สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือความเป็นรัฐมนตรี ของบุคคลใดสิ้นสุดลง ต้องมีเสียงเห็นชอบด้วยไม่น้อยกว่าหกเสียง

ตุลาการรัฐธรรมนูญคนหนึ่งมีเสียงหนึ่งในการลงคะแนน ถ้ามีคะแนนเสียงเท่ากันให้ประธานในที่ประชุมออกเสียงเพิ่มขึ้นได้อีกเสียงหนึ่งเป็นเสียงชี้ขาด

มาตรา ๘ เมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ได้รับคำร้องหรือความเห็นให้วินิจฉัยปัญหาใด ๆ ตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญนัดประชุมครั้งแรกภายในสิบวันนับแต่วันได้รับคำร้องหรือความเห็นนั้น

มาตรา ๙ เพื่อประโยชน์ในการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจเข้าตรวจรายงานการประชุมหรือเอกสารใด ๆ ของรัฐสภาได้

มาตรา ๑๐ ในการปฏิบัติการตามพระราชบัญญัตินี้ ให้ตุลาการรัฐธรรมนูญเป็นเจ้าพนักงานตามประมวลกฎหมายอาญา

มาตรา ๑๑ คำวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ทำเป็นหนังสือ และให้แสดงเหตุผลประกอบคำวินิจฉัยนั้นด้วย

หมวด ๒
การพิจารณาการสิ้นสุดแห่งสมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภา และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร และความเป็นรัฐมนตรี

มาตรา ๑๒ คำร้องของสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ซึ่งร้องตามมาตรา ๑๐๕ แห่งรัฐธรรมนูญ หรือตามมาตรา ๑๐๕ แห่งรัฐธรรมนูญ ซึ่งอนุโลมใช้บังคับตามมาตรา ๑๘๔ วรรคสอง แห่งรัฐธรรมนูญนั้น ก่อนที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีการพิจารณาครั้งแรก ผู้ร้องจะขอแก้ไขเพิ่มเติมหรือแสดงเหตุผลประกอบเพิ่มเติมก็ได้ โดยยื่นคำร้องต่อประธานแห่งสภาที่ได้รับคำร้องนั้น

มาตรา ๑๓ ในการพิจารณาคำร้องตามมาตรา ๑๒ ถ้าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำร้องนั้นมีข้อความที่อ่านไม่เข้าใจหรือมีถ้อยคำไม่สุภาพ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจสั่งเป็นหนังสือไปยังผู้ร้อง โดยผ่านประธานแห่งสภาที่ผู้นั้นเป็นสมาชิก ให้ทำคำร้องใหม่หรือแก้ไขเพิ่มเติมภายในระยะเวลาที่กำหนดก็ได้ และในการนี้จะกำหนดเงื่อนไขใด ๆ ตามที่เห็นสมควรก็ได้

ถ้าผู้ร้องไม่ปฏิบัติตามคำสั่งของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญตามวรรคหนึ่ง หรือคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นว่าสภาพแห่งคำร้องไม่ชัดแจ้ง หรือไม่มีข้ออ้างที่อาศัยเป็นหลักแห่งคำร้องหรือข้อเท็จจริงที่ปรากฏตามคำร้องนั้น แม้จะฟังว่าเป็นความจริงก็ไม่เป็นเหตุให้สมาชิกภาพหรือความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้องสิ้นสุดลงตามบทบัญญัติแห่งรัฐธรรมนูญ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจทำคำวินิจฉัยให้ยกคำร้องนั้นเสียได้ โดยไม่ต้องดำเนินการพิจารณาต่อไป

ถ้าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเห็นว่าคำร้องนั้นชอบที่จะได้รับการพิจารณาต่อไปก็ให้ส่งสำเนาคำร้องนั้นไปยังผู้ถูกร้อง และกำหนดให้ยื่นคำชี้แจงภายในสิบห้าวัน นับแต่วันได้รับสำเนาคำร้อง กำหนดระยะเวลาดังกล่าว เมื่อผู้ถูกร้องยื่นคำขอขยายเวลา คณะตุลาการรัฐธรรมนูญอาจอนุญาตให้ขยายได้ตามที่เห็นสมควร

มาตรา ๑๔ การส่งสำเนาคำร้องและหนังสือกำหนดเวลาให้ยื่นคำชี้แจงและเงื่อนไขใด ๆ ตามมาตรา ๑๓ ให้ส่งแก่ผู้ถูกร้อง ณ ที่อยู่อาศัยหรือสถานที่ติดต่อแห่งใดแห่งหนึ่งตามที่ผู้ถูกร้องได้แจ้งไว้ต่อสำนักงานเลขาธิการรัฐสภา หรือสำนักนายกรัฐมนตรี แล้วแต่กรณี หากไม่พบตัวผู้ถูกร้องและมีบุคคลอื่นที่มีอายุเกินเจ็ดสิบปีซึ่งอยู่หรือทำงานอยู่ ณ ที่นั้นยอมรับแทนก็ให้ถือว่าผู้ถูกร้องได้รับไว้แล้ว

ในกรณีที่ไม่มีผู้รับแทนหรือผู้ถูกร้องไม่ยอมรับสำเนาคำร้อง และหนังสือกำหนดเวลาให้ยื่นคำชี้แจง คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจสั่งให้ปิดประกาศ ณ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภาเพื่อให้ผู้ถูกร้องมารับสำเนาคำร้องและหนังสือกำหนดเวลาให้ยื่นคำชี้แจงที่สำนักงานเลขาธิการรัฐสภาภายในสิบห้าวันนับแต่วันปิดประกาศ และให้ส่งสำเนาประกาศทางไปรษณีย์ลงทะเบียนไปยังผู้ถูกร้อง ณ สถานที่ตามวรรคหนึ่งในวันปิดประกาศนั้นด้วย

มาตรา ๑๕ เมื่อผู้ถูกร้องได้รับสำเนาคำร้องแล้วและได้ยื่นคำชี้แจง หรือผู้ถูกร้องไม่ได้ยื่นคำชี้แจงภายในเวลาที่กำหนด หรือไม่มารับสำเนาคำร้องและหนังสือกำหนดเวลายื่นคำชี้แจงตามประกาศตามมาตรา ๑๔ ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญกำหนดวันพิจารณาครั้งแรก

วันพิจารณาทุกครั้ง ให้ปิดประกาศไว้ ณ สำนักงานเลขาธิการรัฐสภาสำหรับประกาศกำหนดวันพิจารณาครั้งแรกให้ส่งสำเนาไปยังผู้ถูกร้อง ไม่น้อยกว่าสิบห้าวันก่อนวันพิจารณา

การพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้กระทำโดยเปิดเผย เว้นแต่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะสั่งเป็นอย่างอื่นหรือผู้ถูกร้องขอให้กระทำเป็นการลับ

มาตรา ๑๖ ผู้ถูกร้อง ไม่ว่าจะได้ยื่นคำชี้แจงไว้หรือไม่ มีสิทธิเข้าฟัง

การพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ถามพยานและอ้างตนเองหรือพยานหลักฐานอื่นเป็นพยาน

มาตรา ๑๗ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจออกคำสั่งเรียกผู้ร้อง หรือบุคคลอื่นใดนอกจากผู้ถูกร้องมาให้ถ้อยคำเป็นพยาน หรือเรียกบุคคลใดให้ส่งเอกสารหรือสิ่งใด ๆ ซึ่งอาจใช้เป็นพยานหลักฐานมาประกอบการพิจารณา

มาตรา ๑๘ คำสั่ง ประกาศหรือหนังสืออื่นใดของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญให้ประธานตุลาการรัฐธรรมนูญ ตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ปฏิบัติหน้าที่แทนประธานตุลาการรัฐธรรมนูญหรือตุลาการรัฐธรรมนูญผู้ได้รับมอบหมายเป็นผู้ลงลายมือชื่อ

มาตรา ๑๙ การส่งคำสั่ง ประกาศหรือหนังสืออื่นใดของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๙ แก่บุคคลใดก็ตาม ให้นำมาตรา ๑๙ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๐ คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจสั่งงด การสืบพยานหลักฐานใด ๆ ที่เห็นว่าไม่เกี่ยวกับประเด็นหรือไม่มีความจำเป็น หรือจะทำให้การพิจารณาชักช้าโดยไม่จำเป็น

มาตรา ๒๑ ในการพิจารณาของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจรักษาความสงบเรียบร้อย และกระทำการใด ๆ เพื่อให้การพิจารณาดำเนินไปโดยรวดเร็ว รวมทั้งวางระเบียบเกี่ยวกับการดำเนินงาน ของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๒๒ เมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย และแจ้งให้ประธานแห่งสภาที่ได้ส่งคำร้องทราบแล้ว ให้ประธานแห่งสภานั้นแจ้งคำวินิจฉัยไปยังผู้ร้องและผู้ถูกร้อง

มาตรา ๒๓ ในกรณีที่ปรากฏต่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญว่า สมาชิกภาพของสมาชิกวุฒิสภาหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือความเป็นรัฐมนตรีของผู้ถูกร้อง สิ้นสุดลงก่อนที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญจะได้วินิจฉัยว่า สมาชิกภาพหรือความเป็นรัฐมนตรีของผู้นั้นสิ้นสุดลงหรือไม่ ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีอำนาจสั่งจำหน่ายเรื่องที่พิจารณาอยู่นั้น

ได้ แล้วแจ้งให้ประธานแห่งสภาที่ส่งคำร้องทราบ

หมวด ๗

การพิจารณาหลักการร่างพระราชบัญญัติที่เสนอและ
ร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้

- - - - - - - -

มาตรา ๒๔ ในกรณีที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งร่างพระราชบัญญัติ ที่สภาผู้แทนราษฎรเห็นว่ามีหลักการอย่างเดียวกัน หรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้ไปให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยตามมาตรา ๑๕๑ แห่งรัฐธรรมนูญ ให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งหลักการของร่างพระราชบัญญัติ ทั้งสองไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญพร้อมด้วยเหตุผลในการเสนอร่างพระราชบัญญัติทั้งสองนั้นด้วย

ในระหว่างที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญยังมิได้วินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติ ที่ประธานสภาผู้แทนราษฎรส่งมาตามวรรคหนึ่งมีหลักการอย่างเดียวกัน หรือคล้ายกันกับหลักการของร่างพระราชบัญญัติที่ต้องยับยั้งไว้หรือไม่ ถ้าคณะรัฐมนตรีหรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรที่เสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวได้ถอนร่างพระราชบัญญัตินั้นไป ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญสั่งจำหน่ายเรื่องที่พิจารณาอยู่นั้นได้ แล้วแจ้งให้ประธานสภาผู้แทนราษฎรทราบ

มาตรา ๒๕ เมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำคำวินิจฉัยแล้ว ให้ส่งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานสภาผู้แทนราษฎร

หมวด ๘

การพิจารณาปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลอื่น
หรือระหว่างศาลอื่นด้วยกัน

- - - - - -

มาตรา ๒๖ ในกรณีที่ศาลใดศาลหนึ่งเห็นสมควรให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

วินิจฉัยปัญหาเกี่ยวกับอำนาจหน้าที่ระหว่างศาลยุติธรรมกับศาลอื่นหรือระหว่างศาลอื่นด้วยกัน ตามมาตรา ๒๑๓ แห่งรัฐธรรมนูญ ให้ศาลนั้นส่งความเห็นไปยังปลัดกระทรวงเจ้าสังกัด เพื่อส่งต่อไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ

ก่อนที่คณะตุลาการรัฐธรรมนูญมีคำวินิจฉัย ศาลจะขอแก้ไขเพิ่มเติมความเห็นหรือเหตุผลประกอบก็ได้ ไม่ว่าจะมีคำขอจากคณะตุลาการรัฐธรรมนูญหรือไม่

มาตรา ๒๗ เมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำคำวินิจฉัยแล้ว ให้ส่งคำวินิจฉัยนั้นไปยังปลัดกระทรวงเจ้าสังกัดของศาลที่ส่งความเห็นมาให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยเพื่อส่งต่อไปยังศาลนั้น

หมวด ๕
การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติที่สมาชิกวุฒิสภา สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร หรือนายกรัฐมนตรี เห็นว่ามีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๒๘ ในกรณีที่สมาชิกวุฒิสภาและสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรทั้งสองสภารวมกันหรือสมาชิกของแต่ละสภาหรือนายกรัฐมนตรี เสนอความเห็นเพื่อให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยว่าร่างพระราชบัญญัติที่ได้รับความเห็นชอบของรัฐสภาแล้ว มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญตามมาตรา ๖๒๔ แห่งรัฐธรรมนูญ ให้ส่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวนั้นไปพร้อมกับความเห็นและให้นำมาตรา ๑๒ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๒๙ เมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำคำวินิจฉัยแล้ว ให้ส่งคำวินิจฉัยนั้นไปยังประธานแห่งสภาที่ส่งความเห็นให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัย หรือนายกรัฐมนตรี แล้วแต่กรณี

หมวด ๖
การพิจารณาบทบัญญัติแห่งกฎหมายที่ศาลเห็นว่ามีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ

มาตรา ๓๐ ในกรณีที่ศาลเห็นว่าบทบัญญัติแห่งกฎหมายใด มีข้อความขัดหรือแย้งต่อรัฐธรรมนูญ และรอการพิจารณาพิพากษาคดีไว้ชั่วคราวตามมาตรา ๒๒๕ แห่งรัฐธรรมนูญให้ศาลส่งความเห็นเช่นว่านั้นพร้อมด้วยเอกสารประกอบ ถ้ามี ไปยังปลัดกระทรวงเจ้าสังกัดเพื่อส่งต่อไปยังคณะตุลาการรัฐธรรมนูญ และให้นำมาตรา ๒๖ มาใช้บังคับโดยอนุโลม

มาตรา ๓๑ ถ้าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญประสงค์จะได้สำนวนความ ที่เกี่ยวข้องทั้งหมดหรือบางส่วนมาประกอบการพิจารณาวินิจฉัยก็ให้มีคำสั่งเรียกไปยังปลัดกระทรวงเจ้าสังกัด

มาตรา ๓๒ เมื่อคณะตุลาการรัฐธรรมนูญทำคำวินิจฉัยแล้ว ให้ส่งคำวินิจฉัยนั้นไปยังปลัดกระทรวงเจ้าสังกัดที่ส่งความเห็นมาให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญพิจารณาวินิจฉัยเพื่อส่งต่อไปยังศาลนั้น

.....

.....

ขอเชิญคณะกรรมาธิการเข้าประจำที่

(คณะกรรมาธิการเข้าประจำที่)

ประธานวุฒิสภา : คณะกรรมาธิการมีอะไรที่จะแถลงเพิ่มเติมบ้างหรือไม่ครับ

นายเสวตร เปี่ยมพงศ์สานต์ (ประธานคณะกรรมาธิการ) : ท่านผู้เป็นประธานคณะกรรมาธิการใคร่ขอแถลงเพื่อความชัดแจ้งสำหรับท่านสมาชิก สำหรับมาตราที่แก้ไขไปจากร่างที่ผ่านวุฒิสภาไปแล้วก็มีมาตรา ๗ ซึ่งได้ตัดข้อความที่เกี่ยวกับการลงมติวินิจฉัยของคณะตุลาการรัฐธรรมนูญเกี่ยวกับปัญหาที่เสนอ ให้คณะตุลาการรัฐธรรมนูญวินิจฉัยว่า ต้องมีเสียงข้างมากไม่น้อยกว่าห้าเสียงนั้น ได้ตัดไป เพราะว่าในบางกรณีจะเกิดเป็นปัญหาว่า ถ้าคณะตุลาการรัฐธรรมนูญลงมติด้วยเสียงข้างมาก ๔ ต่อ ๓ จะวินิจฉัยปัญหานั้นไม่ได้ โดยเฉพาะในเรื่องว่าศาลใดจะมีอำนาจพิจารณาในเรื่องนั้น หรือเรื่องนี้เพราะฉะนั้นคณะกรรมาธิการจึงได้ตัดข้อความ

ตอนนั้นออกทั้งหมด ก็เหลือเพียงการวินิจฉัยปัญหาใด ๆ ก็ถือเสียงข้างมากเป็นประมาณ เว้นแต่เกี่ยวกับการสิ้นสุดของสมาชิกภาพของสมาชิกหรือความเป็นรัฐมนตรีสิ้นสุดลง ก็ให้ถือเสียงไม่น้อยกว่าหกเสียงตามร่างที่ผ่านวุฒิสภาไปแล้ว ส่วนมาตรา ๑๒ นั้น เกี่ยวกับเรื่องถ้อยคำ ก็มีการแก้ไขเล็กน้อยเพื่อให้ถูกต้องตามหลักไวยากรณ์ สำหรับมาตรา ๑๓ ก็เช่นเดียวกัน แก้ถ้อยคำเพียงเล็กน้อย อันนี้ก็ขอเรียนให้ท่านสมาชิกได้ทราบ ที่แก้ไขมีเท่านั้น

ประธานวุฒิสภา : จะมีท่านผู้ใดอภิปรายหรือไม่

(ไม่มีสมาชิกอภิปราย)

ประธานวุฒิสภา : ถ้าไม่มีท่านผู้ใดจะอภิปราย ผมจะได้ขอประทานมติที่ประชุมเลยว่า ท่านผู้ใดเห็นชอบกับร่างพระราชบัญญัติที่คณะกรรมาธิการร่วมกันได้พิจารณาแล้วหรือไม่ ท่านผู้ใดเห็นชอบตามร่างที่คณะกรรมาธิการร่วมกันพิจารณาแล้ว ขอได้โปรดยกมือขึ้น

(มีสมาชิกยกมือ ๗๔ คน)

ประธานวุฒิสภา : ท่านผู้ใดไม่เห็นด้วย ขอได้โปรดยกมือขึ้น

(ไม่มีสมาชิกยกมือ)

ประธานวุฒิสภา : ไม่มี เป็นอันว่าที่ประชุมนี้ลงมติเห็นชอบด้วยกับร่างที่คณะกรรมาธิการร่วมกันได้พิจารณาแล้ว

ระเบียบวาระที่ ๖ เรื่องที่ค้างพิจารณา ไม่มี

ระเบียบวาระที่ ๗ เรื่องที่เสนอใหม่ คือพิจารณาร่างพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ซึ่งสภาผู้แทนราษฎรลงมติเห็นชอบแล้ว

๑๓๓

ที่ สผ ๐๐๐๓/๑๗๕๗๕ สภาผู้แทนราษฎร

๗ กันยายน ๒๕๑๙

เรื่อง ร่างพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ....

กราบเรียน ประธานวุฒิสภา

สิ่งที่ส่งมาด้วย ร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวข้างต้น พร้อมด้วยบันทึกหลักการและเหตุผลประกอบ

ด้วยในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๘/๒๕๑๙ (สามัญ สมัยที่สอง) วันพฤหัสบดีที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๑๙ ที่ประชุมได้ลงมติเห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ซึ่งคณะรัฐมนตรี และสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้เสนอ และในคราวประชุมสภาผู้แทนราษฎรเป็นพิเศษ วันจันทร์ที่ ๖ กันยายน ๒๕๑๙ ต่อจากครั้งที่ ๙/๒๕๑๙ (สามัญ สมัยที่สอง) วันพฤหัสบดีที่ ๒ กันยายน ๒๕๑๙ ที่ประชุมได้ลงมติเห็นชอบด้วยกับร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว และให้เสนอต่อวุฒิสภาพิจารณาต่อไป

ฉะนั้น จึงเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวมาเพื่อนำเสนอต่อวุฒิสภาพิจารณาต่อไปตามรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย มาตรา ๑๔๘

อนึ่ง ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้เป็นร่างพระราชบัญญัติเกี่ยวด้วยการเงิน

ขอแสดงความนับถืออย่างยิ่ง

อุทัย พิมพ์ใจชน

(นายอุทัย พิมพ์ใจชน)

ประธานสภาผู้แทนราษฎร

บันทึก

เรื่อง การพิจารณาร่างพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ที่สภาผู้แทนราษฎรพิจารณาเสร็จแล้ว

ในการพิจารณาร่างพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ซึ่งคณะรัฐมนตรี , พันเอกสมพิศ ศรีสังคม กับคณะ, นายแคล้ว นรปติ, นายส่งสุข ภักเกษม กับคณะ และนายไกรยวัฒน์ ไกรยสุทธิ์ เป็นผู้เสนอ รวม ๔ ฉบับ ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๔/๒๕๑๔ (สามัญ สมัยแรก) วันพฤหัสบดีที่ ๑ มิถุนายน ๒๕๑๔ สภาผู้แทนราษฎรได้ร่วมพิจารณา และลงมติรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติดังกล่าว และตั้งกรรมาธิการวิสามัญขึ้นคณะหนึ่ง เพื่อพิจารณา โดยยึดถือร่างของคณะรัฐมนตรีเป็นหลัก และเมื่อคณะกรรมาธิการพิจารณาเสร็จแล้วจึงได้เสนอต่อสภาผู้แทนราษฎรพิจารณา

ในการประชุมสภาผู้แทนราษฎร ครั้งที่ ๔/๒๕๑๔ (สามัญ สมัยที่สอง) วันพฤหัสบดีที่ ๒๖ สิงหาคม ๒๕๑๔ และในการประชุมสภาผู้แทนราษฎรเป็นพิเศษ วันจันทร์ที่ ๖ กันยายน ๒๕๑๔ ต่อจากครั้งที่ ๔/๒๕๑๔ (สามัญ สมัยที่สอง) วันพฤหัสบดีที่ ๒ กันยายน ๒๕๑๔ สภาผู้แทนราษฎร ได้ลงมติเห็นชอบและให้เสนอต่อวุฒิสภาเพื่อพิจารณาต่อไป ตามรัฐธรรมนูญ

ร่างพระราชบัญญัตินี้วุฒิสภาได้รับเมื่อ ๗ กันยายน ๒๕๑๔

สงวน ตาวงษา
(พันเอก สงวน ตาวงษา)
เลขาธิการรัฐสภา

บันทึกหลักการและเหตุผล
ประกอบร่างพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ..)
พ.ศ. ....

หลักการ

แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๙ มาตรา ๑๑ มาตรา ๑๒ มาตรา ๑๓ มาตรา ๑๔ มาตรา ๑๘ มาตรา ๑๙ มาตรา ๓๐ มาตรา ๓๑ มาตรา ๔๔ มาตรา ๔๗ มาตรา ๖๑ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ และมีบทบัญญัติให้กำนันผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ได้รับเงินประจำตำแหน่งและให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลในปัจจุบันอยู่ในตำแหน่งจนครบห้าปี

เหตุผล

เนื่องจากตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กำนันและผู้ใหญ่บ้าน ดำรงตำแหน่งด้วยการเลือกซึ่งอาจจะทำโดยเปิดเผยหรือลับก็ได้ และอยู่ในตำแหน่งได้โดยไม่มีกำหนดเวลา เป็นการสมควรที่จะให้มีการเลือกตั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้านตามแนวทางประชาธิปไตย และควรให้อยู่ในตำแหน่งได้ชั่วระยะเวลาหนึ่ง นอกจากนั้น บทบัญญัติที่ระบุไว้ในหลักการก็ไม่เหมาะสมแก่กาลสมัย สมควรแก้ไขเสียใหม่จึงจำเป็นต้องตราพระราชบัญญัตินี้ขึ้น

ร่าง

พระราชบัญญัติ

ลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ..)

พ.ศ. ....

.....

.....

.....

.....

.....

โดยที่เป็นการสมควรแก้ไขเพิ่มเติมกฎหมายว่าด้วยลักษณะปกครองท้องที่

.....

.....

มาตรา ๑ พระราชบัญญัตินี้เรียกว่า "พระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. ...."

มาตรา ๒ พระราชบัญญัตินี้ให้ใช้บังคับตั้งแต่วันถัดจากวันประกาศ ในราชกิจจานุเบกษาเป็นต้นไป

มาตรา ๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๙ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๑๖๒ ลงวันที่ ๓ เมษายน พ.ศ. ๒๕๑๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๙ ในหมู่บ้านหนึ่งให้มีผู้ใหญ่บ้านคนหนึ่ง และมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายปกครองสองคน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านฝ่ายรักษาการตามสงหาสองคน หมู่บ้านใดมีความจำเป็นต้องมีผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านมากกว่าจำนวนดังกล่าว ให้ผู้ว่าราชการจังหวัดขออนุมัติต่อกระทรวงมหาดไทย"

มาตรา ๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๑ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะ

ปกครองท้องที่พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๘๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๑ ราษฎรซึ่งมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้ เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน

(๑) มีสัญชาติไทยและมีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์ ในวันที่ ๑ มกราคมของปีที่มีการเลือกตั้ง

(๒) ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

(๓) ไม่เป็นคนวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

(๔) ไม่อยู่ในระหว่างถูกเพิกถอนสิทธิเลือกตั้งโดยคำพิพากษา

(๕) มีภูมิลำเนาและถิ่นที่อยู่เป็นประจำและมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรอยู่ในหมู่บ้านนั้นมาแล้วติดต่อกันไม่น้อยกว่าหกเดือนจนถึงวันเลือกตั้ง"

มาตรา ๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๔๙๖ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๒ ราษฎรผู้มีคุณสมบัติและไม่อยู่ในลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้ เป็นผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน

(๑) มีสัญชาติไทย

(๒) มีอายุไม่ต่ำกว่ายี่สิบปีบริบูรณ์

(๓) มีภูมิลำเนาและถิ่นที่อยู่เป็นประจำและมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรอยู่ในหมู่บ้านนั้นมาแล้วติดต่อกันไม่น้อยกว่าหกเดือน จนถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง

(๔) เป็นผู้เลื่อมใสในการปกครองตามรัฐธรรมนูญด้วยความบริสุทธิ์ใจ

(๕) ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช

(๖) ไม่เป็นผู้มีร่างกายทุพพลภาพหรือวิกลจริต หรือจิตฟั่นเฟือนไม่สมประกอบ

หรือเป็นผู้ติดยาเสพติดให้โทษ หรือไม่เป็นโรคตามที่รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทยประกาศกำหนดในราชกิจจานุเบกษา

(๗) ไม่เป็นข้าราชการ หรือพนักงานส่วนท้องถิ่น ซึ่งมีตำแหน่งหรือเงินเดือนประจำ พนักงานของหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ สมาชิกสภาท้องถิ่น ผู้บริหารท้องถิ่น สมาชิกวุฒิสภา หรือสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร

(๘) ไม่เป็นผู้มีชื่อเสียงในทางทุจริตหรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรม

(๙) ไม่เป็นผู้เคยถูกลงโทษไล่ออก หรือปลดออก จากทุจริตต่อหน้าที่ราชการหน่วยงานของรัฐหรือรัฐวิสาหกิจ องค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล สุขาภิบาล หรือสภาตำบลหรือถ้าเคยถูกลงโทษไล่ออกหรือปลดออก ยังไม่พ้นกำหนดเวลาห้าปีนับแต่วันถูกไล่ออกหรือปลดออก

(๑๐) ไม่เป็นผู้เคยต้องรับโทษจำคุกโดยคำพิพากษาถึงที่สุดให้จำคุก เว้นแต่เป็นโทษสำหรับความผิดที่ได้กระทำโดยประมาทหรือความผิดลหุโทษ หรือไม่เป็นผู้เคยต้องเข้ากับรมตามกฎหมายว่าด้วยการอบรมและฝึกอาชีพบุคคลบางประเภท หรือถ้าเคยต้องรับโทษจำคุกหรือเข้ากับรมยังไม่พ้นกำหนดเวลาสามปี นับแต่วันพ้นโทษ หรือพ้นจากการกบรม

(๑๑) ไม่เป็นบุคคลวิกลจริต ซึ่งศาลยังไม่สั่งให้พ้นจากคดี

(๑๒) ไม่เป็นกำนันหรือผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นกำนัน"

มาตรา ๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๓) พ.ศ. ๒๔๘๔ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๓ ให้นายอำเภอจัดให้มีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

การเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านให้ใช้วิธีออกเสียงโดยตรงและลับ

ให้ผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้านนับแต่วันเลือกตั้ง แล้วให้นายอำเภอรายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญผู้ให้ไว้เป็นหลักฐาน

ผู้ใหญ่บ้านอยู่ในตำแหน่งคราวละห้าปี นับแต่วันได้รับเลือกตั้ง"

มาตรา ๗ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๔ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๖๔ ลงวันที่ ๑๓ มีนาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๔ นอกจากถึงคราวออกตามวาระตามมาตรา ๑๓ ผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

(๑) ขาดคุณสมบัติ หรือเข้าลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่ง ตามมาตรา ๑๒ เว้นแต่กรณีภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช ซึ่งได้รับอนุญาตให้ลาบวชตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย

(๒) ตาย

(๓) ได้รับอนุญาตจากนายอำเภอให้ลาออก

(๔) หมู่บ้านที่ปกครองถูกยุบ

(๕) ไปเสียจากหมู่บ้านที่ตนปกครองเกินสามเดือน

(๖) ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านนั้น มีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนร้องขอต่อนายอำเภอให้ออกจากตำแหน่ง

(๗) นายอำเภอสั่งให้ออกจากตำแหน่ง เมื่อได้สอบสวนเห็นว่าบกพร่องในทางความประพฤติ หรือความสามารถไม่เหมาะสมกับตำแหน่งแต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาจังหวัด

(๘) ถูกสั่งลงโทษให้ปลด ปลดออก หรือไล่ออก ตามมาตรา ๖๑ ทวิ

เมื่อผู้ใหญ่บ้านพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้อยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานต่อไปจนกว่าจะมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านขึ้นใหม่

สำหรับกรณีผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งเพราะเหตุอื่น นอกจาก (๔) ให้นายอำเภอแต่งตั้งกำนันหรือผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลนั้นที่เห็นสมควรรักษาการในตำแหน่งไปพลางก่อน จนกว่าจะมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านขึ้นใหม่"

มาตรา ๘ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๘ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะ

ปกครองท้องที่พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๔) พ.ศ. ๒๔๖๐ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๘ ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งเพราะเหตุเช่นเดียวกับที่ผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๙ เว้นแต่การถอดตามมาตรา ๑๙ (๗) ไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาจังหวัด หรือเมื่อผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านนั้นออกจากตำแหน่ง หรือผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านนั้นสั่งให้ออก

ถ้าตำแหน่งผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านว่างลง ให้มีการคัดเลือกบุคคลแทนตำแหน่งที่ว่างภายในกำหนดสามสิบวัน นับแต่วันที่ตำแหน่งว่าง

กรณีมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านใหม่ ให้คัดเลือกบุคคลเป็นผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านขึ้นภายในสิบห้าวันนับแต่วันประกาศผลการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้าน

ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งตามมาตรา ๑๙ (๑) (๗) หรือผู้ใหญ่บ้านสั่งให้ออกจากตำแหน่ง ห้ามมิให้คัดเลือกผู้นั้นกลับเข้ามารับตำแหน่งอีกตลอดระยะเวลาที่ผู้ใหญ่บ้านผู้นั้นยังดำรงตำแหน่งอยู่"

มาตรา ๙ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๑๙ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๑๙ ถ้าลูกบ้านในหมู่บ้านใดมีจำนวนเพิ่มขึ้น เมื่อราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งจำนวนไม่น้อยกว่าหนึ่งในสองของจำนวนผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้านที่จะตั้งขึ้นใหม่นั้นหรือกำนัน และผู้ใหญ่บ้านในตำบลแห่งท้องที่นั้น เห็นสมควรตั้งหมู่บ้านเพิ่มขึ้น ให้กำนันนำความแจ้งต่อนายอำเภอ เมื่อนายอำเภอเห็นสมควรตั้งหมู่บ้านเพิ่มขึ้น ให้รายงานผู้ว่าราชการจังหวัด เมื่อผู้ว่าราชการจังหวัดเห็นชอบด้วยก็ให้ตั้งหมู่บ้านขึ้นใหม่ และเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านเพิ่มขึ้นได้

ถ้าผู้ใหญ่บ้านหมู่บ้านใดว่างลง ให้เลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านขึ้นใหม่ ภายในกำหนดสามสิบวันนับแต่วันที่นายอำเภอได้ทราบการว่างนั้น"

มาตรา ๑๐ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๓๐ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะ

ปกครองท้องที่พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๗๔ ลงวันที่ ๑๓ ธันวาคม พ.ศ. ๒๕๑๕ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๓๐ ให้นายอำเภอจัดให้มีการเลือกตั้งกำนัน หลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งให้เป็นไปตามกฎหมายว่าด้วยการนั้น

การเลือกตั้งกำนัน ให้ใช้วิธีออกเสียงโดยตรงและลับ

ให้ผู้ได้รับเลือกตั้งเป็นกำนันนับแต่วันเลือกตั้ง แล้วให้นายอำเภอรายงานไปยังผู้ว่าราชการจังหวัดเพื่อออกหนังสือสำคัญให้ไว้เป็นหลักฐาน

กำนันอยู่ในตำแหน่งคราวละห้าปี นับแต่วันได้รับเลือกตั้ง"

มาตรา ๑๑ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๓๐ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗

"มาตรา ๓๐ ทวิ ผู้มีสิทธิเลือกตั้งกำนัน ต้องมีภูมิลำเนาและถิ่นที่อยู่เป็นประจำและมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรอยู่ในตำบลนั้นมาแล้วติดต่อกันไม่น้อยกว่าหกเดือนจนถึงวันเลือกตั้ง และมีคุณสมบัติตามมาตรา ๑๑ (๑) ถึง (๔)"

มาตรา ๑๒ ให้เพิ่มความต่อไปนี้เป็นมาตรา ๓๐ ตรี แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗

"มาตรา ๓๐ ตรี ผู้มีสิทธิสมัครรับเลือกตั้งเป็นกำนัน ต้องมีภูมิลำเนาและถิ่นที่อยู่เป็นประจำและมีชื่อในทะเบียนบ้านตามกฎหมายว่าด้วยการทะเบียนราษฎรอยู่ในตำบลนั้นมาแล้วติดต่อกันไม่น้อยกว่าหกเดือนจนถึงวันสมัครรับเลือกตั้ง กับต้องมีคุณสมบัติและไม่อยู่ในลักษณะต้องห้ามดังต่อไปนี้

(๑) ไม่เป็นผู้ใหญ่บ้าน ผู้สมัครรับเลือกตั้งเป็นผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สาธารณสุขกำนัน หรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

(๒) มีคุณสมบัติและไม่อยู่ในลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๒ (๑) (๒) และ (๔) ถึง (๑๑)"

มาตรา ๑๓ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๓๑ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะ

ปกครองท้องที่พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๖ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

มาตรา ๓๑ นอกจากถึงคราวออกตามวาระตามมาตรา ๓๐ กำนันต้องออกจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่งดังต่อไปนี้

(๑) ขาดคุณสมบัติหรือเข้าลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา ๓๐ ทวิ เว้นแต่กรณีภิกษุ สามเณร นักพรตหรือนักบวช ซึ่งได้รับอนุญาตให้ลาบวชตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย

(๒) ตาย

(๓) ได้รับอนุญาตจากนายอำเภอให้ลาออก

(๔) ตำบลที่ปกครองถูกยุบ

(๕) ไปเสียจากตำบลที่ตนปกครองเกินสองเดือน

(๖) ราษฎรผู้มีสิทธิเลือกตั้งกำนันในตำบลนั้น มีจำนวนไม่น้อยกว่ากึ่งจำนวนร้องขอต่อนายอำเภอให้ออกจากตำแหน่ง

(๗) นายอำเภอสั่งให้ออกจากตำแหน่ง เมื่อได้สอบสวนเห็นว่า บกพร่องในทางความประพฤติ หรือความสามารถไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง แต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาจังหวัด

(๘) ถูกสั่งลงโทษให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก ตามมาตรา ๖๑ ทวิ

เมื่อกำนันพ้นจากตำแหน่งตามวาระ ให้อยู่ในตำแหน่งเพื่อดำเนินงานต่อไปจนกว่าจะมีการเลือกตั้งกำนันขึ้นใหม่

สำหรับกรณีกำนันต้องออกจากตำแหน่งเพราะเหตุอื่นนอกจาก (๔) ให้นายอำเภอแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้นที่เห็นสมควรรักษาการในตำแหน่งไปพลางก่อนจนกว่าจะมีการเลือกตั้งกำนันขึ้นใหม่"

มาตรา ๑๔ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔๔ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๔๔ ในตำบลหนึ่งให้มีสารวัตรกำนันเป็นผู้ช่วยของกำนันสองคนผู้ที่

จะเป็นสารวัตรกำนันนี้แล้วแต่กำนันจะเลือกให้ผู้ใดเป็น แต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากนายอำเภอ กำนัน มีอำนาจเปลี่ยนสารวัตรกำนันได้ สารวัตรกำนันออกจากตำแหน่งเมื่อกำนันออกจากตำแหน่ง

สารวัตรกำนันต้องมีคุณสมบัติและไม่อยู่ในลักษณะต้องห้ามตามมาตรา ๑๖ ยกเว้น (๒) แต่ต้องมีอายุไม่ต่ำกว่า ๒๑ ปีบริบูรณ์

มาตรา ๑๕ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๔๗ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๔๗ แพทย์ประจำตำบลต้องออกจากตำแหน่งเหมือนกับเหตุที่กำนันต้องออกจากตำแหน่ง เว้นแต่การออกตามมาตรา ๓๑ (๗) ไม่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาจังหวัดหรือดำรงตำแหน่งมาแล้วห้าปี"

มาตรา ๑๖ ให้ยกเลิกความในมาตรา ๖๑ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ ซึ่งแก้ไขเพิ่มเติมโดยพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๔๘๖ และให้ใช้ความต่อไปนี้แทน

"มาตรา ๖๑ ทวิ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบลสารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ต้องรักษาวินัยโดยเคร่งครัดอยู่เสมอ ผู้ใดฝ่าฝืนให้ถือว่าผู้นั้นกระทำความผิดต้องได้รับโทษ

วินัยและโทษผิดวินัย ให้นำกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือนมาใช้บังคับโดยอนุโลม

อำนาจการลงโทษกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ให้เป็นไปดังนี้

(๑) ผู้ใหญ่บ้านมีอำนาจลงโทษภาคทัณฑ์ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

(๒) กำนันมีอำนาจลงโทษภาคทัณฑ์ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน

(๓) นายอำเภอมีอำนาจลงโทษกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ดังนี้

(ก) ให้ออก ปลดออก หรือไล่ออก

(ข) ตัดเงินประจำตำแหน่งโดยเทียบในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นหัวหน้ากอ

(ค) ลงโทษภาคทัณฑ์

เมื่อกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บา
คนใดถูกฟ้องคดีอาญา เว้นแต่คดีความผิดลหุโทษ หรือความผิดอันได้กระทำโดยประมา
หรือมีกรณีที่ต้องหาว่าทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ถูกสอบสวนเพื่อให้ออก ปลดออก หรื
ไล่ออก ถ้านายอำเภอเห็นว่าจะคงให้อยู่ในตำแหน่งจะเป็นการเสียหายแก่ราชการ จะสั่ง
ให้พักหน้าที่ก็ได้ แล้วรายงานให้ผู้ว่าราชการจังหวัดทราบ การสั่งให้กลับเข้ารับ หน้าที่
ตลอดถึงการวินิจฉัยว่าควรจ่ายเงินประจำตำแหน่งระหว่างพักให้เพียงใดหรือไม่ ให้
ผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นผู้พิจารณาสั่งอนุโลมตามกฎหมายว่าด้วยระเบียบข้าราชการพลเรือน

ระหว่างที่ผู้ใหญ่บ้านถูกพักหน้าที่ ให้นายอำเภอแต่งตั้งกำนันหรือผู้ใหญ่บ้านใน
ตำบลนั้นหรือผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในหมู่บ้านนั้น ตามที่เห็นสมควร รักษาการในตำแหน่ง
ไปพลางก่อน

ระหว่างที่กำนันถูกพักหน้าที่ ให้นายอำเภอแต่งตั้งผู้ใหญ่บ้านในตำบลนั้น
ตามที่เห็นสมควรรักษาการในตำแหน่งไปพลางก่อน

(๔) ผู้ว่าราชการจังหวัดมีอำนาจลงโทษกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์
ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านในทุกสถาน ในกรณีการตัดเงินประจำตำแหน่ง
ให้เทียบผู้ว่าราชการจังหวัดในฐานะเป็นผู้บังคับบัญชาชั้นอธิบดี

การอุทธรณ์คำสั่งของผู้ว่าราชการจังหวัด หรือนายอำเภอในกรณีให้ออก
ปลดออกหรือไล่ออก ให้ผู้ถูกลงโทษยื่นคำร้องขอต่อศาลปกครองภายในยี่สิบวันนับจากวันที่
ได้ทราบคำสั่งนั้น

เมื่อมีการยื่นอุทธรณ์ตามความในวรรคก่อน การเลือกตั้งแทนตำแหน่งที่ว่างลง
ตามกำหนดเวลาในมาตรา ๑๙ หรือมาตรา ๓๒ แล้วแต่กรณีให้นับแต่วันที่ศาลมีคำ
พิพากษาหรือคำสั่งถึงที่สุดมีผลให้ตำแหน่งว่างลง"

มาตรา ๑๗ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน

และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน จะได้รับเงินประจำตำแหน่งตามบทบัญญัติแห่งกฎหมาย

มาตรา ๑๘ กำนันผู้ใหญ่บ้านและแพทย์ประจำตำบลซึ่งอยู่ในตำแหน่งติดต่อกันยังไม่ครบห้าปีจนถึงวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับให้คงอยู่ในตำแหน่งต่อไปจนครบห้าปี ส่วนกำนันให้พ้นจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน แต่ถ้าอยู่ในตำแหน่งเกินห้าปีแล้ว ให้คงอยู่ในตำแหน่งต่อไปจนกว่าจะมีการเลือกตั้งใหม่หรือเลือกใหม่ แล้วแต่กรณีภายในกำหนดเก้าสิบวันนับแต่วันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ

สำหรับกำนันที่พ้นจากตำแหน่งผู้ใหญ่บ้าน ให้รักษาการในตำแหน่งผู้ใหญ่บ้านจนกว่าจะมีการเลือกตั้งผู้ใหญ่บ้านใหม่ตามความในวรรคแรก

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งดำรงตำแหน่งในพื้นที่ตำบลหรือหมู่บ้านในเขตสุขาภิบาลทั้งตำบลหรือทั้งหมู่บ้านในวันที่พระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้รักษาการต่อไปในระหว่างที่พระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. ๒๔๙๕ ยังคงใช้บังคับอยู่โดยไม่ต้องเลือกตั้งใหม่ ตามมาตรานี้

มาตรา ๑๙ ระหว่างที่ยังไม่มีกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้านหลักเกณฑ์และวิธีการเลือกตั้งให้เป็นไปตามระเบียบที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด และให้นำกฎหมายว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ที่เกี่ยวกับการคัดค้านการเลือกตั้งบทบัญญัติว่าด้วยการกระทำความผิด และบทกำหนดโทษมาใช้บังคับกับการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยอนุโลม

มาตรา ๒๐ ในระหว่างที่ยังไม่มีศาลปกครอง การยื่นคำร้องขอตามมาตรา ๖๑ ทวิ ให้ยื่นต่อศาลจังหวัด คำพิพากษาหรือคำสั่งศาลจังหวัดให้เป็นที่สุด

มาตรา ๒๑ ในระหว่างที่ยังไม่มีกฎหมายว่าด้วยเงินประจำตำแหน่ง ตามมาตรา ๑๗ ให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้านได้รับเงินเดือนหรือค่าตอบแทนแล้วแต่กรณี ตามที่กระทรวงมหาดไทยกำหนด

มาตรา ๒๒ ในเขตกรุงเทพมหานคร ตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน และผู้ที่ดำรงตำแหน่งดังกล่าวไม่อยู่ในบังคับแห่งพระราชบัญญัตินี้

มาตรา ๒๓ ในระหว่างที่พระราชบัญญัติสุขาภิบาล พ.ศ. ๒๔๙๕ ยังคงใช้บังคับให้กำนันและผู้ใหญ่บ้านดำรงตำแหน่งกรรมการสุขาภิบาลได้ โดยไม่เป็นเหตุให้ออกจากตำแหน่งกำนัน หรือผู้ใหญ่บ้านตามมาตรา ๑๔ และมาตรา ๓๑

มาตรา ๒๔ ให้รัฐมนตรีว่าการกระทรวงมหาดไทย รักษาการตามพระราชบัญญัตินี้

.....

.....

ประธานวุฒิสภา : เชิญท่านรัฐมนตรีครับ

นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ (รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี) ท่านประธานที่เคารพ ทางรัฐบาลได้เสนอร่างพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ..) พ.ศ. .... ซึ่งเป็นการแก้ไข โดยมีหลักการและเหตุผลประกอบ ดังนี้

หลักการ แก้ไขเพิ่มเติมมาตรา ๙ มาตรา ๑๑ มาตรา ๑๒ มาตรา ๑๓ มาตรา ๑๔ มาตรา ๑๘ มาตรา ๑๙ มาตรา ๓๐ มาตรา ๓๑ มาตรา ๔๔ มาตรา ๔๗ มาตรา ๖๑ ทวิ แห่งพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่พระพุทธศักราช ๒๔๕๗ และมีบทบัญญัติให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล สารวัตรกำนัน และผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน ได้รับเงินประจำตำแหน่งและให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และแพทย์ประจำตำบลในปัจจุบันอยู่ในตำแหน่งจนครบห้าปี

เหตุผล เนื่องจากตามกฎหมายที่ใช้อยู่ในปัจจุบัน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ดำรงตำแหน่งด้วยการเลือกซึ่งอาจจะทำโดยเปิดเผยหรือโดยลับก็ได้ และอยู่ในตำแหน่งได้โดยไม่มีกำหนดเวลาเป็นการสมควรที่จะให้มีการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ตามแนวทางประชาธิปไตย และควรให้อยู่ในตำแหน่งในชั่วระยะเวลาหนึ่ง นอกจากนั้นควรจะได้ปรับปรุงแก้ไขเกี่ยวกับเงินเดือน เงินประจำตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน

ให้เป็นไปตามกาลสมัยด้วย

เรื่องนี้กระผมขอประทานกราบเรียนท่านประธาน กราบเรียนต่อสภานี้ ถึงเหตุผลเพิ่มเติมว่า ทางรัฐบาลนี้ประจักษ์ในความรับผิดชอบเกี่ยวกับความมั่นคงของประเทศชาติเป็นหลักสำคัญ และความสงบเรียบร้อยภายในประเทศ ก็ภายในประเทศมีโจรผู้ร้ายชุกชุม ความสงบเรียบร้อยต่าง ๆ ไม่มีแล้ว การพัฒนาด้านเศรษฐกิจด้านสังคมและด้านอื่น ๆ ก็จะเป็นไปได้โดยล่าช้าหรือโดยยาก กฎหมายลักษณะปกครองท้องที่นี้ ได้บัญญัติมาเป็นเวลานานมากแล้วและไม่มีการแก้ไข เกี่ยวกับสิ่งเหล่านี้ ทางสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้รับความเห็นมาจากประชาชนหลายพรรค หลายฝ่าย ก็ได้มีความเห็น และเสนอร่างกฎหมายฉบับนี้เข้ามาทางฝ่ายรัฐบาลเอง กระทรวงมหาดไทยก็ได้นำไปพิจารณาและมีความเห็นตรงกัน จึงได้เสนอร่างกฎหมายฉบับนี้ เข้ามา ที่กระผมกราบเรียนว่ากฎหมายฉบับนี้จะช่วยเหลือในด้านการรักษาความสงบเรียบร้อยได้นั้น เพราะเนื่องจากโจรผู้ร้ายชุกชุม กฎหมายลักษณะปกครองท้องที่ที่มีอยู่แล้ว กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน เป็นเจ้าพนักงานภายในของเขตตำบลหมู่บ้านของตนเอง แต่เนื่องจากการมีการเปลี่ยนแปลงมาในระยะหนึ่งประมาณ ๑๐ ปีเศษมาแล้วทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้านเหล่านี้ ไม่ปฏิบัติงานตามหน้าที่เท่าที่ควรสาเหตุเนื่องจากการมีการเปลี่ยนแปลงเกี่ยวกับระบบการสอบสวนในคดีอาญาด้วย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ช่วยผู้ใหญ่บ้าน สารวัตรกำนัน พวกเหล่านี้เป็นเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองที่อยู่ใกล้ชิดประชาชนมากที่สุด รู้ทุกข์ รู้สุข ของประชาชน โดยมีนายอำเภอเป็นผู้บังคับบัญชาส่วนหนึ่ง แล้วก็ราษฎรเป็นผู้เลือกตั้งมา เมื่อเป็นอย่างนี้การสอบสวนคดีอาญาเข้ามาเกี่ยวข้อง โดยทางตำรวจนำไปทำฝ่ายเดียว ฝ่ายปกครองไม่มีส่วน ทั้ง ๆ ที่ในกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญานั้นก็ได้กำหนดให้ทั้งฝ่ายปกครองและฝ่ายตำรวจมีอำนาจในการสอบสวนคดีอาญา แต่เนื่องจากคำสั่งของกระทรวงมหาดไทย เมื่อ ๑๐ ปีเศษมาแล้วนั้น ได้ตัดอำนาจฝ่ายปกครองไป ทำให้กำนันผู้ใหญ่บ้านไม่ปฏิบัติหน้าที่เพราะอ้างว่าปฏิบัติหน้าที่ไปแล้วไม่มีผู้คุมครอง ไม่มีผู้ที่จะช่วยให้ปลอดภัยในการปฏิบัติหน้าที่ด้วยเหตุนี้เอง จึงเป็นสาเหตุทำให้โจรผู้ร้ายภายในท้องที่มากขึ้น และกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน บางคนได้ใช้โอกาสที่มีอำนาจหน้าที่นั้น

เลี้ยงโจรเสียเอง เข้าด้วยช่วยเหลือเสียเอง รับซื้อของโจรเสียเอง ก็มีมาก นี่เป็นปัญหาที่ทำให้เกิดความไม่ยุติธรรมในทางดำเนินคดีอาญา เมื่อไม่เกิดความยุติธรรมขึ้น ประชาชนก็ไม่มีที่พึ่ง ไม่แจ้งความเสียเป็นส่วนมาก จึงเกิดการปล้นแก้แค้นลักแก้แค้น ฆ่าแก้แค้นกัน นี่เป็นปัญหาสำคัญ ทางรัฐบาลนี้จึงได้เสนอกฎหมายแก้ไขวิธีพิจารณาความอาญา ให้ฝ่ายปกครองเป็นหัวหน้าพนักงานสอบสวน ให้ตำรวจเป็นรองหัวหน้า ซึ่งเป็นการถ่วงดุลย์กันระหว่าง ๒ ฝ่าย ให้กำลังทั้ง ๒ฝ่ายนี่ได้ร่วมมือกันอย่างจริงจัง เมื่อมีกฎหมายนั้นแล้ว กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นพื้นฐานสำคัญของการปกครอง แต่ละหมู่บ้านตำบลนั้นมีอยู่ขณะนี้ประมาณเกือบ ๑ แสน ๙ หมื่นกว่าคน ก็ควรจะได้ทำงานในด้านร่วมกันรักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านตำบลของตนเอง จึงต้องแก้กฎหมายฉบับนี้ โดยยกฐานะกำนันผู้ใหญ่บ้านขึ้นมา อย่างน้อยให้แกมีความมั่นใจในเรื่องรายได้ คือเมื่อก่อนนี้รายได้ของแกที่เรียกเงินตอบแทนนี่จัดขึ้นตามระเบียบของกระทรวงมหาดไทย กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านนี่มีเงินตอบแทนเพียงเดือนละ ๒๕๐ บาท กำนันอย่างสูงก็ ๕๐๐ บาท อันนี้ประการหนึ่งซึ่งทางรัฐบาลเห็นว่าควรจะปรับปรุงฐานะ แต่พร้อมกันในการที่มีกฎหมายเก่าว่าด้วยการเลือกตั้งให้อยู่ถึงอายุ ๖๐ ปีจึงจะออก ทำให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน บางคนมีอำนาจมาก ไปกดขี่ข่มเหง สร้างความเดือดร้อนแก่ประชาชนแล้วก็ไปรับของโจร ไปเลี้ยงโจร ตั้งตัวเป็นผู้ไม่ร่วมมือกับตำรวจเสียด้วย สมมุติว่าในท้องที่หมู่ที่ ๑ ชื่อนายสีแดง ไปเป็นโจร ตำรวจนำหมายจับออกไปว่านายสีแดง ขอหาปล้นทรัพย์ไปก็ต้องไปหากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่ในหมู่บ้านนั้นเรียกคนนั้นว่านายแดง ตัว "สี" ไม่มี ไปถึงก็หากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน บอกนายสีแดงมีไหมที่นี่เป็นโจร กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน บอกว่า ไม่มีก็ได้ ไม่ร่วมมือกันแบบนี้ทำให้การจับกุมปราบปรามโจรผู้ร้ายของฝ่ายตำรวจก็ติดขัดไปด้วย พอตอนหลังพอสืบแน่ว่ามีนายแดงอยู่ในหมู่นี้ ไปถึง เอ้านี่มีบ้านอยู่ตรงนั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ร่วมกับโจรบอก เอ้านี่เขาเรียกนายแดง ไม่ใช่นายสีแดง กระผมก็ไม่ทราบคุณมาถามนายสีแดง กระผมก็บอกว่าไม่มีนี่ลักษณะข้อเท็จจริงเป็นอยู่อย่างนี้ในท้องถิ่น กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่กดขี่ข่มเหงทำให้ราษฎรเดือดร้อนจนต้องทิ้งถิ่นฐานขึ้นไปสมคบกับพวกบนภูเขา ที่เรา

เรียกว่าผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์มีเป็นจำนวนมากกว่ากัน ด้วยเหตุนี้เองทางรัฐบาลจึงเห็นว่าการที่จะปราบปรามโจรผู้ร้ายเพื่อให้เกิดความสงบเรียบร้อยภายในตำบล หมู่บ้าน และให้แข่งขันกันทำความดี โดยการให้มีการเลือกตั้งทุก ๕ ปี เป็นวิธีการที่จะแก้ไขให้ได้คนดี ๆ มาบริหารในตำบลหมู่บ้านเป็นอันดับแรก เมื่อก่อนนี้วิธีการเลือกตั้งก็ไม่ได้เขียนไว้ให้ชัด เขียนให้อำนาจนายอำเภอที่จะไปเป็นผู้เลือกตั้ง จะเลือกตั้งโดยวิธีเปิดเผยหรือวิธีลับก็ได้ เมื่อเป็นอย่างนี้นายอำเภอจะชวยคนไหนเข้ามาเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็ย่อมทำได้ ไปประชุมราษฎรในหมู่บ้านที่ศาลาวัด ถามว่าใครสนับสนุนผู้ใหญ่บ้านบ้าง ก็มาสมัครกัน ๔ — ๕ คน นายอำเภอต้องการจะเอาคนไหนก็เรียกคนนั้นก่อน เอ้า ใครเห็นด้วยนาย ข. ให้ไปยืนทางโน้น คนเขาเกรงใจนาย ข. ทั้ง ๆ ที่นาย ข. บางทีก็เป็นผู้มีอิทธิพลรับเลี้ยงโจรอยู่ เป็นผู้ชวยไถ่ถอนวัวควายที่ถูกลักถูกขโมยมา ชาวบ้านก็เกรงอิทธิพลอยู่แล้ว เกรงใจนายคนนั้นก็ไปยืนฝ่ายโน้น ทั้ง ๆ ที่บางที นาย ค. นี่เป็นคนดี ราษฎรต้องการไม่กล้าลงคะแนนเพราะว่าเปิดเผย รัฐบาลเห็นว่าการลงคะแนนโดยทางลับแบบเลือกผู้แทนและให้มีเทอมทุก ๕ ปีนี้ จะได้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ดี เมื่อมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ดี แล้วก็รู้สึกตัวว่าอีก ๕ ปี จะต้องเลือกตั้งอีกก็จะได้แข่งขันกันปราบปรามโจรผู้ร้าย เพราะเราไปแก้กฎหมายอีกฉบับหนึ่งให้นายอำเภอมีส่วนคุมครองกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะต้องทำงานเมื่อต้องทำงานแล้วก็ต้องแข่งขันกับปราบปรามโจรผู้ร้าย รักษาความสงบเรียบร้อยภายในหมู่บ้านของตัวเอง แข่งขันกันพัฒนาอาชีพของราษฎรตามนโยบายของรัฐบาลแข่งขันกันพัฒนาท้องที่ ทำถนน ทำน้ำ ทำไฟในท้องที่หมู่บ้านของตัวเอง เมื่อแต่ละหมู่บ้านแข่งขันกันทำความดี แต่ละตำบลแข่งขันกันทำความดี มันก็มีแต่ความดีในตำบลหมู่บ้านระดับความสงบเรียบร้อยภายในก็เกิดขึ้น เดี๋ยวนี้ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์นี่ก็ได้เปลี่ยนวิธีไป เมื่อก่อนนี้เขาเรียกว่า เขารักษาศักดิ์ศรีของเขา เขารับเฉพาะพวกที่ไปหาเขา พวกเป็นโจรปล้นฆ่านี่ขึ้นไปเขาไม่รับ แต่เดี๋ยวนี้เขารับแล้วครับ เพราะว่าถูกปราบไปอย่างหนัก เขาก็ทำงานสัมพันธ์กันระหว่างโจรผู้ร้ายสรรมคากับโจรบนเขา โจรบนเขาหนุนให้โจรผู้ร้ายชรรมดาก่อความไม่เป็นปกติภายในตำบลหมู่บ้าน จนประชาชนนอนตาไม่หลับ เดือดร้อนเห็นว่ารัฐบาลพึ่งไม่ได้ พวกบนเขาก็ลงมาถึงยิงหัวหน้าโจรให้ตายเสียหนสองคน

โจรก็สงบ ชาวบ้านกลับเห็นว่าพวกบนภูเขานี่เด็ดขาดกว่าแล้วก็ไปเลื่อมใส พอเข้า
เป็นพวก อย่างน้อยที่แรกก็เริ่มให้ข่าว ต่อมาบังคับให้ส่งเสบียง แล้วตอนหลังก็ขอ
นี่เป็นพวกฉันแล้วนะ ต้องขึ้นไปอยู่ด้วยกัน ไม่ขึ้นไปอยู่ด้วยกันทางเจ้าหน้าที่จับไปแขวน
จับไปยิง ขอขู่แบบนี้ ชาวบ้านก็ต้องขึ้นไปอยู่กับพวกนั้นบนภูเขา โดยรู้เท่าไม่ถึงการ
พอขึ้นไปถึงก็เดือดร้อนอีก ไปถึงแล้วข้าวก็ไม่มีจะกิน หลอกบอกว่าให้เงินเดือน ใ
สักเดือนเดียวเสร็จแล้วยืมกลับ แล้วก็ยุให้มาทำความผิดอาญาให้มายิงมาปล้น คือมายิงก
ที่เป็นสายของเจ้าหน้าที่อะไรเหล่านี้ ทำให้พวกนั้นผิดอาญาต้องไปอยู่กับเขาบนภูเขาดังนี้
ความสงบเรียบร้อยในตำบลหมู่บ้านนี่จึงเป็นสิ่งสำคัญ นอกจากเป็นผลที่จะให้เกิดด้านกา
พัฒนาทั้งเศรษฐกิจสังคมและทุกสิ่งทุกอย่างตามนโยบายรัฐบาลแล้ว ความสงบเรียบร้อ
ในหมู่บ้านที่จะเป็นสิ่งที่ตัดกำลังผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์บนภูเขาด้วย ไม่ใช่ว่าถูกหมายหั
เลือกตั้งทุก ๔ ปี แล้วจะสร้างความแตกแยกอย่างที่บางท่านคิด หรือว่าสงสัยไ
แล้วก็จะทำให้ผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์เข้ามาซื้อเสียง หรืออะไรจนเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้า
บางท่านคิดเป็นห่วงเป็นทุกข์ไป อันนี้รัฐบาลก็ได้พิจารณาโดยรอบคอบเหมือนกัน กระทร
อยากจะกราบเรียนท่านประธานว่าผลการเลือกตั้งเมื่อวันที่ ๔ เมษายนนี้ยอมเห็นได้ชัด
แล้วว่า ราษฎรเขารู้ว่าอะไรเป็นอะไร การเลือกตั้งผลจึงออกมาในทางที่ท่านทั้งหลาย
ได้ทราบอยู่ โดยเฉพาะทางด้านภาคอีสานที่ติดต่อกับญวน ลาว เขมร นี่เขาเห็นชัดว่า
การปกครองเมื่อเปลี่ยนแปลงไปแล้วเดือดร้อนอย่างไร คนที่อพยพจากลาวมาเป็นหมื่นคน
เป็น ๙ – ๕ หมื่นคนนี่เขาก็มาเล่าความจริงให้ฟังว่า ถ้าเปลี่ยนแปลงระบบทางด้าน
ปกครองและเศรษฐกิจไปตามแบบสังคมนิยมของคอมมิวนิสต์ แล้วจะเดือดร้อนอย่างไรเดี๋ยวนี้
พลเมืองของเราส่วนใหญ่ทราบ ดังนั้นปัญหาที่ว่าพวกผู้ก่อการร้ายจะใช้เงินมาซื้อ หรือ
มาสมัครเพื่อให้ได้เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แล้วเขาครอบครองตำบลหมู่บ้านเหล่านั้น
ซึ่งเป็นเรื่องที่น่าเป็นห่วงเหมือนกัน แต่รัฐบาลพิจารณาแล้วว่าพื้นฐานของประชาชน
ในด้านเลือกตั้งดีขึ้น และเราใช้วิธีเลือกตั้งโดยทางตรงและลับ คือให้เลือกแบบเลือกผู้แทน
ซึ่งไม่สามารถที่จะทราบได้ว่าเลือกใคร ความขัดแย้งต่าง ๆ ที่เคยเกิดขึ้นเมื่อก่อนที่เคยทำ
อย่างนายอำเภอไปทำให้ยืน คือให้หยิบมือหรือให้แยกพวกกันนี่ก็ตัดไป ใช้วิธีโดยตรงและลับ

ดังนั้นกฎหมายฉบับนี้ รัฐบาลได้มองเห็นแล้ว และการลงมติในสภาผู้แทนราษฎรก็ได้คะแนนเสียงอย่างท่วมท้น เพราะเป็นความประสงค์ของประชาชน ๑. ๒. เสริมสร้างความสงบเรียบร้อยภายในให้เกิดขึ้น และเป็นการรักษาความมั่นคงของชาติในทางที่จะตัดปัญหา การที่จะไม่ให้เกิดผู้ก่อการร้ายคอมมิวนิสต์บทเกิดขึ้นมากขึ้น กลับตรงกันข้าม ถ้ายังใช้กฎหมายเดิมอยู่ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่เคยกดขี่ข่มเหงเคยใช้อิทธิพลเคยอยู่เป็นโจร เลี้ยงโจร หรือบางคนเป็นโจรบงการเสียเอง เป็นบางคนเท่านั้นครับ กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ดียังมีมากครับ กฎหมายนี้เปลี่ยนไปแล้ว คนดียังจะได้กลับเข้ามาทำงาน แต่คนที่ไม่ดีราษฎรเขาจะต้องคัดเลือกออกไป ตรงกันข้ามนะครับ ถ้าไม่ได้ใช้กฎหมายนี้ ใช้กฎหมายเดิมอยู่ เลือกตั้งคราวที่แล้วอยู่ถึง ๒๐ ปี คนที่ใช้อิทธิพลเป็นโจรเป็นอะไรอยู่ ราษฎรไม่สามารถที่จะเอาออกได้ แม้จะมีกฎหมายลักษณะปกครองท้องที่กำหนดไว้ว่า ราษฎรกึ่งหนึ่งในหมู่บ้านนั้นเข้าชื่อกันร้องต่อนายอำเภอให้เอาผู้ใหญ่บ้านออกได้ ก็จริงแต่วิธีปฏิบัติถ้าผู้ใหญ่บ้าน กำนัน คนนั้นเป็นคนเลี้ยงโจร เป็นผู้มีอิทธิพล และเลี้ยงมือปืนด้วยราษฎรที่ไหนกล้าที่แกจะไปเข้าชื่อกันร้องขอให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน คนนั้นออกจากหน้าที่ ทำไม่ได้ด้วยเหตุนี้เอง รัฐจึงเห็นว่าการที่จะให้มีการเลือกตั้งทุก ๕ ปีนี้เป็นวิธีที่ได้ผลดีกว่า และจะได้ประโยชน์มากในทุกด้าน ส่วนผู้ที่ได้รับเลือกตั้งใหม่ ๆ กฎหมายฉบับนี้เคยผ่านสภามาก่อนมาแล้ว แล้วก็ถูกวุฒิสภายับยั้ง กระผมทราบว่าวุฒิสภาก็เห็นในปัญหาที่ว่า คนที่เขาเพิ่งเป็นเดือนสองเดือนก็ให้เขาเลือกตั้งใหม่หมด อย่างนี้ความจริงไม่ใช่รางของรัฐบาลรัฐบาลก่อนก็ไม่ต้องการอย่างนั้น รัฐบาลนี้ก็ไม่ต้องการอย่างนั้น คนที่เลือกตั้งใหม่ ๓ เดือน ๕ เดือน ๖ เดือน หรือปีครึ่งปีเราก็ให้โอกาสเขาทำงาน จึงได้เขียนบัญญัติไว้ในหลักการเลย เพื่อไม่ให้สมาชิกแปรญัตติให้เลือกตั้งใหม่หมดทั่วประเทศพร้อมกันตั้ง ๑ แสน ๘ หมื่นตำแหน่งอย่างนี้ เราไม่ต้องการอย่างนั้น รัฐบาลนี้จึงได้เขียนหลักการกันไว้ว่า กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ในปัจจุบันอยู่ในตำแหน่งจนครบ ๕ ปี เราเขียนกันไว้ในหลักการ เพราะถ้ามีผู้แปรญัตติบอกให้เลือกตั้งใหม่หมดจะเป็นมาตรานี้ก็ขัดข้อบังคับเพราะข้อบังคับกำหนดไว้ว่าจะแปรญัตติที่ขัดกับหลักการไม่ได้ อันนี้กระผมก็ได้รบกวนเวลา

ตลอดจนท่านประธานมาเป็นเวลานาน เพื่อชี้แจงขอความกรุณาให้วุฒิสภาได้โปรดรับหลักการกฎหมายฉบับนี้เพื่อจะได้ประกาศใช้เป็นเครื่องมือในการรักษาความสงบเรียบร้อย ของประเทศของรัฐบาลนี้ต่อไป

นายสังเวียน มีเผ่าพงษ์ ท่านประธานที่เคารพ และท่านสมาชิกผู้มีเกียรติ กระผมสังเวียน มีเผ่าพงษ์ ขอประทานโอกาสกราบเรียนเสนอความคิดเห็นเกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ โดยหลักการและเหตุผลที่ท่านรัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรีได้แถลงต่อสภา กระผมเห็นด้วย และกระผมมีความเชื่อมั่นอยู่ตลอดเวลาว่า การปกครองในระบอบประชาธิปไตยนั้น ประชาชนผู้เป็นเจ้าของประเทศควรจะมีสิทธิมีเสียงและมีส่วนในการบริหารบ้านเมืองของตน ตั้งแต่ระดับต่ำสุดถึงระดับสูงสุด และวิธีการที่ประชาชนจะมีสิทธิมีเสียงได้นั้นก็มีอยู่วิธีทางคือการเลือกตั้งตัวแทนของตน เข้าไปเป็นผู้บริหารในองค์การต่าง ๆ ของรัฐ เพราะฉะนั้นกระผมจึงเห็นว่าการเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งเป็นการบริหารขั้นพื้นฐาน จะเป็นประโยชน์ต่อการบริหารบ้านเมืองหลายประการ

ประการที่ ๑ จะเป็นการปูพื้นฐานในระบอบประชาธิปไตยของชาติ เพราะการบริหารในระดับท้องถิ่นนั้น มีส่วนเกี่ยวข้องกับประชาชนเป็นจำนวนมาก เมื่อประชาชนรู้จักใช้สิทธิใช้เสียงในการเลือกตั้ง และในการติดตามผลงานของผู้ที่ตนได้เลือกตั้งเข้าไปก็เท่ากับเราสอนให้ประชาชนสำนึก และสัมผัสกับวิธีการของกระบวนการประชาธิปไตยในทางปฏิบัติมิใช่ทฤษฎี หรือมิใช่คำสั่งบังคับจากเบื้องบน การเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะส่งผลสะท้อนเพลอยได้อีกประการหนึ่งก็คือโครงการพัฒนาเศรษฐกิจของบ้านเมือง ก็จะตรงต่อเป้าประสงค์และความจำเป็นของท้องถิ่น ซึ่งจะทำให้แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติสมบูรณ์ดีกว่าแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติซึ่งไปจากนักวิชาการ ซึ่งนั่งอยู่ในห้องแอร์ และไม่มีประสบการณ์ในชีวิตชนบท

ประการที่ ๒ ซึ่งกระผมเห็นว่า การเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จะเป็นการเปิดโอกาสให้คนดีมีศีลธรรมได้เข้าไปรับใช้ท้องถิ่นของตน ท่านประธานที่เคารพ การเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน การแต่งตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยนายอำเภอ ดังที่ได้เคยปฏิบัติมาในอดีตนั้น ส่วนใหญ่ก็จะได้คนดีในสายตาของนายอำเภอ ซึ่งมิได้หมายความว่า

คนดีในสายตาของนายอำเภอนั้นจะเป็นคนดีในสายตาของประชาชนในตำบลนั้นด้วยเสมอไป ท่านประธานที่เคารพ ในท้องถิ่นชนบทนั้น การเป็นอยู่ของประชาชน การครองชีพ ยังสัมพันธ์แนบแน่นกับวัฒนธรรมของไทยในอดีต เพราะฉะนั้นความดีงามทั้งหลาย และความสุจริตธรรมทั้งหลายทั้งปวง ยังได้รับการยกย่องและปฏิบัติอยู่ เพราะฉะนั้น คนที่จะได้รับเลือกตั้งเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็จะต้องเป็นคนดีของท้องถิ่นจริง ๆ จะใช้เล่ห์กระเท่ห์หรืออุบายอื่น ๆ นั้น ก็ยากที่จะประสบความสำเร็จ ส่วนที่มีผู้เข้าใจไปว่า การเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านนั้น อาจจะเป็นการเปิดโอกาสให้ผู้ไม่ประสงค์ดีต่อบ้านเมือง แอบแฝงหรือส่งตัวแทนเข้าไปสมัครรับเลือกตั้ง กระผมก็เห็นด้วยกับท่านรัฐมนตรีว่า ไม่เป็นเหตุผลที่จะฟังได้ เพราะสังคมในชนบทนั้น เป็นสังคมแคบ และเป็นสังคมเปิด ใครทำอะไรที่ไหน ใครแปลกปลอมเข้าไปก็รู้กันตั้งแต่หัวบ้านถึงท้ายบ้าน เพราะฉะนั้น ปัญหานี้ไม่น่าจะมีปัญหาอะไร เพราะว่าเมื่อมีการประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๓๖๔ ซึ่งมีการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน สืบแทนตำแหน่งที่ว่างลงถึงประมาณ ๑๐,๐๐๐ตำแหน่ง ก็ไม่ปรากฏว่ามีผู้ก่อการร้าย หรือผู้ไม่ประสงค์ดีต่อบ้านเมือง แอบแฝงเข้าไปเป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน และถ้าเราจะสงสัยอย่างนั้น การแอบแฝงและแทรกแซงเช่นนี้ก็เกิดขึ้นได้ในการเลือกตั้งสมาชิกสภาจังหวัด หรือสมาชิกสภาเทศบาล ตลอดจนสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร แต่ก็ไม่ปรากฏว่ามีการแทรกแซงเช่นนั้น ท่านประธานที่เคารพ แม้กระผมจะเป็นสมาชิกวุฒิสภา แต่กระผมก็เป็นสมาชิกวุฒิสภาที่มาจากชนบท มีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับประชาชนในท้องถิ่นพอสมควร กระผมกล้ายืนยันกับท่านประธานได้ว่า ประชาชนส่วนใหญ่อยากให้มีการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่ก็มีอยู่บ้างที่ไม่อยากจะเลือกตั้ง ก็คงจะได้แก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านที่ใช้ไม่ได้บางคนซึ่งกำรงตำแหน่งอยู่ในขณะนี้ ท่านประธานที่เคารพ แม้กระผมจะเห็นด้วยกับร่างพระราชบัญญัตินี้ ที่ได้ผ่านสภาผู้แทนราษฎรมาแล้วก็ตาม แต่ก็มีหลายมาตราที่กระผมไม่เห็นด้วย ซึ่งกระผมขออนุญาตอภิปรายให้ความเห็นแย้งไว้ เพื่อท่านกรรมาธิการจะได้นำไปพิจารณา ในบทที่ว่าด้วยระเบียบวินัย และการลงโทษกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กระผมมีความเห็นว่า เรายังมิได้ยกย่องกำนัน ผู้ใหญ่บ้านเท่าที่ควรจะเป็นในระบอบราชาธิปไตยนั้น เคยมีคำสั่งให้เรียกกำนันว่า

"ท่านกำนัน" และเทียบตำแหน่งกำนันเท่ากับปลัดขวา แต่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในปัจจุบันนี้ไม่เป็นเช่นนั้น เมื่อดูถึงบทลงโทษแล้วเราจะเห็นว่านายอำเภอก็ดี ผู้ว่าราชการจังหวัดก็ดี สามารถทำการลงโทษกำนัน ผู้ใหญ่บ้านได้ทุกสถาน และเทียบตำแหน่งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไว้เป็นแต่เสมียนพนักงานเท่านั้น ถ้าพิจารณาตามบทนี้แล้ว เราก็สามารถจะมองเห็นได้อย่างชัดแจ้งว่า ฐานะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านจะถูกกำกับด้วยระบบของข้าราชการ ตลอดไปทั้ง ๆ ที่เลือกตั้งมาจากประชาชน และเป็นการขัดต่อเจตนารมณ์ ของการบริหารท้องถิ่น เพราะว่านายอำเภอ หรือผู้ว่าราชการจังหวัดสามารถที่จะดำเนินการทุกสิ่งทุกอย่างได้ ซึ่งกระผมก็ไม่เห็นด้วย และอยากจะขอแปรญัตติในโอกาสต่อไป เพื่อแก้ไขในบทกำหนดอันนี้

อีกประการหนึ่งที่กระผมไม่เห็นด้วย ด้วยความเคารพในสภาผู้แทนราษฎร แต่บทกำหนดในร่างพระราชบัญญัติที่ได้ผ่านมานี้ มิได้กำหนดพื้นความรู้ไว้เป็นสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้าน กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กระผมมีความเห็นว่าเป็นเจ้าพนักงานปกครองและมีหน้าที่ปฏิบัติตามกฎหมาย ความรู้ขั้นพื้นฐานก็มีความจำเป็นมิใช่น้อย เพราะว่าเป็นเจ้าหน้าที่ที่จะต้องประสานงานกับทางราชการ ท่านประธานครับ กระผมมิได้หมายความว่ากระผมอยากจะให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องจบชั้นประถมบริบูรณ์ หรือได้ ม.ศ. ๓ หรือได้ปริญญาตรีอะไรทั้งสิ้นแต่กระผมมีความเห็นว่าความรู้ขั้นพื้นฐาน คือ อ่านออกเขียนได้นั้นน่าจะต้องกำหนดไว้ด้วย แม้ในพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ในปัจจุบัน ก็ได้กำหนดความรู้ขั้นพื้นฐานของผู้ที่จะสมัครรับเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้านไว้ซึ่งก็ได้ผลดี กระผมเห็นด้วยกับสภาผู้แทนราษฎรที่มิได้กำหนดพื้นความรู้ไว้เป็นคุณสมบัตินั้น ก็เห็นจะคงอนุวัตตามรัฐธรรมนูญ มาตรา ๑๑๗ เกี่ยวกับคุณสมบัติของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร การที่ไม่กำหนดคุณสมบัติ พื้นความรู้อันเป็นคุณสมบัติ ของผู้สมัครรับเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรไว้ กระผมเห็นว่าไม่เป็นอุปสรรคสำคัญ เพราะว่ารัฐธรรมนูญได้บังคับให้ผู้ที่สมัครรับเลือกตั้งเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎร ต้องสังกัดพรรค เพราะฉะนั้นพรรคจึงทำหน้าที่กลั่นกรองบุคคล ที่จะสมัครเข้าเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรและปรากฏว่าผู้สมัครเป็นสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นผู้มีความรู้ดีทั้งสิ้น หรือไม่ก็เป็นผู้ที่มีประสบการณ์สูง เช่นเป็นสมาชิกสภาจังหวัด หรือสมาชิกเทศบาลเป็นต้น

แต่ในลักษณะในกรณีของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กระผมเห็นว่าถ้าเราไม่กำหนดพื้นความรู้อ่านออกเขียนได้ไว้เลย เราก็อาจจะได้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่พูดภาษาไทยไม่ชัด หรือเขียนภาษาไทยไม่ได้ซึ่งในปัญหานี้ กระผมใคร่ขอฝากไว้ให้กรรมาธิการได้โปรดพิจารณา และถ้ามีโอกาสกระผมก็จะขอแปรญัตติในมาตรานี้ต่อไป ขอขอบคุณ

นายสุเทพ อัตถากร : ท่านประธานที่เคารพ กระผมโดยหลักการแล้วรู้สึกว่ามีความชื่นชมยินดีกับร่างพระราชบัญญัตินี้ เพราะเป็นวิวัฒนาการที่ดีมากสำหรับประเทศของเรา กระผมได้ทำการศึกษาด้วยระยะเวลาอันสั้น เกี่ยวกับร่างพระราชบัญญัตินี้ ก็ได้พบว่ามีบางประการที่มีลักษณะที่น่าจะต้องพิจารณาปรับปรุงแก้ไข ดังเช่นในมาตรา ๕ ที่ให้แก้ไขมาตรา ๑๒ ซึ่งพูดถึงคุณสมบัติและลักษณะต้องห้ามของผู้ที่จะสมัครเป็นผู้ใหญ่บ้าน อันนี้มีอยู่อันหนึ่งซึ่งพูดในข้อ ๔ บอกว่าไม่เป็นผู้มีชื่อเสียงในทางทุจริตหรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรม ข้อกำหนดอย่างนี้เป็นข้อกำหนดที่เลื่อนลอย และไม่มีใครที่จะสามารถชี้ได้ว่าใครมีชื่อเสียงในทางทุจริตหรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรมเพียงไร อันจะเป็นเหตุให้ขาดคุณสมบัติ หรืออันจะเป็นเหตุให้เป็นอยู่ในลักษณะต้องห้าม นาย ก. ถูกกล่าวหาว่าข่มขืนกระทำชำเราโดยบุคคลใดบุคคลหนึ่งที่มีเจตนาจะทำลายชื่อเสียง โดยอาจจะมีผู้หญิงคนใดคนหนึ่งยอมรับจ้างติดคุกกล่าวหาขึ้นในนิยพลัน ก่อนเลือกตั้งสักเดือนสองเดือน เช่นนี้แล้วก็กลายเป็นผู้มีลักษณะต้องห้ามไป เพราะมีชื่อเสียงในทางเสื่อมเสียศีลธรรม และชื่อเสียงในทางทุจริตก็เช่นเดียวกัน ในเมื่อยังไม่มีการชี้ชัดหรือพิสูจน์หรือมีหลักฐานที่ปรากฏแน่ชัดแน่นอนแล้ว จะทำให้เขาขาดคุณสมบัติหรือทำให้เขาอยู่ในลักษณะต้องห้ามนั้น กระผมเห็นว่าข้อบัญญัติเช่นนี้เป็นข้อบัญญัติที่เลื่อนลอยและโต้แย้งกันได้เสมอ และจากผลของข้อนี้เองเมื่อโยงไปถึงมาตรา ๗ ซึ่งแก้ไขมาตรา ๑๔ ได้พูดถึงตอนจะพ้นจากตำแหน่ง ได้บอกว่านอกจากที่จะต้องออกจากตำแหน่งตามวาระแล้ว ผู้ใหญ่บ้านต้องออกจากตำแหน่งด้วยเหตุใดเหตุหนึ่ง ดังต่อไปนี้

๑. ขาดคุณสมบัติอันเข้าลักษณะต้องห้ามอย่างใดอย่างหนึ่งตามมาตรา ๑๒ ยกเว้นภิกษุ สามเณร อะไรนั่น เมื่อเป็นเช่นนี้ก็ย้อนกลับไปดูมาตรา ๑๒ (๔) ที่กระผมพูดเมื่อกี้นี้ การที่ผู้ใหญ่บ้านจะต้องออกจากตำแหน่งตามข้อนี้รู้สึกจะง่ายเหลือเกิน ถ้าใคร

ก็ตามต้องการจะให้ผู้ใหญ่บ้านที่เขาได้รับเลือกตั้งพ้นจากตำแหน่ง ก็สร้างเรื่องอย่างที่ว่าขึ้น ชื่อเสียงก็เสียแล้ว ยังไม่ทันได้พิสูจน์กันในศาลชื่อเสียงเสียแล้วขาดคุณสมบัติแล้ว และก็ต้องพ้นจากตำแหน่งแล้ว ซึ่งกระผมเห็นว่าน่าจะต้องพิจารณากันให้มาก ถึงกฎหมายที่มีลักษณะที่มันไม่กระชับเช่นนี้ ส่วนที่แก้ไขมาตรา ๑๔ (๗) ที่บอกว่านายอำเภอสั่งให้ออกจากตำแหน่งได้ เมื่อสอบสวนเห็นว่าบกพร่องในทางความประพฤติ และความสามารถไม่เหมาะกับตำแหน่งอะไรนี่ ก็รู้สึกว่าจะเป็นการให้อำนาจแก่ข้าราชการประจำที่จะเข้าไปดำเนินการปลดบุคคลซึ่งประชาชนเขาได้เลือกตั้งมา และข้าราชการประจำนี่ก็คือหู ตา มือ ของรัฐบาลนั่นเอง ซึ่งกระผมเห็นว่าเป็นการมากเกินไปในการที่ให้อำนาจแก่นายอำเภอเช่นนี้ และเมื่อพิจารณาถึงมาตรานี้แล้ว มันก็โยงไปถึงมาตรา ๑๒ ซึ่งแก้ไขมาตรา ๓๐ ตรี และก็มาตรา ๑๓ ซึ่งแก้ไขมาตรา ๓๑ ก็มีลักษณะหรือผลอย่างเดียวกัน คือว่ากำนันก็ตกอยู่ในสถานะอันเดียวกันกับผู้ใหญ่บ้าน เกี่ยวกับเรื่องคุณสมบัติเมื่อตอนจะสมัคร และเกี่ยวกับความที่จะต้องหมิ่นเหม่ต่อการถูกออกจากตำแหน่งเพราะเหตุขาดคุณสมบัติเนื่องจากเสื่อมเสียชื่อเสียงในทางศีลธรรม หรือเกี่ยวกับการทุจริต ด้วยเหตุนี้จึงเห็นว่ามีความจำเป็นที่กระผมขอฝากไว้ว่าน่าจะได้หยิบยกขึ้นมาพิจารณา

สำหรับประการสุดท้ายที่กระผมขอประทานอนุญาต กล่าวถึงก็คือมาตรา ๑๔ ที่ปรากฏอยู่ในหน้า ๔ ที่พูดถึงเรื่องกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แพทย์ประจำตำบล ซึ่งอยู่ในตำแหน่งติดต่อกันยังไม่ครบหาปี จนถึงวันพระราชบัญญัตินี้ใช้บังคับ ให้คงอยู่ในตำแหน่งต่อไปจนครบห้าปี อันนี้ที่จริงก็เป็นทางออกหรือทางแก้ข้อโต้แย้งที่เคยปรากฏมาแล้ว ที่มันมีข้อเท็จจริงซึ่งเกิดขึ้นแล้วในขณะนี้ซึ่งร่างพระราชบัญญัตินี้ได้เตรียมทางแก้ไขไว้แล้วหรือยัง ข้อเท็จจริงก็คือว่ามีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน โดยเฉพาะกำนันเท่าที่ปรากฏข้อเท็จจริงขึ้นกำนันท่านหนึ่งกำลังจะพ้นจากตำแหน่งเร็ว ๆ นี้ และก็รู้ว่าถ้าหากคนจะต้องได้รับเลือกตั้งตามร่างพระราชบัญญัติใหม่นี้แล้วก็โอกาสจะได้รับเลือกตั้งมีน้อยเหลือเกินวิธีแก้กำนันผู้นี้ก็คือลาออกจากกำนันทันที แล้วก็เลือกตั้งตามกฎหมายเดิม เป็นผู้ใหญ่บ้าน แล้วก็ให้ผู้ใหญ่บ้านซึ่งเป็นพรรคพวกตัวอยู่แล้วแน่นอนเลือกให้ตนได้เป็นกำนัน แล้วขณะนี้ก็เป็นกำนันแล้ว แล้วเขาก็จะอยู่ต่อไปอีกจนครบ ๕ ปี อันนี้กระผมเห็นว่าแม้มีกฎหมายเราจะพยายาม

แก้ไขขอบกพร่องแต่ก็ยังมีช่องโหว่อยู่ว่าอาจจะมีกำนันหัวใสในลักษณะเช่นนี้เกิดขึ้นอยู่ไม่น้อย กระผมจึงเสนอข้อสังเกตไว้เพื่อได้โปรดกรุณาพิจารณาว่าเราจะแก้ไขอย่างไร ขอขอบพระคุณครับ

นายสุขุม อัศเวศน์ : ท่านประธานที่เคารพ กระผม นายสุขุม อัศเวศน์ กระผมมีความเห็นด้วยกับท่านวุฒิสมาชิกทั้ง ๒ ท่านที่ยังข้างกระผมนี้ในเรื่องของการวิวัฒนาการตามระบบประชาธิปไตย ตามระบบประชาธิปไตยตะวันตกที่เรานำมาใช้ในประเทศของเรา เวลานี้นี่ก็ย่อมจะเป็นขั้นตอนเป็นเช่นนั้น เมื่อมีการเลือกผู้แทนราษฎรแล้วก็ย่อมมีการเลือกตั้งกันไปทุก ๆ อย่าง ทุกสิ่งทุกขั้นตอน แต่กระผมก็ยังมีข้อกังขาอยู่ว่าประชาธิปไตยแบบตะวันตกดังกล่าวนี้นั่นนะเราจำเป็นด้วยหรือ ที่เราจะต้องดำเนินรอยตามทุกกระเบียดนิ้วจากหัวตลอดหาง ดังเช่นในการยุติธรรมตะวันตกบางอย่างนั้นเรื่องการแต่งกาย เราก็ใส่เสื้อนอกกันเอะไรกัน แล้วก็เอาแบบอย่างตะวันตก แต่นั่นไม่ได้หมายความว่าเราจะต้องเอาแบบอย่างทุกสิ่งทุกอย่างไป เมื่อกลับถึงบ้านเรา เราก็ต้องนุ่งผ้าขาวม้ากันเป็นปกติวิสัย แม้แต่ชุดนอนเราก็ไม่เอาชุดนอนแบบฝรั่ง เราเอาแบบของเรา กระผมยังมีความคิดและข้อกังขาอยู่ว่า เราจะต้องดำเนินขั้นตอนตามแบบประชาธิปไตยตะวันตกทุกขั้นตอนหรือไม่ กระผมจึงใคร่จะขอหารือกับท่านประธานที่เคารพและท่านเพื่อนวุฒิสมาชิกทั้งหลาย ซึ่งมีข้อหารือกันอยู่ ๒ – ๓ ประการ

ในประการแรกนั้น เราต้องยอมรับเสียก่อนว่าประชาธิปไตยแบบตะวันตกนั้นเป็นของดีที่เรานำมาใช้อยู่แล้ว แต่ของดีบางอย่างนั้นนะที่เราจะนำมาใช้ให้ได้ดีจริงหรือไม่นั้นนะ กระผมคิดว่าข้อกังขาที่หารือกันแรกก็คือว่า เราจะคุ้มทุน คุ้มค่าหรือไม่ในการที่เราจะลงทุนเช่นนั้น ประการแรกก็คือพูดถึงเรื่องการเงิน กระผมได้ทราบว่ารัฐบาลเองนั้นก็ได้ตั้งงบประมาณเตรียมการไว้ในปี ๒๕๒๐ นี้ประมาณ ๑๘๖ ล้านบาท เพื่อใช้จ่ายในการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ทั้งหลาย ๑๘๖ ล้านบาทนี้นั่นนะกระผมคิดว่ามันเป็นเงินไม่มากนักเมื่อเทียบกับเงินงบประมาณทั้งประเทศ แต่เป็นเงินอันมหาศาลมากที่เราจะนำไปใช้ทางอื่นที่จะได้ประโยชน์มากกว่านั้น ซึ่งชาวบ้านในชนบทที่กระผมอยู่นั้นเขาต้องการมากกว่า อย่างเรื่องอื่น ก็คือเรื่องการเจาะไข้

ได้ป่วยก็ดี อะไรก็ดี ถูกละมีงบประมาณตั้งไว้กระทรวงสาธารณสุขก็จริง แต่มาคิดถัวเฉลี่ย แล้วหัวหนึ่งตก ๔ บาท ๓ บาท ไม่พอที่จะซื้อยาอะไรได้นักหนา กระผมคิดว่า เราน่าจะคำนึงถึงในด้านของการลงทุนด้วย เพราะว่าท่านรัฐมนตรีได้บอกว่า กำนันและผู้ใหญ่บ้านนั้น มีบ้างที่เลว ที่กดขี่ ที่ใช้อำนาจไม่เป็นธรรมต่อราษฎรจึงสมควรจะมีการเลือก การเปลี่ยนใหม่ แต่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นั้นมีประมาณเกือบ ๒ แสนคน จะมีเลวสักกี่คนสัก ๑๐๐ คนจะถึงไหม ถ้าเป็นเช่นนั้นแล้วเงิน ๑๘๖ ล้านบาทมาแก้ไข เพื่อจะหาคนดีแทนคนเลวประมาณ ๑๐๐ คนก็คงจะไม่คุ้ม และอีกประการหนึ่ง กระผมคิดว่าจะเป็นการเกาถูกที่คันหรือไม่ที่บอกว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน มีอิทธิพลรังแกราษฎรอย่างนั้นอย่างนี้ กระผมก็ใคร่จะถามว่า เพราะเหตุไรเขาถึงมีอิทธิพลได้ ถ้าเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองหรือฝ่ายตำรวจไม่ให้ความร่วมมือเสียแล้ว ไม่มีทางที่กำนันคนไหนจะมีอิทธิพลรังแกราษฎรได้ เพราะฉะนั้นเราน่าจะไปแก้ที่ตรงเจ้าหน้าที่ที่อยู่ในมือของรัฐบาลแล้วรัฐบาลสั่งการได้ทันทีเจ้าหน้าที่เหล่านั้น กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นั้นนะ นายอำเภอสั่งปลดได้ทันที ถ้ากระทำตัวไม่เหมาะสม เพราะฉะนั้นกระผมคิดว่าเราน่าจะคำนึงถึงในเหตุผลอย่างนี้ด้วย

ประการที่ ๒ ก็เป็นเรื่องของการเงิน อาจจะว่าการเลือกตั้งระบอบประชาธิปไตยนั้นเป็นนามธรรมเป็นระบบการปกครองเราจะเอาเรื่องเงินมาเกี่ยวข้องไม่ได้ สักพันล้านบาท ก็น่าจะเสียเพื่อธำรงไว้ซึ่งประชาธิปไตย กระผมก็อยากจะคิดว่า เรานึกหรือไม่ว่าผลที่ออกมาที่เราคาดการณ์ว่าอาจจะเป็นไปได้นั้นนะ ก็เป็นนามธรรม ซึ่งอาจจะไม่คุ้มอีกเช่นกัน เราทราบดีแล้วว่าเวลานี้มีพรรคการเมืองทั้งสิ้น ๕๖ พรรค และนักการเมืองแต่ละพรรคนั้นแน่นอนเหลือเกิน จุดมุ่งหมายสุดท้ายของพรรคการเมืองทุกพรรคย่อมคืออันหนึ่งอันเดียวกัน คือปรารถนาที่จะเป็นรัฐบาลการจะเป็นรัฐบาลได้นั้นต้องอาศัยมีจำนวน ส.ส. จำนวนมากที่สนับสนุน และ ส.ส. ทุกท่านก็ทราบดีว่าพื้นฐานแห่งการหาเสียงนั้นนะ คือกำนันและผู้ใหญ่บ้าน เพราะฉะนั้นในการเลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน เป็นจำนวนมาก ๆ ๕ ปีครั้งหนึ่งนั้นนะ กระผมว่าหนีไม่พ้นหรอกครับที่การเมืองจะต้องเข้าไปให้ความอุปการะ ส่งคนของพรรคต่าง ๆ เข้าเป็นกำนันผู้ใหญ่บ้านไว้ก่อนเพื่อเป็นพื้นฐาน ในการที่ไม่อีกกี่ปีต่อมา กำนัน ผู้ใหญ่บ้านนั้นก็จะต้อง

ตอบแทนบุญคุณโดยการเลือกพรรคนั้นพรรคนี้ ถ้ากำนันตำบลหนึ่งเป็นผู้ได้รับการอุปการะจากพรรคฝ่ายค้านในตำบลนั้นมี ๑๐ หมู่บ้าน ผู้ใหญ่บ้านหนึ่งคน มาจากพรรค ก. อีก ๒ คน พรรค ข. อีก ๒ คน พรรค ง. อีก ๒ คน พรรค จ. ใน ๑๐ หมู่บ้านนั้นก็นึกหลับตาเห็นภาพว่า การบริหารบ้านเมืองหรือการปกครองลูกบ้านคงจะไปอย่างไรก็ไม่ทราบ เพราะว่านายอำเภอนั้นเป็นคนของรัฐบาล ต้องปฏิบัติตามนโยบายของรัฐบาล แต่ขณะเดียวกันกำนันนั้นเป็นผู้ที่เคยได้รับการอุปการะจากพรรคฝ่ายค้านนี้ ๕๖ พรรคตามกฎหมาย มีพรรคที่ ๕๗ คือพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยก็คงจะเข้ารวมวงด้วยเหมือนกัน ไหน ๆ จะมั่วกันแล้วก็มั่วกันให้ถึงที่เป็นลักษณะอย่างนั้น กระผมยังเข้าใจว่า อันนี้ความบันปวนวุ่นวายในการบริหารการปกครองในชนบทนั้น มันจะคุ้มกับค่าที่จะได้ของดี คือประชาธิปไตยอย่างสมบูรณ์แบบนั้นหรือไม่ กระผมก็ใคร่จะขอหารือประเด็นหนึ่ง ประเด็นที่ ๒ ต่อมาที่กระผมอยากจะขอกล่าวก็คือว่า ของดีนั้นน่าไม่จำเป็นเสมอไปว่ามันจะต้องดีทุกกาละเทศะ ประชาธิปไตยแบบที่เราใช้อยู่วันนี้กำเนิดขึ้นที่ใด ก็กำเนิดที่ประเทศกรีกดังที่ทราบกันว่า และปัจจุบันนี้ประเทศกรีกปกครองด้วยระบบอะไร เราก็ทราบกันอยู่ เพราะฉะนั้นมันต้องขึ้นด้วยกาละเทศะ เพราะฉะนั้นกระผมใคร่จะขอหารือเรื่องเทศะว่า การเลือกตั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้านนั้นน่าเหมาะแก่ภูมิวัฒนธรรมของประเทศไทยเราอย่างไร แต่ดั้งเดิมหรือแม้ในปัจจุบันนี้ในชนบทนั้นอย่านึกว่าได้เปลี่ยนแปลงมากมายเหมือนในเมือง เหมือนอย่างในกรุงเทพ ฯ ในชนบทนั้นคนมี ๓๐ กว่าล้านคน มีวัฒนธรรมและจิตใจซึ่งไม่ได้เหมือนกับคนในเมือง ในชนบทนั้นเราต้องการกำนันและผู้ใหญ่บ้าน คือพูดง่าย ๆ ว่าต้องการพ่อ พ่ออีกคนหนึ่งที่เป็นที่เบื่อในหมู่บ้านนั้น ๆ ในหลังคาเรือนนั้น ๆ เราจะเห็นได้ว่าภาคกลางนั้นเราเรียกว่า "พ่อกำนัน" "พ่อผู้ใหญ่" แต่ว่าในภาคเหนือลงมานั้นกำนันเรียกว่า "ป้อแว่น" ผู้ใหญ่ก็เรียกว่า "ป้อหลวง" มีคำว่า "พ่อ" นำหน้าทั้งนั้น เขาต้องการบุคคลที่เป็นพ่อในหมู่บ้านนั้น เพราะฉะนั้นเขาไม่ต้องการเป็นหัวหน้าอะไรตำแหน่งใหญ่โต ตำแหน่งอะไรต่าง ๆ นั่นน่ะ มันรู้สึกว่าเป็นเรื่องของทางราชการ แต่ในจิตใจในสายเลือดของคนไทยเรานั้น ในชนบทนั้นเขาต้องการความอุ้มชูผู้ที่จะเป็นที่พึ่งได้ เพราะสังเกต

ว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในชนบทนั้นส่วนมากมักจะเป็นผู้สูงอายุ ผู้ผ่านประสบการณ์มามาก เพราะเนื่องจากในชนบทนั้น การศึกษาไล่เลี่ยกัน คือจบประถมที่ ๔ อย่างเก่ง ประถมที่ ๗ เพราะฉะนั้นสิ่งที่ชาวบ้านนับถือนั้นก็คือประสบการณ์ การผ่านโลกมามาก และผู้เฒ่าผู้แก่ในหมู่บ้านก็แสดงให้เห็นด้วยว่า มีความสามารถกว่าเด็กหนุ่ม เพราะฉะนั้น ในหมู่บ้านชนบทนั้น เราจะไม่พบหรอกคำว่า "ไดโนเสาเต่าล้านปี" อย่างนี้ไม่มีที่เด็กหนุ่มในชนบทจะพูดอย่างนี้ มีแต่พวกในเมืองนั่นน่ะเป็นอีกเรื่องหนึ่ง เพราะฉะนั้น กระผมคิดว่าในเรื่องของวัฒนธรรมอย่างนั้น ก็ไม่น่าจะเหมาะสมนักในปัจจุบันนี้เรื่องของเทศะ เพราะเนื่องจากว่าคนไทยเรานั้นอย่าเป็นห่วงมากนักเรื่องประชาธิปไตย ในชนบทนั้นกระผมกล้ายืนยันได้ว่า ประชาธิปไตยนั้นอยู่ในสายเลือดของคนไทยอยู่แล้วมานานแล้ว— ถึงแม้เราจะมีเผด็จการอย่างออกหน้าอย่างแก่เป็นครั้งเป็นคราว ก็เป็นเรื่องของหลักสูง แต่หลักชนบทแล้วก็ยังคงเป็นประชาธิปไตย เพราะเนื่องจากเราส่วนใหญ่ เราได้เรียนรู้ประชาธิปไตยจากพุทธศาสนา ในชนบทนั้นเรื่องพุทธศาสนาแล้วเป็นที่นับถือมั่นคง เพราะฉะนั้นเราจึงมีประชาธิปไตยแบบไทย ๆ ของเรา คือมีสิทธิมีเสียงมีการรวมกลุ่มปรึกษาหารือ และขณะเดียวกันก็นับถือในอาวุโสไปด้วย สิ่งเหล่านี้นั้นกระผมก็ยังสงสัยอยู่ครับท่านประธานที่เคารพว่า เราจะเป็นเปลี่ยนจากหน้ามือเป็นหลังมือในชนบทอย่างกระทันหันเช่นนี้นั้น ผลตอบแทนที่ได้มานั้นก็น่าคิดอยู่

ที่นี้อีกประเด็นหนึ่ง ก็คือเรื่องของกาละ กาละจะเหมาะสมหรือไม่ เราต้องคำนึงถึง เราใช้ของดีถึงเวลาหรือยัง ในสถานการณ์อย่างประเทศไทยในขณะนี้ เราอาจจะพบว่าใครจะว่า เราอยู่อย่างสงบอย่างไรก็ช่างกระผมอยู่ในชนบทในภาคเหนือ และก็อยู่ในหุบเขาในป่าในดง และก็ท่องเที่ยวไปอาจจะคุยได้ว่า เกือบทั่วทุกจังหวัดในประเทศไทย กระผมอยากจะพูดว่าเวลานั้นเราอยู่ในสถานะสงคราม และเป็นสงครามที่ร้ายกาจกว่าสงครามครั้งใดที่ประเทศไทยเคยประสบมา เพราะสงครามครั้งนี้นับตำเนินการด้วยคนบ้าคลั่งในลัทธิ เป็นสงครามที่ตั้งใจจะทำลาย ชาติ ศาสน์ กษัตริย์ และเวลานี้กระผมเชื่อว่าศัตรูของเรานั้น สงครามนั้นไม่ได้ทำอย่างเปิดเผย เป็นสงครามที่เรียกว่าทั้งบ่อนทำลายถึงในกลางใจเมือง ทั้งมีการยั่วยุ ยั่วยุตะแคงให้รั่วทั้งหลายแหล่

และขณะเดียวกันตามชายแดนก็มีสงครามด้วยอาวุธ รุกล้ำขึ้นมายึดแผ่นดินเป็นแถบ ๆ เป็นภาค ๆ เวลานี้นั้นในภาคเหนือ เอาเฉพาะภาคเหนือ ที่กระผมได้ไปสัมผัสใกล้ชิดที่สุดก็แล้วกันครับเพื่อประหยัดเวลา ผมกล้ายืนยันได้ว่าตามชายแดน ตั้งแต่จังหวัดน่านเรื่อยมาถึงตั้งแต่เชียงรายเรื่อยไปถึงน่านไปถึงเพชรบูรณ์ อุตรดิตถ์เหล่านั้น จำนวนนับเป็นร้อย ๆ หมู่บ้าน ต้องตกอยู่ภายใต้อิทธิพลปากกระบอกปืนของพวกโจรร้ายเหล่านั้น ถ้าเราจะเขียนแผนที่ประเทศไทยแล้ว คืนแดนแถบนั้นน่าจะป้ายสีแดงก็ยังได้ และขณะเดียวกันนี้นับเป็นพันหมู่บ้านที่ต้องตกอยู่ใต้อิทธิพลประมาณครึ่งหนึ่งหรือเรียกว่าป้ายสีชมพูก็ได้ ที่นี้ถ้าเรามีการเลือกตั้งอย่างนี้ตามกฎหมายฉบับนี้แล้ว กระผมก็ยังสงสัยอยู่ว่าจะเป็นผลดีอย่างไร เพราะว่าโจรอุบาทว์เหล่านั้นไม่ได้คำนึงถึงเรื่องศีลธรรม เรื่องมนุษยธรรมหรือเรื่องประชาธิปไตยละไรทั้งสิ้น ขอให้ได้ในสิ่งที่ขบวนการเขาปรารถนาก็แล้วกัน และในหมู่บ้านนั้นจำนวนร้อยหลังคาเรือนที่เราบอกว่าลงคะแนนลับ ไม่ลับหรอกครับอย่างที่ท่านสมาชิกนั่งข้างกระผมบอกว่า รู้ทันหัวบ้านท้ายบ้านก็จริง ลับวันนี้พรุ่งนี้เปิดกล่องมาก็รู้แล้ว อย่างน้อยบอกว่าต้องเกาบาย ก. นะ เปิดกล่องมาเป็นนาย ข. ได้ก็น่าดูละครับ หมู่บ้านนั้นถ้าไม่โดนเผาทั้งหมู่บ้านลูกเมียก็ตาย และกระผมคิดว่าเขาจำเป็นต้องไปลงบัตร ลงบัตรให้นาย ก. ด้วยน้ำตา เพราะว่าเขารักลูก รักเมีย รักคุณพ่อคุณแม่เขา ซึ่งจะต้องถูกสังหาร เพราะฉะนั้นสิ่งเหล่านี้แหละครับ ที่น่าเป็นห่วงว่าด้วยกฎหมายเพียง ๔ หน้า ๕ หน้านี้นั่นแหละ เราจะต้องทำลายน้ำใจคนไทยอีกจำนวนไม่น้อยที่เขาจะต้องไปฝืนจิตใจลงให้แก่มนุษย์อุบาทว์ด้วยน้ำตา เรื่องนี้ก็ยังพอทำเนาครับ เราว่ารังแกคนเป็น ๆ ก็พอให้อภัยได้ในฐานะเป็นอย่างเป็นโสกียะขณะด้วยกัน กระผมมาคำนึงยิ่งไปกว่านั้นว่า วิญญูชนของวีรบุรุษไทยทั้งตำรวจและทหารนับเป็นพันแล้ว ได้เสียสละเลือดเนื้อตายในป่า ในดง ไม่ใช่ตายในที่นอนอย่างสบาย ตายอย่างไรก็ทราบกันดีทั่วราชอาณาจักรเป็นจำนวนมากมายเพื่อปกป้องผืนแผ่นดินไทยอย่างสุดกำลัง แต่ที่ว่าทำไมถึงปล่อยให้หมู่กอการร้ายมีอิทธิพลครอบคลุมนั้น กระผมไม่ใช่หมายความว่าเจ้าหน้าที่ของเราหย่อนสมรรถภาพ นั่นเป็นเรื่องนอกประเด็น ซึ่งมีเหตุผลอย่างอื่นมากมายนักกระผมจะได้กล่าวในที่นี้ แต่อย่างน้อยเวลานี้นั่นแหละ เขาก็ได้สิ้นชีวิตไปแล้ว

แต่เขาสิ้นชีวิตไปด้วยความภูมิใจระหว่างที่เขาจะตาย เพราะเขาได้ปกป้องผืนแผ่นดินไทย
แต่เสร็จแล้วถ้ากฎหมายฉบับนี้ออกไปกระผมหวั่นวิตกว่า วิญญาณเหล่านั้นคงจะไม่มีความสุข
เป็นแน่แท้ว่าเราผู้ยังอยู่เบื้องหลังนั้นเราได้เปิดช่องโหว่และช่องทาง ที่จะให้อริราชศัตรู
ของเรานั้นได้เข้ามาโดยไม่ต้องเสียกระสุนแม้แต่นัดเดียว ด้วยความที่เราอยากจะได้
ประชาธิปไตยซึ่งมันเป็นของดีเหลือเกินนั้น กระผมก็ยังสงสัยอยู่ท่านประธาน และกระผม
ใคร่จะหารือต่อท่านวุฒิสมาชิกเพื่อนเก่าหลายว่า ที่กระผมได้กล่าวไปแล้วนั้นน่าจะไม่ใช่เป็นเรื่อง
ที่จะกล่าวเลยเถิดไปจนกระทั่งวิญญาณต่าง ๆ นอนา กระผมมีความเชื่ออย่างนับจริง
หรือว่า วีรชนทั้งหลายวีรบุรุษทั้งหลาย ตำรวจ ทหาร ลูกหลานเรานั้นที่ได้เสียชีวิตไปนั้น
ก่อนตายไม่ได้ตายง่าย ๆ ตายด้วยทนทุกข์ทรมาน เพราะฉะนั้นเขายอมยังวนเวียนอยู่
ในแผ่นดินไทย กระผมก็ขอฝากข้อหารือเท่านี้ครับท่านประธาน ขอบคุณครับ

นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ (รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี) : ท่านประธาน
ที่เคารพ กระผมขอขอบพระคุณที่ได้รับฟังความคิดเห็นของท่านวุฒิสมาชิกที่ผ่านมาแล้วส่วนใหญ่
ก็ให้การสนับสนุนในหลักการ แต่บางท่านก็ยังมีข้อข้องใจ ท่านแรกข้องใจในเรื่องการ
ที่บัญญัติมาตรา ๖๐ ทวิ ซึ่งว่าด้วยวินัยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไว้ในกฎหมายฉบับนี้
ท่านบอกว่าไม่น่าจะกำหนดไว้ให้นายอำเภอผู้ว่าราชการจังหวัด ได้มีอำนาจลงโทษทาง
วินัยแก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ซึ่งประชาชนเลือกตั้งมา สิ่งที่ท่านพูดมาทั้ง ๓ ท่านนั้นนะครับ
ในสภาผู้แทนราษฎรได้โต้เถียงกันเป็นอย่างมาก จะได้เห็นว่ากฎหมายฉบับนี้เข้าในวาระที่ ๒
มีการแปรญัตติมากที่สุด ประธานสภาผู้แทนราษฎรต้องเรียกประชุมวิสามัญพิเศษ ติดต่อกันถึง
๒ วัน ๒ คืน จึงได้ผ่านกฎหมายฉบับนี้มาได้เมื่อคืนวันศุกร์ประมาณเกือบ ๒๔.๐๐นาฬิกา
เพราะความเป็นห่วง และก็สงสัยในข้อต่าง ๆ กัน

สำหรับในเรื่องที่ว่าทำไมจะต้องกำหนดวินัยของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไว้นั้น
ก็ขอกราบเรียนว่าลักษณะของกำนัน ผู้ใหญ่บ้านนี้เป็น ๒ ลักษณะ ลักษณะหนึ่ง ก็คือ
เป็นตัวแทนของประชาชนในหมู่บ้านในตำบลที่ประชาชนเลือกตั้งเข้ามา ดูแลทุกข์สุข
ประชาชนตามหน้าที่ที่ได้รับเลือกตั้ง ในลักษณะหนึ่งก็เป็นเจ้าหน้าที่หรือเป็นเครื่องมือ
อันสำคัญของนายอำเภอ ของปลัดอำเภอและผู้ว่าราชการจังหวัดเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการ

กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ต้องทำหน้าที่แทบทุกกระทรวงในตำบลหมู่บ้านของตนเอง กระผมยกตัวอย่างง่าย ๆ ว่าเช่นการที่จะสำรวจทะเบียนสัตว์พาหนะในหมู่บ้านอะไร เหล่านี้ก็เป็นหน้าที่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรือการที่จะพัฒนาให้เงินไป ยกตัวอย่างง่าย ๆ เช่นเมื่อเงินฝนในปีที่แล้วที่ผ่านมานี่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ก็เป็นประธานสภาตำบล บางหมู่บ้าน บางตำบลก็ได้เกิดการทุจริตจนถึงรัฐบาลนี้เข้ามาก็ยังมีการร้องเรียนสอบสวนกันอยู่ เพราะฉะนั้นการบังคับบัญชาโดยให้มีนายอำเภอกับผู้ว่าราชการจังหวัดมีสิทธิ ในการที่จะใช้วินัยแบบข้าราชการแก่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน จึงยังมีความจำเป็นเพราะท่านกำนัน ผู้ใหญ่บ้านนี่อยู่ใน ๒ ฐานะดังกล่าวแล้ว แต่อย่างไรก็ดีในการที่จะวินิจฉัยใช้วินัยของข้าราชการโดยอนุโลมนั้น กระผมคิดว่าน้อยมากที่จะใช้ เพราะกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ย่อมที่จะทำงานมุ่งไปในทางด้านที่จะช่วยเหลือประชาชนเป็นส่วนใหญ่ เพราะเลือกตั้งเข้ามาก็ย่อมสำนึกว่าอีก ๕ ปี จะเลือกตั้งลืกก็ต้องทำความดีอีก ที่เขียนมาตรา ๖๒ ทวิ เอาวินัยของข้าราชการมาใช้บังคับเพราะสาเหตุดังกล่าวนี้เอง ซึ่งทางสภาผู้แทนราษฎรพิจารณากันก็มีผู้ไม่เห็นด้วยเหมือนกัน แต่ส่วนใหญ่เมื่อพิจารณาแล้วเห็นด้วย ด้วยเหตุผลดังกล่าวคือมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน เป็นบุคคล ๒ ฐานะ คือเป็นตัวแทนฝ่ายราษฎร แล้วก็เป็นตัวแทนของฝ่ายราชการด้วย ถ้าไม่มีวินัย ให้นายอำเภอมีอำนาจไว้บ้าง สมมุติว่าเกิดโจรผู้ร้ายชุกชุมขึ้น นายอำเภอฝ่ายอำเภอกับฝ่ายตำรวจต้องปรึกษาหารือร่วมกัน ตำรวจออกไปทำงาน กำนัน ผู้ใหญ่บ้านนอนเสีย หรือว่าไปที่อื่นเสีย หลีกเลี่ยงเสียอะไร เหล่านี้หรือว่านายอำเภอสั่งงานออกไปแล้วไม่ทำงาน งานตามราชการก็ย่อมเสียไปได้ ดังนั้นสภาผู้แทนราษฎรจึงได้พิจารณาแล้วช้างมากมีความเห็นว่า ควรจะกำหนดมาตรา ๖๒ ทวิ ข้าด้วยวินัยเอาไว้

ส่วนที่ว่าทำไมไม่กำหนดพื้นความรู้ ยันนี้ที่แรกก็กรรมาธิการเองกำหนดไว้ให้มีความรู้ ชั้น ป. ๔ แต่ว่าพอเข้าสภา สภาลงมติตัด โดยเหตุผลว่าสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรก็ยังไม่กำหนดพื้นความรู้ไว้ และถือว่าในพื้นที่นั้นเป็นพื้นที่ที่แถบ แล้วประชาชนของเราเดี๋ยวนี้ได้รับการศึกษาดีขึ้นมาก ปัญหาใหญ่ก็ออยู่ที่ตัวผู้ใช้สิทธิในการเลือกตั้ง แล้วก็ท่านสมาชิกผู้มีเกียรติท่านหนึ่งเองเป็นผู้รับรองว่าสังคมบ้านนอกนั้นเป็นสังคมแคบ ๆ ในหมู่บ้าน

ตำบลย่อมรู้ดีว่าคนไหนดี คนไหนไม่ดี คนไหนเป็นคอมมิวนิสต์เข้ามา คนไหนที่จะแอบแฝงเข้ามาอย่างไรก็ย่อมรู้ดีอยู่แล้ว การใช้วุฒิสภาของผู้เลือกจึงเป็นเรื่องสำคัญ ดังนั้นที่ไม่กำหนดคุณวุฒิไว้ ก็ถือว่าผู้เลือกเขาต้องเลือกคนที่ดีและมีความรู้ประกอบด้วย

อีกประการหนึ่ง ประการที่ ๓ คือนโยบายของรัฐบาล รัฐบาลต้องการจะให้มีเจ้าหน้าที่ประจำตำบลทุกตำบล ดังจะได้ทราบจากข่าวหนังสือพิมพ์ที่อธิบดีกรมการปกครองได้ให้สัมภาษณ์ว่าจะเพิ่มเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองฝ่ายรัฐศาสตร์ขึ้นนับเป็นพัน ๆ ตำแหน่ง เหล่านี้เองต่อไปจะไปทำหน้าที่เลขานุการของตำบล ซึ่งยังมีความเห็นขัดแย้งกันนิดหน่อย ฝ่ายหนึ่งบอกว่าเลขานุการสภาตำบลที่จะทำหน้าที่นั้นเป็นข้าราชการประจำต้องมีแล้ว เพราะว่าต่อไปเลือกตั้งทุก ๕ ปี การทะเบียนสัตว์พาหนะก็ดี การทะเบียนราษฎร์ก็ดี ต้องทำอยู่เป็นประจำก็ต้องมี แต่ที่ว่าขัดแย้งกันนิดหน่อย ฝ่ายหนึ่งมีความเห็นว่าควรจะใช้ผู้มีความรู้ทางเกษตร ใช้ความรู้ทางเกษตรชั้นเรียนจบเกษตร ๓ ปี ไปเป็นเลขานุการตำบล และเพื่อที่จะให้แกอยู่ในตำบลนั่นจริง ๆ ถ้าเอารัฐศาสตร์เข้าไปไปถึงแกอยู่ตำบล เสร็จแล้วแกก็อยากขึ้นเป็นปลัดอำเภอโท อยากเป็นนายอำเภอเป็นผู้ว่าราชการจังหวัดโทขึ้นไป คนที่จะคอยประจำก็ยาก จะทำให้เป็นอุปสรรคในการพัฒนาตำบลหมู่บ้าน ถ้าได้ผู้จบเกษตรเข้าไป แล้วรัฐจะจัดที่ดินให้สัก ๒๐ ไร่ ๒๕ ไร่ ให้แกอยู่แล้วเป็นแปลงทดลองด้วย ทำการเกษตรเป็นแปลงทดลองให้ประชาชนมาดู มาเห็นด้วย แนะนำด้านการเกษตรด้วย แล้วรวบรวมด้านการทำทะเบียนต่าง ๆ ของฝ่ายปกครองด้วย อันนี้ก็จะเป็นมือเป็นเท้าอะไรของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ในตำบลนั้นได้ด้วยเหตุนี้เองการทะเบียนต่าง ๆ กำนันผู้ใหญ่บ้าน ต่อไปก็ไม่ต้องเขียนเองนะครับ ที่นี้ถ้าว่าอยู่ต่อไป ถ้าบังเอิญมีคนดีจริง ๆ ครับ แกเสียสละจริง ๆ ในหมู่บ้านตำบลของแกทำสะพานที่ไหนแกไปด้วย ทำถนนที่ไหนแกไปด้วยโรงเรียนงบประมาณไม่พอหาเงินเพิ่ม แกทำด้วย แกทำด้วย แกช่วยจริง ๆ นี่ แล้วความรู้แกแค่ ป. ๒ พอเขียนหนังสือได้นี่ แต่ประชาชนเขาต้องการคน ๆ นี้ เพราะเขาเห็นแล้วเป็นไปแล้วก็จะทำประโยชน์ให้เขาได้ คนนั้นถอยหลังไปสิบปีไปแล้ว ก็เป็นที่น่าเสียใจเหมือนกัน ดังนั้นรัฐบาลจึงใช้วิธีแก้โดยจะให้มีเลขาสภาตำบลต่อไปทุกตำบล จึงเป็นแก้ปัญหาในเรื่องว่า

การกำหนดวุฒินี่ไม่จำเป็นต้องกำหนดวุฒิ เพราะมอบให้ผู้เลือกตั้ง และรัฐบาลจะจัดเจ้าหน้าที่ซึ่งเป็นข้าราชการประจำไปประจำตำบลไว้

อีกท่านหนึ่งที่ท่านได้กล่าวถึงมาตรา ๑๒ (๘) ที่กำหนดไว้เป็นข้อวินิจฉัยยาก เรื่องนี้เขาพูดกันมากเหมือนกันทั้งในขั้นกรรมาธิการที่ว่า ไม่เป็นผู้มีชื่อเสียงในทางทุจริตหรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรม อันนี้ก็มีการโต้กันเหตุผลอย่างเดียวกันกับท่านสมาชิกผู้มีเกียรติที่กล่าวถึงว่า เลวอะไรมาวัด แต่เมื่อดูแล้วในทางรัฐศาสตร์ ในทางที่พอจะกำหนดไว้ คือว่ามันคล้าย ๆ เหมือนกับเขียนไว้ว่า ต้องเลื่อมใสในระบบการปกครองระบอบประชาธิปไตยอะไรนี่ มันก็คล้าย ๆ กัน แต่นี่เมื่อกรรมาธิการ แล้ว สภาผู้แทนราษฎรได้พิจารณาแล้ว การกำหนดอนุมาตรา ๘ ไว้ในมาตรา ๑๒ ข้อว่าที่ไม่เป็นผู้มีชื่อเสียงในทางทุจริตหรือเสื่อมเสียในทางศีลธรรมนี่ ถ้าไม่กำหนดไว้บางพวกที่เป็นอันธพาล คืออันธพาลนี่บางทีแกไปทำผิดแต่แกฉลาดใช้ลูกน้องไปทำ เป็นหัวหน้านั่งสั่งงาน หรือว่าคนลักวัว ลักควายจากหมู่บ้านอื่นมาเข้ามาไว้ในหมู่บ้านนี้ แกรับติดต่อเท่านั้น แล้วรับเงินก็ไม่รับเงินเอง ให้ลูกน้องรับเงินมาให้ อะไรเหล่านี้ก็เป็นผู้มีชื่อเสียงในทางทุจริตแล้ว และมีความเป็นผู้มีชื่อเสียงในทางศีลธรรมก็ไม่ดีแล้ว บุคคลอย่างนี้เรากลัว กลัวว่าถ้าเราไม่เขียนไว้เลย แกสมัครเข้ามา แล้วจะเกิดเหตุ กระผมคิดว่าแม้ประชาชนจะไม่เลือกตั้งคนประเภทนี้ แต่อาจจะหลงเหลือเลือกตั้งมาบ้างบางตำบล หมู่บ้านที่ยังกลัวอิทธิพล หรือถ้าคนประเภทนี้เข้ามามาก ๆ ก็อาจจะในการหาเสียงกระผมคิดว่าเขียนไว้ได้ประโยชน์กว่าที่จะไม่เขียน ส่วนข้อเสียจะถูกกลั่นแกล้ง คือกรณีที่เป็นกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แล้วถูกกลั่นแกล้ง ก็จะมีข้อเสียอันนี้ แต่กระผมคิดว่าคนเมืองไทยนับถือศาสนาพุทธมานาน สุทฺธิ อสุทฺธิ ปจฺจตฺตํ พระพุทธเจ้าสอนไว้ ๒,๕๐๐ กว่าปีแล้ว ความบริสุทธิ์ไม่บริสุทธิ์นี่อยู่แก่ตัวของตัวเอง คนอื่นจะมาทำให้เราบริสุทธิ์ก็ไม่ได้ เราจะไปทำคนอื่นก็ไม่ได้ มันก็อยู่ที่ตัวของตัวเอง ดังนั้นผู้ที่เข้ามาสมัครนี่ ถ้าคนดีจริง ๆ จะถูกกลั่นแกล้งโดยถูกกล่าวหา ใครถูกต่อสู้ฝ่ายหนึ่งหาเรื่องขึ้นมา กระทำชำเราส่เรื่องให้แล้วไปจ้างคนให้ติดคุกแทนเพื่อที่จะเอากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่คือกรณีกระผมเคารพท่านสมาชิกผู้มีเกียรติเป็นผู้รับรองไว้เองแล้วว่า สังคมแถบเขารู้ว่าใครเป็นใคร อยู่

ที่ไหน ถ้าเป็นเรื่องที่กลั่นแกล้ง ประชาชนนั่นเองก็จะเข้าชื่อกันแจกว่าเรื่องนี้ไม่จริง ถูกกลั่นแกล้ง ดุลพินิจก็อยู่ที่นายอำเภอ

ที่นี้การให้ออกจากตำแหน่งของกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นี่ดูแล้วจะแยกออกได้เป็น ๓ – ๔ ประการครับ ประการแรกออกเพราะตัวของตัวเอง คือขาดคุณสมบัติบาง ตายไปเสียจากหมู่บ้านตำบลเกินกว่า ๓ เดือน คือทิ้งงานไปเลยไปอยู่ที่อื่น ไม่เอาใจใส่ จนชาวบ้านเดือดร้อน เรื่องเหล่านี้เป็นส่วนของท่านผู้นั้นนะครับ แล้วต่อมาแกทำชั่วจนราษฎรทนไม่ไหว แต่ทางราชการเองก็ไม่เอาใจใส่ หรือทางราชการเองบังเอิญนายอำเภอในอำเภอนั้นเกิดไม่เอาไหนขึ้นมา รับแต่หมู่เหล้าเป็ดไก่ จากกำนันผู้ใหญ่บ้าน ไม่เอาใจใส่ราษฎรก็มีสิทธิที่จะร้องกันเกินครึ่งหนึ่งของผู้มีสิทธิเลือกตั้งในหมู่บ้านหรือตำบลนั้น ร้องขอให้ออกจากตำแหน่ง นี่เป็นการให้ออกโดยราษฎร ส่วนที่ท่านบอกว่าอนุมาตรา ๗ นายอำเภอสั่งให้ออกจากตำแหน่ง เมื่อได้สอบสวนเห็นว่าบกพร่อง ในทางความประพฤติ ความไม่สามารถไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง อันนี้ท่านบอกว่าไม่ควรจะให้อำนาจนายอำเภอไว้ แต่เราไม่ได้ให้อำนาจนายอำเภออย่างเดียว เกรงว่านายอำเภอจะกลั่นแกล้งเหมือนกับที่เขียนไว้ว่า "แต่ต้องได้รับความเห็นชอบจากสภาจังหวัด" อันนี้เราคำนึงถึงว่าประชาชนเขาเลือกมาทุก ๔ ปี คนของประชาชนเลือกมาอาจจะถูกเจ้าหน้าที่ซึ่งไม่ดีกลั่นแกล้งคนดีได้ ก็ให้อำนาจสภาจังหวัดที่จะให้ความเห็นชอบ ดังนั้นการสอบสวนเรื่องนี้ ตามอนุมาตรา ๗ นี่ครับต้องสอบสวน สอบสวนแล้วถ้าเราไม่ให้ไว้เลยก็ลำบาก เพราะเกี่ยวกับต้องสอบและเห็นว่าบกพร่องในทางความประพฤติ หรือความสามารถไม่เหมาะสมกับตำแหน่ง คนอย่างนี้ก็ต้องเอาออก แต่ว่าก่อนออกก็ป้องกันไว้โดยให้สภาจังหวัดเป็นผู้วินิจฉัย การออกต่อไปก็คือออกทางวินัย ตามที่ท่านสมาชิกผู้มีเกียรติเป็นห่วงนั่นเอง กระผมจึงขอกราบเรียนเพื่อทำความเข้าใจในเรื่องนี้

ส่วนที่ท่านสุดท้ายกล่าวถึงในเชิงทำนองเหมือนกับจะไม่เห็นด้วย ในหลักการของร่างกฎหมายฉบับนี้ กระผมขอกราบเรียนว่าประชาธิปไตยนี่เราจะต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ นี่กระผมยืนยันครับ ต้องเอาประชาธิปไตยต่อสู้ครับ ถ้าเอาเผด็จการต่อสู้แล้ว กระผมไม่เชื่อว่าจะชนะกับคอมมิวนิสต์ ประเทศรอบบ้านของเราที่เป็นคอมมิวนิสต์ไปนี่เพราะอะไร

ก็เพราะเผด็จการครับ มีประเทศอภิมหาอำนาจหรือประเทศมหาอำนาจเข้าไปช่วยเหลือ แล้วก็ไปหนุนบุคคลบางกลุ่มให้เผด็จการ โกงกิน ทุจริต คอร์รัปชั่น จนประชาชนลุกฮือขึ้นต่อสู้ สงครามในเวียดนาม อเมริกันทุ่มเงินไปเท่าไร ทุ่มอาวุธไปเท่าไร ตายไปเท่าไร ก็ไม่สามารถจะเอาชนะได้เพราะการปกครองของรัฐบาลที่อยู่ใน คอนโทรล (CONTROL) หรือความบังคับของต่างชาติที่ต้องการจะให้เผด็จการไว้ เพื่ออ้างว่าประชาชิปไทยนี้ ต้องพูดกันอย่างนั้นเป็นความจริง กระผมยังมีความเห็นว่าการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ต้องต่อสู้ด้วยระบบประชาชิปไทย และระบบเศรษฐกิจแบบที่สแกนดิเนเวียเขาทำอยู่ ถ้าต่อสู้แบบเศรษฐกิจนายทุนจัดไปเลยเราก็แพ้ เพราะคนจนจะมากขึ้น คนจนนั้นเองจะเรียกร้องหรือไปเป็นพวกเขา การต่อสู้คอมมิวนิสต์นี่กระผมเชื่อว่าต้องเอาประชาชิปไตยครับต่อสู้ในการที่ให้เลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน กระผมก็ตรามเรียนว่าหลักใหญ่คือต้องการความสงบเรียบร้อยในท้องถิ่น แต่พร้อมกันก็เริ่มระบบประชาชิปไตย และประชาชิปไตยก็แบบไทย ๆ ทำไมจึงแบบไทย ๆ ในต่างประเทศฝรั่งเขาไม่มีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน หรอก แต่กระผมมีความเห็นว่าเมืองไทยจะต้องมีกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ครับ ไม่มีไม่ได้ ลักษณะ วัฒนธรรม ประวัติการปกครองอะไรของเรา ดังที่ท่านวุฒิสมาชิกผู้มีเกียรติพูดเองเรียกพ่อ เรียกแม่กันมา กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นี่ต้องมีครับต้องใช้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่กำนัน ผู้ใหญ่บ้านถ้าไม่มีการวิวัฒนาการบ้าง ไม่มีการเลือกตั้ง ไม่มีการกำหนดกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ให้วิวัฒนาการขึ้นก็ย่อมจะลำบาก ที่ท่านบอกว่าสงครามบ้านเมืองอยู่ในลักษณะเหมือนสงคราม อันนี้ทางรัฐบาลทราบครับ และรัฐบาลนี้ไม่ได้นิ่งนอนใจเลยเข้ามาถึง ยังไม่รู้หนเหนือหนใต้ กระทรวงกลาโหมตำรวจขออนุมัติซื้ออาวุธ ซื้อเฮลิคอปเตอร์ส่งลำเลียงกำลัง ขออนุมัติเงินผลิตกระสุนที่เราสามารถทำได้ ผลิตระเบิดมือที่เราสามารถทำได้ ผลิตปืนที่เราสามารถทำได้ในประเทศ ก็ให้เบี้ยเลี้ยงเพิ่มขึ้น กำลังเสริมไปทุกจุด แต่พร้อมกันเราก็ต้องทำการส่งเสริมด้านเศรษฐกิจและสังคมไปด้วย ในพื้นที่ที่ท่านบอกว่าบางแห่งแดงไปแล้ว บางแห่งสีชมพูนั้นเราจะให้ลุกลามมากต่อไปหรืออย่างจำกัด แล้วก็ให้น้อยลง ๆ กระผมขอกราบเรียนว่า วิธีเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นี่เองจะเป็นวิธีจำกัดวงพวกนี้ไว้ แล้วก็ค่อยบีบให้มันน้อยลง ๆ โดยประชาชนเป็นผู้ต่อสู้ จะเอาทหาร

ตำรวจที่ไหนไปต่อสู้ได้ทั้งหมด ต้องให้ประชาชนต่อสู้ เมื่อประชาชนต่อสู้ ประชาชนเขาต้องการกฎหมายนี้ เขาต้องการผู้บริหารท้องถิ่นของเขา ตำบล หมู่บ้านของเขาโดยเขาเลือกตั้งเองทุก ๕ ปี ให้เขามีโอกาสได้เปลี่ยนแปลงคนดีมาแข่งขันกันทำความดี อย่างที่กระผมได้กราบเรียนแล้ว เมื่อทุกคน ทุกหมู่บ้านแข่งขันกันทำความดี หมู่บ้านนี้บอก เออ ผู้ใหญ่บ้านโน้น มันทำดีไว้ สมัยหน้ามันลงเลือกอีก ตัวเองที่ไม่ทำอะไร นอนอยู่เฉย ๆ ก็ตกงานกระดือรือร้นละครับ กำนันก็เหมือนกันครับหมู่บ้านโน้น ตำบลโน้น กำนันเขาปลุกให้ทุกหมู่บ้านทำดีแล้ว พัฒนาท้องถิ่น พัฒนาอาชีพ ปราบปรามโจรผู้ร้ายรักษาความสงบเรียบร้อย ไม่มีโจรผู้ร้ายขึ้นในหมู่บ้าน ตำบลโน้นเก่งขันกับตำบลนี้ เมื่อทุกหมู่บ้านตำบลแข่งขันกันทำความดี ความสงบเรียบร้อยเกิดขึ้น / นั่นคือการขจัดวงจำกัดสีแดง สีขมพูต่าง ๆ ให้มันลดน้อยลงและหมดไปในที่สุด คือการพัฒนาด้านเศรษฐกิจ ด้านสังคมของคนไทยของเรา และยกฐานะคนยากคนจนขึ้นมา กระผมเชื่อคนไทยไม่มีใครอยากเป็นคอมมิวนิสต์ครับ ยิ่งญวน ลาว เขมรแตก แล้วผลการดำเนินการแบบสังคมนิยม ในพม่าให้เห็นชัดอยู่ คนพม่าต้องเอาของลักลอบมาขายในเมืองไทย เพราะขายในพม่าไม่ได้ราคา คนไทยเราก็เห็นอยู่แล้ว ถ้าเป็นแบบนั้นมันเป็นไม่ได้ กระผมเชื่อครับว่าคนไทยไม่ต้องการเป็นคอมมิวนิสต์ แต่บางคนที่หลงเชื่อไปนี่ เพราะกลไกระบบต่าง ๆ ที่เป็นมาแล้วมันมีการคอร์รัปชั่นก้มบ้าง มีการกดขี่ข่มเหงกันบ้าง มีการไม่ให้สิทธิในการที่เขาจะเปลี่ยนแปลงตามความต้องการของเขาในตำบล หมู่บ้านของเขาบ้าง ดังนั้นกฎหมายฉบับนี้เป็นกฎหมายที่ต่อสู้คอมมิวนิสต์ด้วย กระผมขอกราบเรียนตามตรง ไม่ใช่ว่าจะมาเพิ่มคอมมิวนิสต์ดังที่ท่านเข้าใจ

ส่วนเงิน ๑๖๘ ล้านบาท ท่านประธานที่เคารพ เรจะเสียค่าเลือกตั้ง ๕ ปี ตก ๑๘๖ ล้านบาท หรือ ๒๐๐ ล้านบาทนะครับ แต่ถ้าท้องถิ่นทุกท้องถิ่นพัฒนาน้ำมีน้ำทำนาหมด เราได้ทำนาปีหนึ่ง ๒ ครั้ง ปักษ์ใต้ของกระผมนี่กรีดยางต้องตื่นตั้งแต่ตี ๓ ตี ๔ เช้า ๘ โมงเก็บ เที่ยงเอาไปทำแผ่น รีดเก็บไว้ ถ้ามีโจรผู้ร้ายชุกชุมหรือมีผู้ก่อการร้ายแถวนี้ไม่กล้าออกไปตี ๓ ตี ๔ ต้องไปโมงเช้า ไปแล้วต้องไปหลายคน นี่เศรษฐกิจเสียไปเท่าไร โจรผู้ร้ายมาจี้มาบังคับแก แกก็ไม่กล้าออกทำงานเศรษฐกิจก็เสียไป แต่ถ้าเราทำแบบนี้ความสงบเกิดขึ้นทุกตำบล หมู่บ้าน เงิน ๑๘๖ ล้านบาทหรือ

๒๐๐ ล้านบาท ที่เราเลือกตั้งไปนี่ ทางเศรษฐกิจรัฐจะได้เพิ่มรายได้เป็นพันล้านหมื่นล้านบาทครับ เมื่อเรามีเงินพัฒนาเศรษฐกิจได้มาก นั่นก็คือการต่อสู้กับคอมมิวนิสต์ ข้อสงสัยของท่านสมาชิกผู้มีเกียรติ กระผมคิดว่าเป็นความเห็นที่น่าเป็นห่วงเหมือนกัน แต่รัฐบาลก็ได้คิดในปัญหานี้จึงได้ออกกฎหมายฉบับนี้มาส่วนข้อที่ท่านบอกว่า กำนันผู้ใหญ่บ้าน ที่มีอิทธิพลก็ต้องกำจัดที่ข้าราชการ มีอิทธิพลได้ก็เพราะข้าราชการ นี่เป็นความจริงครับ เรื่องนี้เราก็ทำอยู่ จะเห็นได้ว่ารัฐบาลนี้ได้แถลงนโยบายอย่างชัดเจนต่อสภาว่าจะปราบปรามผู้ฉ้อราษฎร์บังหลวง ฉ้อหลวงบังราษฎร์จนพยายามที่จะตั้งกรรมการ ปปป. ขึ้นมา เพื่อที่จะปราบปรามการคอร์รัปชั่นการกดขี่ข่มเหงไปตั้งแต่ระดับสูงเหมือนกัน ไม่ใช่จะไปปราบมาแต่ระดับกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน อย่างเดียว

ส่วนเรื่องที่ว่าพรรคการเมืองจะเข้าไปเกี่ยวข้อง อันนี้กระผมรับว่าอาจจะมีบ้างครับ แต่ถ้าพรรคการเมืองใดสามารถสร้างพื้นฐานของพรรคการเมืองมาตั้งแต่ระดับตำบล หมู่บ้านจนแข็ง เรามีพรรคการเมืองแข็งแล้ว สุดท้ายสิ่งที่เราจะพูดว่าประเทศไทยมีตั้งแต่ ๓๐ พรรค ๕๐ พรรค ๑๐๐ พรรค มีเกินไปหน่อยเหลือเกินไม่น่าจะเป็นประชาธิปไตยเผด็จการกันต่อไปดีกว่า สมมุติว่าเผด็จการเข้ามาตอนนี้ กลุ่มหนึ่งต่อต้านเกิดฆ่ากันเอง ต่อสู้กันเอง กองทัพปลดแอกแห่งประเทศไทยของพรรคคอมมิวนิสต์แห่งประเทศไทยมีแล้วครับ แล้วอาวุธนี่ตำรวจภูธรเราสู้เขาเกือบไม่ได้แล้ว ต้องใช้ตำรวจชายแดน หรือทหารเข้าไปปราบถ้าเกิดเผด็จการแบบนั้นเข้ามา มีพวกต่อต้านกองทัพปลดแอกลงมาสู้ระหว่างกองทัพปลดแอกกับกองทัพของรัฐ ญวน ลาว เขมร หน้าเหมือนกับไทยทั้งนั้น แต่งตัว ท.ป.ท. กองทัพปลดแอกแห่งประเทศไทยเข้ามาเหมือนกัน พวกนี้ไม่พูด ยิงอย่างเดียว เราก็ไม่รู้ว่า ญวน เขมร ลาว หรือไทย นั่นถ้าเผด็จการมา เราก็จะเดือดร้อนแบบนั้น แล้วก็เป็นญวน เป็นลาว เป็นเขมร กระผมเชื่อว่าคนไทยทั้งประเทศไม่มีใครต้องการหรอกครับ วิธีที่จะเป็นไปแบบญวน แบบลาว แบบเขมร ดังนั้นเราจึงต้องสร้างพรรคในทางประชาธิปไตย อย่างในอังกฤษ ในอเมริกาเขามีอยู่ ๒ – ๓ พรรคผลัดเปลี่ยนกัน เพราะอะไร เพราะเขาสร้างพื้นฐานจากประชาชนดังนั้นที่ท่านเป็นห่วงว่าพรรคอาจจะไปสอดแทรกตอนเลือกตั้งนี้ อาจจะมีนะครับ

เพราะว่าเมื่อมีการเลือกตั้งก็ต้องมีการหาเสียงกัน การหาเสียงก็อาจจะมี อันนี้ก็เป็น
การสร้างพื้นฐานพรรคให้มั่นแข็งที่สุดจะเหลือเพียงพรรค สองพรรค สามพรรค
ประชาชิปไตยไม่รุ่นวายเมื่อประชาชิปไตยไม่รุ่นวาย การปกครองก็ไม่รุ่นวาย ทุกสิ่งดีขึ้น
บ้านเมืองเราก็ดี ดังนั้นในเรื่องนี้กระผมคิดว่าท่านวุฒิสมาชิกผู้มีเกียรติ มีสิทธิที่จะแปรญัตติ
อย่างไรก็ได้เมื่อเข้าวาระที่ ๒ วันนี้พิจารณาทั่วไปวาระที่ ๑ ขั้นรับหลักการ ถ้าเห็น
ด้วยกับหลักการ ทางรัฐบาลอยากจะขอความกรุณาให้รับหลักการไปก่อน ขอบคุณครับ

นายอดุล บินสอาด ๐ ท่านประธานที่เคารพ กระผม อดุล บินสอาด
รู้สึกว่าตามที่รัฐบาลได้เสนอกฎหมายฉบับนี้ ในเหตุผลและหลักการนั้น กระผมเห็นด้วย
แต่กระผมมีข้อสงสัยและไม่เข้าใจอยู่นิดหนึ่ง อยากจะถามรัฐบาลถึงคุณสมบัติตามมาตรา ๙
ที่ได้แก้ไขใหม่ มาตรา ๑๑ ราชฎรซึ่งมีคุณสมบัติดังต่อไปนี้เป็นผู้มีสิทธิเลือกตั้ง ผู้ใหญ่บ้าน
ในข้อ (๒) ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช และในมาตรา ๑๒
มาตรา ๕ แก้ไขมาตรา ๑๒ (๔) ไม่เป็นภิกษุ สามเณร นักพรต หรือนักบวช
คำว่า "ภิกษุ สามเณร" นี้ชัดเจนเข้าใจ แต่คำว่า "นักพรต" หรือ "นักบวช" นี้
กระผมสงสัยว่าได้แก่ใคร บุคคลลักษณะอย่างไรที่เราเรียกว่า "นักพรต" หรือ "นักบวช"
กระผมจึงอยากจะทราบข้อนี้ก่อนอื่น ขอขอบพระคุณครับ

นายสุรินทร์ มาศดิตถ์ (รัฐมนตรีประจำสำนักนายกรัฐมนตรี)
ท่านประธานที่เคารพ เรื่องนี้ก็ได้มีสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรได้ยกคำถามขึ้นมา กระผม
ก็มีเจ้าหน้าที่ของกระทรวงมหาดไทยเข้ามาพิจารณาในวาระที่ ๒ ตอนกรรมาธิการนะครับ
เจ้าหน้าที่กระทรวงมหาดไทยตอบว่า คำว่า "นักพรต นักบวช" นี่ให้ถือเอาหลักว่า
ถ้านักพรต นักบวชเหล่านั้นต้องการขอยกเว้นเหมือนกับพระภิกษุ สามเณร เช่นไม่
เกณฑ์ทหาร ไม่อะไร เหล่านี้ก็ถือเป็นนักพรต นักบวช แต่ถ้าว่าไม่ได้สิทธิยกเว้นตามภิกษุ
สามเณร แล้วก็ไม่ถือเป็นนักพรต นักบวช เขาตอบอย่างนั้นครับ กระผมก็เอาของ
มหาดไทยมาตอบครับ

พลตำรวจโท ต่อศักดิ์ เผนาด ๐ ท่านประธานที่เคารพ กระผมได้อ่าน
ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ และก็เชื่อว่าเพื่อนสมาชิกคงจะเห็นด้วย ที่จะรับหลักการแห่ง

ทางพระราชบัญญัติฉบับนี้ มีบางมาตราเหมือนกันที่กระผมเองยังสงสัย และก็คิดว่าจะเอาไปให้แปรญัตติในขั้นรับหลักการ แต่ว่าเมื่อได้มาฟังท่านรัฐมนตรีได้ชี้แจงประกอบหลักการและเหตุผล ทำเอากระผมไม่ค่อยสบายใจนักว่า การที่ให้มีการเลือกตั้งกำนันและผู้ใหญ่บ้านนี้นั้นก็เพื่อจะให้เกิดความสงบสุขภายในตำบลและหมู่บ้าน อันนี้นั้นไม่ตรงกับในหลักการและเหตุผลที่ได้มีปรากฏตามที่กระผมได้ศึกษามา เลยทำให้ไม่ค่อยสบายใจนัก เพราะเหตุว่าญัตติหมายแก้ไขวิธีพิจารณาความคาดูขณะนี้ยังอยู่ในขั้นกรรมาธิการ และท่านยังบอกว่ากำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ที่ได้รับการเลือกตั้งในการเลือกตั้งในคราวนี้ เมื่อประกาศใช้แล้วจะให้ความร่วมมือกับทางฝ่ายปกครองเป็นอย่างดีอันนี้ยิ่งทำให้กระผมไม่ค่อยสบายใจ ท่านเองก็คงจะทราบว่า เสียงที่กำลังพูดอยู่ในขณะนี้คือการแตกความสามัคคี และการแตกความสามัคคีนั้น กระผมจะไม่ยำว่ามาจากทางใดและเป็นพวกใด กระผมนั้นอ่านตามเหตุผลและหลักการแล้วเห็นชอบด้วย และสนับสนุนที่จะให้เป็นประชาธิปไตยมีการเลือกตั้งกำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ให้เป็นที่เรียบร้อย กฎหมายฉบับนี้ได้ตกไปเมื่อสมัยก่อน และก็ได้ผ่านขึ้นมาอีกครั้งหนึ่งด้วยเหตุผลดีขึ้น และสมควรที่จะรับหลักการเป็นส่วนมาก ทุกมาตรากระผมก็พอที่จะเรียนได้ว่ามีทางที่จะผ่านไปได้ แต่เมื่อมาได้ยินท่านรัฐมนตรีได้นำเอาเรื่องความร่วมมือของกำนันผู้ใหญ่บ้าน หลังจากเลือกตั้งแล้วจะก่อให้เกิดความสงบเพราะจะได้ช่วยเหลือพนักงานสอบสวน ก็ทำให้ไม่สบายใจ แต่ถ้าหากว่านโยบายรัฐบาลเป็นดังว่าความตั้งใจของกระผมที่จะสนับสนุนร่างกฎหมายฉบับนี้ ก็เห็นจะต้องรอไว้ก่อนความมุ่งหมายของเรานั้น เราต้องการให้ได้ประชาธิปไตย เพื่อประชาชน มิใช่เพื่ออำนาจของฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง หรือเพื่อให้เกิดความทุกข์ยากลำบาก ความไม่เป็นธรรมกับฝ่ายใดฝ่ายหนึ่ง กระผมมิได้พูดในฐานะที่ผู้เสียประโยชน์ แต่กระผมเองกระผมเห็นว่ากฎหมายฉบับนี้ทางรัฐบาลคงจะมุ่งในทางที่จะให้ประชาธิปไตยกับท้องถิ่น เพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้เลือกตั้งกำนันผู้ใหญ่บ้าน เพื่อความเจริญของหมู่บ้านนั้น ๆ กระผมอยากจะได้ยินท่านรัฐมนตรีได้ชี้แจงให้กระผมหายความข้องใจ และก็เชื่อว่าเสียงที่ท่านได้ชี้แจงนั้นในตอนแรกประกอบการพิจารณาร่างกฎหมายฉบับนั้น คงได้ยินไปหลาย ๆ แห่ง กระผมจะดีใจมากถ้าหากว่ากระผมเข้าใจไปในทางที่กระผมจะสนับสนุน ขอบคุณครับ

ประธานวุฒิสภา : ผมคิดว่าเห็นจะพอลงมติกันได้แล้วนะครับ ในขั้นรับหลักการนี้ ถ้าไม่มีผู้ใดจะอภิปรายต่อไป ผมจะได้ถามมติเลย เชิญคุณสานนท์

นายสานนท์ สายสว่าง : ท่านประธานที่เคารพครับ กระผมอยากจะรบกวนเวลาสักเล็กน้อย เพราะตอนนี้ท่านยังไม่ได้ชอมติ ความจริงกฎหมายฉบับนี้กระผมหนักใจมาก เพราะเป็นกฎหมายที่เปลี่ยนจากซึ่งเป็นมือเป็นเท้าของฝ่ายบริหารนี่คือกำนัน ผู้ใหญ่บ้านนี่มาเป็นระบบคล้าย ๆ การเมืองเป็นเทอม ที่นี้กระผมมาพิจารณาอีกทีหนึ่งว่า ในระบอบที่เราอยู่ทุกวันนี้ก็คือว่าสภาผู้แทนนี่เราถือว่าเขามาจากปวงชน แล้วเมื่อสภาผู้แทนคราวที่แล้วเขาก็เสนอกฎหมายฉบับนี้เข้ามา แล้วผลที่สุดกฎหมายฉบับนั้นก็มาถูกยับยั้งโดยสภานี้ แล้วเขาก็ยืนยันขึ้นมา เพราะเป็นกฎหมายการเงินทันทีทันควัน สภานั้นถูกยุบไปเกิดสภาใหม่ สภานั้นก็เสนอกฎหมายฉบับนี้มาอีก อันนี้ละครับมาทำความรู้สึกว่า เป็นความต้องการของประชาชนเขาโดยอาศัยทางผู้แทน ซึ่งจะเปลี่ยนความรู้สึกอย่างไรก็ตามเถอะ เมื่อเราอยู่ในระบอบประชาธิปไตยก็ต้องจำ ต้องเคารพ แล้วก็อยากจะปฏิบัติตาม แต่ความรู้สึกของกระผมรู้สึกว่าเราเปลี่ยน แล้วเจตนาของท่านรัฐมนตรีที่แถลงมานั้น กระผมก็ยังมองไม่เห็นว่าจะใช้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน ไปปราบปรามโจรผู้ร้าย นี่กระผมยังมองไม่เห็น มีแต่กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน นี่กลัวผู้ร้าย แล้วมีแต่ผู้ร้ายนี่เป็นหัวคะแนนให้กำนัน ผู้ใหญ่บ้าน แต่ว่ามีอยู่อันหนึ่งว่าในท้องที่นี้อย่าทำนะพวกเดียวกันไปหากินที่อื่น นี่ลักษณะนี้มันค้ำคอเอยู่ครับ กระผมก็ยังหนักใจอยู่ แต่ว่ามองเจตนารมณ์ในหลักการแล้วก็แหมไม่รู้จะฝืนไปได้อย่างไรในฐานะที่สภาผู้แทนทั้ง ๒ ยุค เสนอมาโดยสมาชิก และเสนอมาโดยคณะรัฐมนตรีซึ่งรับผิดชอบในนโยบายอยู่ มองในแง่นี้แล้วเราไม่มีเหตุการณ์อะไรเลย ที่เราจะไปยับยั้ง เพราะเหตุว่าเขาแสดงเจตนารมณ์มา ๒ ครั้ง ๒ หน ไม่ใช่สภาเดียวด้วย ๒ ยุคด้วย เพราะฉะนั้นรัฐมนตรีจะต้องรับผิดชอบถ้ามันมีอะไรเกิดขึ้นในบ้านเมือง แต่กระผมเรียนตรง ๆ ฝากันแหง ๆ ครับ เลือกตั้งแกบเท่าไร ยิ่งฝากันมากเท่านั้นครับ เพราะการที่อยากจะได้มีตำแหน่งและหน้าที่ และสำคัญอีกอันหนึ่งก็คือว่ามีเงินเดือนสูงกว่าเดิมเสียด้วยเท่าที่กระผมทราบ คนละพันกว่าบาทกำนันนี่ เพราะฉะนั้นสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ละครับ รัฐบาลต้องพยายามเอื้ออำนวยระวังให้ดีแทนที่จะปราบผู้ร้าย มันจะก่อผู้ร้าย

ขึ้น ในการแย่งตำแหน่งและหน้าที่กัน ส่วนผู้แทนนั้นกว้างครับ เลือกกันเป็นเขต เป็นจังหวัด มันกว้างไปยากที่จะขัดแย้งกันอย่างเต็มที่ได้ นี่ในหมู่บ้านในตำบลนี่ครับ ญาติพี่น้องครับ ขอประทานโทษกระผมจะชักตัวอย่างให้ฟังเรื่องจริงเลยครับ ญาติคนหนึ่งไปช่วยอีกคนหนึ่งซึ่งเป็นคนดีให้เป็นผู้ใหญ่บ้าน แล้วลือกฝ่ายหนึ่งที่สมัครเข้ามานะเป็นหลานด้วยหลานในไส้ลูกของพี่สาว แต่เป็นคนไม่ดีไม่ช่วย ผลที่สุดคนดีได้ พอเจ้าคนที่ไปช่วยนี่เป็นน้านี่ เดินผ่านหลังจากนั้นไป ผ่านหน้าบ้านหลานคนนั้นวิ่งมาตีหัวแตกไปเลยครับ ว่าญาติหมา ๆ ไม่ช่วยญาติอะไรอย่างนี้ มาต้องคดีขึ้นมีเรื่องจริงเลยครับ เพราะฉะนั้นกระผมเห็นว่าเจตนาในประชาธิปไตยนั้นก็ถูกต้อง แต่ในการปฏิบัติอย่างไทย ๆ นี่ กระผมว่าหนักใจ ท่านบอกว่าประชาธิปไตยแบบไทย ๆ แบบไทย ๆ นี่หนักใจ ครับ เพราะเรายังไม่มีน้ำใจนักกีฬาแพ้แล้วเป็นแพ้ ไม่ใช่อย่างนั้นครับ พอเริ่มสมัครมีศัตรูแล้วครับ ฝ่ายตรงข้ามนี่เป็นศัตรูจะเป็นญาติเป็นเพื่อนไม่รู้ละอยู่คนละฝ่าย เป็นศัตรูกันแล้ว เพราะฉะนั้นกฎหมายฉบับนี้กระผมเห็นเจตนาว่าเป็นเจตนายืนยันของสภาผู้แทนเขาเหลือเกินครับ ๒ ครั้ง ๒ หน ๒ สมัย แล้วนอกจากผู้แทนแล้วรัฐบาลเขายังสนับสนุนเสนอมาอีก แต่ว่าเขาได้แก้อนุโลมตามที่พวกเราได้ทักท้วงอย่างฉบับแรก จะเลือกตั้งทีเดียวทั่วประเทศเลยนี่เขาก็แก้แล้วใครเป็นอยู่ยังไม่ครบ ๕ ปี ก็ให้เป็นอยู่เรื่อยไป ไม่ได้ทีเดียวพร้อมกันทั้งประเทศ อันนี้ก็รู้สึกว่าโดยค่อนข้อนมาตามเจตนา ที่พวกเราให้ยึดถือไป ดังนั้นกระผมหวังว่าเราอาจจะต้องฝนองเจตนาในระบอบประชาธิปไตยว่า ตัวแทนของประชาชนที่เลือกตั้งนั้นเป็นการแสดงออกซึ่งความต้องการของประชาชน เพราะฉะนั้นกระผมขอสนับสนุนหลักการอันนี้ครับ

ประธานวุฒิสภา : ผมคิดว่าเราได้อภิปรายกันมาพอสมควรแล้วนะครับ ผมจะถามมติจากที่ประชุมนี้ว่าสมควรจะปิดอภิปรายได้หรือยัง ท่านผู้ใดเห็นว่าควรปิดอภิปรายได้แล้ว โปรดยกมือขึ้น

(มีสมาชิกยกมือ ๕๔ คน)

ประธานวุฒิสภา : ท่านผู้ใดเห็นว่าควรอภิปรายต่อไป โปรดยกมือขึ้น

(มีสมาชิกยกมือ ๑๐ คน)

ประธานวุฒิสภา : เพราะฉะนั้นก็เป็นอันว่าที่ประชุมนี้ลงมติให้ปิดอภิปรายผมจะถามมติว่าจะรับหลักการแห่งร่างพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ (ฉบับที่ ..)พ.ศ. .. ที่สภาผู้แทนราษฎรส่งมานี่หรือไม่ ท่านผู้ใดเห็นว่าการรับหลักการ โปรดยกมือขึ้น

(มีสมาชิกยกมือ ๖๓ คน)

ประธานวุฒิสภา : ท่านผู้ใดเห็นว่าไม่ควรรับหลักการ โปรดยกมือขึ้น

(มีสมาชิกยกมือ ๖ คน)

ประธานวุฒิสภา : เป็นอันว่าที่ประชุมลงมติรับหลักการ แห่งร่างพระราชบัญญัติลักษณะปกครองท้องที่ฉบับนี้ ผมคิดว่าสมควรจะส่งร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ ให้คณะกรรมาธิการการปกครองพิจารณาและแปรญัตติตามข้อบังคับคือ ๗ วัน จะมีท่านผู้ใดมีความเห็นเป็นอย่างอื่นหรือไม่

(ไม่มีสมาชิกมีความเห็นเป็นอย่างอื่น)

ประธานวุฒิสภา : ไม่มีก็ถือว่าที่ประชุมนี้อนุมัติ ร่างพระราชบัญญัติฉบับนี้ให้คณะกรรมาธิการการปกครองพิจารณาและแปรญัตติตามข้อบังคับคือ ๗ วัน

สำหรับระเบียบวาระต่อไป คือร่างพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการฝ่ายรัฐสภากับพระราชบัญญัติแก้ไขเพิ่มเติมประกาศของคณะปฏิวัติ ฉบับที่ ๒๑๖ นี่ได้ทราบว่ามีข้อขัดข้องบางประการที่สมควรจะได้รอการพิจารณาไว้ก่อน เพราะฉะนั้นผมขอประทานเลื่อนการประชุมสำหรับระเบียบวาระที่ว่านี้ต่อไป ก็เป็นอันว่าหมดระเบียบวาระสำหรับวันนี้ ขอประทานเลิกการประชุมเลยครับ ขอบคุณ

เลิกประชุมเวลา ๑๒.๒๕ นาฬิกา

ผู้จดรายงานการประชุม

นิภา ภานุกุล
กรรณิการ์ สิงหะผลิน
ประเสริฐ ปั้นสิน
สรรพศิริ อรรถวุฒิวงศ์
กรุณา พิมพ์สุวรรณ
สมชาย ดาวอุดม
สมศรี ใจอ่อนน้อม
สุจิตรา เจริญศิริ
มาลี อำไพลำเลิศ
เปรมจิต บุญหล่อ
พัชนี คล้ายสุวรรณ
สุรีย์ ภู่จินดา
กรองกาญจน์ เผ่าจินดา
รัชนี ชนิชิโชติ
กัลยา สำราญศิลป์
กาญจนาลักษณ์ อู่แก้ว
พรรณบุบผา วิไลวงษ์
อุษา วุฒยากัสสิต
ไพลิน จิรัตถิติกุล
พิลาส จารุนัฏ
ภูชงค์ เอกบุตร
ลัดดาวัลย์ มิตรโสภณศิริ
ทิพกร นุ้ยเปี่ยม
สมรักษ์ เพชรโช
ชัยเทนา ชาญโกม
อาภรณ์ พงษ์นาค
อุทุมพร แก้วสถิตย์
สายสุนีย์ พันธุนะ
เรณู อรัญญิก
สัมฤทธิ์ กงเลิศ
มาลี เหมือนรัตน์
นงเยาว์ วานะวินทร์
ชลอลักษณ์ ธรรมมล

รายงานการประชุมวุฒิสภาครั้งนี้ คณะกรรมาธิการตรวจ
รายงานการประชุมยังมิได้ตรวจ เพราะใช้มีคำสั่งของคณะปฏิรูปการปกครอง
แผ่นดิน ฉบับที่ ๑ ลงวันที่ ๖ ตุลาคม ๒๕๑๙ ให้รัฐธรรมนูญแห่ง
ราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช ๒๕๑๐ และรัฐสภาสิ้นสุดลง จึงขอยืนยัน
ไว้เป็นหลักฐาน และขอรับรองความถูกต้องของรายงานการประชุม วุฒิสภา
ครั้งนี้ ตามมาตรา ๒๓ แห่งข้อบังคับการประชุมวุฒิสภา พ.ศ. ๒๕๑๙ ข้อ
วรรคสอง

สงวน ตาวงษา
(พันเอก สงวน ตาวงษา)
เลขาธิการรัฐสภา

พิมพ์ที่กองการพิมพ์
สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา
โทร. ๒๔๔๑๔๔๔